

Vrhovno sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Imunitet svjedoka

PROJEKAT

Jačanje tužilačkih kapaciteta
u sistemu krivičnog pravosuđa

NASTAVNA OBLAST 1.

IMUNITET SVJEDOKA

*Dio OSCE-ODIHR/ICTY/UNICRI projekta „Podrška prenošenju znanja i materijala u
predmetima ratnih zločina MKSJ-a domaćim sudovima“
International Criminal Law Services (ICLS)*

SADRŽAJ

UVOD.....	5
1. POJAM I VRSTE IMUNITETA	7
2. PORIJEKLO IMUNITETA KAO OBLIKA ZAŠTITE OD SAMOOPTUŽIVANJA	9
3. PREGLED I ANALIZA MEĐUNARODNIH STANDARDA	11
3.1. Konvencija UN protiv transnacionalnog i organiziranog kriminala	11
3.2. Konvencija UN protiv korupcije	12
3.3. Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda	13
3.4. Zaštita svjedoka od samoinkriminacije pred MKS i MKSJ	15
4. SARADNJA OKRIVLJENOG / OSUĐENOG U KRIVIČNIM ZAKONODAVSTVIMA SUSJEDNIH DRŽAVA	17
4.1. Republika Hrvatska	17
4.2. Republika Srbija	29
4.3. Republika Makedonija	41
5. BOSNA I HERCEGOVINA	45
5.1. Uvod	45
5.2. Relevantne odredbe Zakona o krivičnom postupku	46
5.2.1. Davanje imuniteta svjedoku od strane Glavnog tužitelj	48
5.2.2. Neizbježna primjena odredbe člana 84. ZKP BiH na osumnjičene osobe	51
5.2.3. Svjedok koji je sklopio sporazum o priznanju krivnje	54
5.3. Specifičnosti u materijalnom krivičnom zakonodavstvu	58
5.4. Najčešće postavljana pitanja u vezi kojih postoje dileme u praksi	60
5.5. Kriteriji za davanje imuniteta	69
5.5.1. Uvod	69
5.5.2. Osnovni principi	70
5.5.3. Posebni kriteriji za davanje imuniteta	72
6. ZAKLJUČAK	77
7. LITERATURA	79
ANEKS 1: Ogledni primjeri R Hrvatska	83
ANEKS 2: Ogledni primjeri R Srbija	95
ANEKS 3: Ogledni primjeri Bosna i Hercegovina	103

UVOD

Bosna i Hercegovina je država koja se već dugi niz godina nalazi u vrlo složenom procesu tranzicije – ne samo da je suočena sa transformacijom nekadašnjeg autokratskog režima u jedan potpuno novi i bitno drugačiji demokratski sistem i prelaskom sa planski kontrolirane privrede u ekonomiju slobodnog tržišta, što je već samo po sebi ogroman izazov, već prolazi i kroz ekstremno težak proces suočavanja sa naslijeđem ratne prošlosti.

U takvim teškim i kompliciranim uvjetima, neminovno se razvijaju i jačaju razni oblici manje ili više organiziranog kriminala, za koju pojavu se s pravom može reći da predstavlja jedan od osnovnih izvora nesigurnosti društva koji narušava temeljne ljudske vrijednosti.

Posmatrano kroz istoriju, počev od mafije kao najstarijeg oblika udruživanja kriminalne organizacije, preko azijskih trijada i yakuza, kolumbijskih kartela, somalijskih pirata i drugih sličnih kriminalnih grupa, može se zaključiti da sve one funkcioniraju na sličnom hijerarhijskom principu, uz strogu subordinaciju i čvrstu unutarnju strukturu, u koju je iznimno teško prodrijeti „izvana“.

S toga je za svaku državu, vrlo teško pronaći i staviti u pogon efikasne mehanizme za borbu protiv ovakvih oblika kriminala. To je naročito težak zadatak za post – ratnu Bosnu i Hercegovinu u kojoj: „...stanuje i organizovani kriminal, i pranje novca, i ilegalna trgovina drogama... i korupcija, i društvena diskriminacija i sistematsko štíćenje ratnih zločinaca i nosilaca zločina genocida, i proliferacija...“¹

U stalnoj borbi protiv ovog društvenog zla, države se međusobno povezuju u nastojanju da spriječe i suzbiju razvoj različitih oblika organiziranog kriminala, odnosno, da njihove izvršioce, a naročito organizatore privedu pravdi.

Slijedom toga je međunarodna zajednica, uočavajući razornu opasnost od teških oblika krivičnih djela koja već dugi niz godina sve snažnije poprimaju transnacionalna obilježja i stalna su prijetnja sigurnosti građana na nacionalnom, regionalnom i globalnom nivou, razvila niz pravnih mehanizama kojima se nastoji omogućiti što efikasnije suočavanje sa ovim prijetnjama.

Jedan od načina za prevenciju i borbu sa teškim oblicima kriminala svakako je i stvaranje institucionalnih i zakonskih mehanizama koji dozvoljavaju da, pod određenim uvjetima, dođe do odstupanja od principa legaliteta, tj. da osoba koja, iako je na određeni

¹ Abazović D.M.: Oglеди o bosanskohercegovačkoj zbilji, 2008.

način umiješana u izvršenje krivičnog djela, ne bude krivično gonjena, ukoliko pristaje na saradnju sa pravosudnim organima u smislu davanja podataka, informacija i dokaza koji mogu dovesti do otkrivanja teških krivičnih djela, te do procesuiranja njihovih izvršilaca, odnosno, organizatora.

Za takve osobe koriste se različiti nazivi: „svjedoci pod imunitetom“, „svjedoci – pokajnici“, „ krunski svjedoci“ ili „svjedoci saradnici pravde“, a njihov status u krivičnom postupku države regulišu na različite načine, u ovisnosti od vlastite krivično-pravne tradicije. Ipak, većina država uključuje zakonsku mogućnost blažeg kažnjavanja, i/ ili davanja imuniteta od krivičnog gonjenja ovoj posebnoj kategoriji svjedoka.

U ovom Modulu prikazaćemo relevantne međunarodne standarde i praksu, zakonska rješenja u Bosni i Hercegovini i drugim državama, prije svega državama regiona, sa osvrtom na sličnosti i razlike u pravnom normiranju, a posebno smatramo korisnim iznijeti prijedloge i sugestije kako primjeniti postojeće rješenje u okviru mogućeg i zakonitog, kao i ukazati na moguće izmjene procesnog zakona radi boljeg i sveobuhvatnijeg normiranja ovog pravnog instituta.

1. POJAM I VRSTE IMUNITETA

Riječ „imunitet“ potiče od latinske riječi *immunis* (onaj koji je slobodan od službe, od poreza) i ima više značenja: „1. *med.* otpornost organizma prema zaraznim bolestima, nezaražljivost. 2. posebna vrsta prava koja imaju narodni poslanici, diplomatski predstavnici i dr. u odnosu na sudske i druge vlasti; neprikosновенost.“²

Imunitet kao pravni institut, može se definirati kao specifičan oblik pravne zaštite određenih osoba u posebnim okolnostima, a u zavisnosti od tih okolnosti, mogu se razlikovati i tri osnovne vrste imuniteta:

1. *Osobni imunitet (imunitet rationae personae)* je imunitet zasnovan na suverenitetu država i primjenjuje se na visokopozicionirane vladine dužnosnike kao što su šefovi država i diplomati, koji ne mogu biti krivično gonjeni za bilo koje krivično djelo počinjeno za vrijeme trajanja mandata.³ Osobni imunitet je apsolutan sve dok je ta osoba na datom položaju. Zasnovan je na ideji da vladini dužnosnici moraju biti oslobođeni prijetnji krivičnim sankcijama kako bi efikasnije radili svoj posao i olakšavali međunarodne odnose. Dakle, dok su na takvom položaju, ne može im se suditi za krivična djela koja su počinili bilo kao pojedinci (u ličnom interesu), bilo u svojstvu službene osobe. Međutim, kad osoba napusti službeni položaj, može joj se suditi za krivična djela počinjena u vrijeme obavljanja službe, ukoliko su počinjena u ličnom interesu.⁴
2. *Funkcionalni imunitet (imunitet rationae materiae)* je imunitet koji se primjenjuje za državne službenike i štiti ih od krivičnog gonjenja za krivična djela počinjena u vršenju službe (npr. sudijski i tužilački

² Alekić, R. (1982), Rečnik stranih reči i izraza, Beograd, Prosveta.

³ Ovaj imunitet se odnosi isključivo na krivične postupke pred domaćim sudovima, ali ne štiti šefove država i vlada od procesuiranja pred međunarodnim sudovima, zbog teških kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Vidi detaljnije: Odluka žalbenog vijeća Specijalnog suda za Sierra Leone u predmetu protiv bivšeg liberijskog predsjednika Charles Taylor-a od 31.05.2004.g., broj predmeta SCSL – 3003-01-I.

⁴ Međunarodno krivično pravo i praksa: Odbrana i osnove za isključenje krivične odgovornosti, ICLS.

imunitet.)⁵ Zaštićene osobe se ne mogu teretiti za krivična djela ukoliko su postupali po službenoj dužnosti, jer se smatra da su djelovali kao produžena ruka vlasti, a ne kao pojedinci. Funkcionalni imunitet nema ograničenja u smislu trajanja, tj. osoba se ni u kojem trenutku ne može teretiti za krivična djela počinjena u vrijeme dok je djelovala u svojstvu službene osobe.⁶

3. *Imunitet kao oblik zaštite od samooptuživanja* je imunitet koji se primjenjuje prema onim osobama koje bi odavanjem različitih informacija, podataka i dokaza organima gonjenja, sebe izložile krivičnom progonu. Ovaj imunitet se u većini država daje odlukom tužioca, najčešće u zamjenu za svjedočenje protiv drugog počinitelja, a uglavnom se primjenjuje kao efikasno sredstvo za „razbijanje“ zločinačkih udruženja i procesuiranje teških krivičnih djela organiziranog kriminala i terorizma.

Imunitet *rationae personae* i imunitet *rationae materiae* su u Bosni i Hercegovini regulirani posebnim zakonima o imunitetu, kako na nivou države, tako i na nivou entiteta, odnosno, Distrikta Brčko⁷, ali i u sklopu krivično-pravne legislative za situacije kada se krivično gonjenje protiv osoba koje uživaju ovakav imunitet ne može poduzeti, ili je za to potrebno posebno odobrenje nadležnih organa.

No, budući da je predmet ovog modula isključivo imunitet iz treće grupe, to se u ovom poglavlju nećemo opširnije baviti ostalim oblicima imuniteta.

⁵ Funkcionalni imunitet se odnosi isključivo na krivična djela počinjena u interesu i u okviru obavljanja državne službe, ali ne i na krivična djela počinjena u ličnom interesu. Ni ovaj imunitet ne štiti njegovog uživaoca od procesuiranja pred međunarodnim sudovima.

⁶ Međunarodno krivično pravo i praksa: Odbrana i osnove za isključenje krivične odgovornosti, ICLS.

⁷ Zakon o imunitetu BiH, Službeni glasnik BiH broj: 32/02, 37/03, 75/09; Zakon o imunitetu F BiH, Službene novine F BiH broj 52/02, 19/03; Zakon o imunitetu RS, Službeni glasnik RS broj 69/02; zakon o imunitetu Distrikta Brčko broj 2/03.

2. PORIJEKLO IMUNITETA KAO OBLIKA ZAŠTITE OD SAMOOPTUŽIVANJA

Prije svega, treba reći da je ovaj krivično-pravni mehanizam potekao iz anglo-saksonske (*common law*) pravne tradicije, gdje se uglavnom koristi u postupcima protiv organiziranih kriminalnih grupa, tj. kao sredstvo za „hvatanje krupne ribe“.⁸ U tome se pronalazi i osnovno opravdanje za primjenu ovog instituta. Dakle, iako se radi o odstupanju od principa legaliteta krivičnog gonjenja po kojem je tužilac dužan poduzeti krivično gonjenje ako postoje dokazi da je učinjeno krivično djelo, dozvoljena je mogućnost da se u posebnim slučajevima, onda kad to zahtijeva veći ili važniji javni interes, od ovog principa odstupi, pa se u ovakvim slučajevima zapravo radi o specifičnom obliku oportuniteta.

„U praksi pojedinih država suočenih s teškim oblicima kriminala, posebno u SAD, veliki dio posla tužioca je identificiranje i ispitivanje potencijalnih osumnjičenika koji bi pristali na saradnju, procjena njihovog kredibiliteta i nastojanje da se obezbijedi njihova saradnja. U skladu s članom 11. Federalnih Pravila krivičnog postupka razvijen je i poseban sporazum o saradnji kojim se reguliraju uslovi pod kojima osumnjičeni svjedoči u korist tužioca.

U Engleskoj i drugim zemljama anglosaksonskog prava institut “krunskog svjedoka” svodi se na davanje određenih privilegija licima koja su povezana s vršenjem krivičnih djela, a posebno se predviđa mogućnost njihovog negonjenja, ukoliko svojim iskazom omoguće dokazivanje krivice nekog “krupnijeg” počinioca djela. Istorijski gledano, ustanova potiče još iz srednjeg vijeka, kada su se organi gonjenja oslanjali na novčane nagrade koje su davali određenim licima u zamjenu za svjedočenje, ili bi se oslanjali na iskaze sukrivaca koji su nazivani “svjedocima krune” (Crown Witnesses) i koji bi potom dobijali razne pogodnosti, a prije svega blaže kazne.

Slično je danas u SAD s postojanjem ustanove tzv. pokajnika, dok su u Evropi takve mogućnosti prvenstveno vezane za dokazivanje organiziranog kriminala, u pogledu čega je najkarakterističnije italijansko zakonodavstvo (tzv. “svjedok-saradnik pravosuđa”). U Njemačkoj je donesen poseban zakon o opojnim drogama koji daje sudu ovlaštenja da ublaži kaznu ili čak oslobodi od kazne počinioca koji je svojim iskazom doprinio da se djelo dokaže.

⁸ Jedan od najpoznatijih takvih procesa u SAD je suđenje protiv mafijaškog „kuma“ Johna Gottija, koji je 1992.g. osuđen na 100 godina zatvora, bez mogućnosti pomilovanja, na temelju svjedočenja njegovog savjetnika Sammy Gravana, kojem je u zamjenu za ovo svjedočenje dodijeljen puni imunitet.

Slične mogućnosti u drugim evropskim državama postoje u odnosu na lica kojima se sudi kao pripadnicima terorističkih organizacija.⁹

U američkoj krivično-pravnoj praksi, razvijeni su i različiti oblici imuniteta¹⁰, pa tužilac može, ovisno od okolnosti konkretnog slučaja, da se opredijeli za jedan od dva osnovna tipa imuniteta:

- a. *Potpuni (blanketni ili transakcijski¹¹) imunitet*, kojim se svjedoku daje puna zaštita od krivičnog gonjenja za bilo koje prethodno počinjeno krivično djelo, koje će se otkriti tokom njegovog svjedočenja;
- b. *Ograničeni (upotrebnii ili derivativni¹²) imunitet*, kojim se svjedoku garantira da njegov iskaz, niti drugi dokazi koji su proizašli iz njegovog iskaza, neće biti korišteni protiv njega. Međutim, ukoliko tužilac prikupi druge dokaze, odvojeno i neovisno od iskaza svjedoka, može ga na osnovu takvih dokaza procesuirati/optužiti za konkretno krivično djelo.

Slična praksa postoji u Velikoj Britaniji, te u drugim zemljama *common law* pravne tradicije, koje su, osim preciziranja različitih oblika i tipova imuniteta, uspostavile i strog sistem kriterija kojima se ovlašteni pravosudni organ (najčešće tužilac) rukovodi prilikom donošenja odluke o davanju imuniteta, te mehanizme kojima se država, tj. onaj ko je zastupa u krivičnom postupku, štiti od mogućeg „izigravanja“ od strane osoba kojima je dat imunitet od krivičnog gonjenja. Također treba reći da je u različitim državama na različite načine reguliran status ove posebne vrste svjedoka, a ni terminologija nije jedinstvena, te se za ove svjedoke najčešće koriste nazivi: „svjedok – pokajnik“, „krunski svjedok“, „svjedok saradnik pravde“, ili „svjedok pod imunitetom“, o čemu će biti više riječi u narednim poglavljima ovog Modula.

⁹ Goran Rubil, okružni tužilac u Doboju: Saradnja optuženog u krivičnom postupku (Svjedok-pokajnik).

¹⁰ Vidi više na: www.ehow.com/info8301155three-types-immunity-law.html, i na: www.wisgeek.com/what-is-legal-immunity.htm

¹¹ U engl. originalu: blanket or transactional immunity.

¹² U eng. originalu: use or derivativ use immunity

3. PREGLED I ANALIZA MEĐUNARODNIH STANDARDARDA

Međunarodno - pravni standardi za države ugovornice u pogledu zakonskog reguliranja statusa „svjedoka saradnika pravde“, izvire prvenstveno iz slijedećih konvencija:

3.1. Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala¹³

Ova konvencija ima za cilj da unaprijedi međudržavnu saradnju i uspostavi efikasne mehanizme u borbi protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, propisivanjem niza mjera u svrhu pružanja pravne pomoći, razmjene informacija, mjera protiv pranja novca i korupcije, zaštite svjedoka i dr., ali i mjera koje uključuju davanje imuniteta tzv. „saradnicima pravde“.

Tako u članu 26. – *Mjere za pojačanje saradnje sa organima za provedbu zakona*, Konvencija propisuje:

1. *Svaka država strana će poduzeti odgovarajuće mjere da podstakne osobe koje učestvuju ili su učestvovala u organiziranim kriminalnim grupama:*

b) *da pribave informacije korisne za nadležne organe za svrhe istrage i dokaza o stvarima, kao što su:*

- *identitet, vrsta, sastav, struktura, lokacija ili aktivnosti organiziranih kriminalnih grupa;*
- *veze, uključujući i međunarodne veze, s drugim organiziranim kriminalnim grupama;*
- *prekršaje¹⁴ koje su organizirane kriminalne grupe počinile ili bi mogle počiniti;*

c) *da pruže faktičnu, konkretnu pomoć nadležnim organima koja može doprinijeti da se organizirane kriminalne grupe liše izvora ili prihoda od kriminala.*

¹³ Usvojena Rezolucijom Generalne skupštine UN broj 55/25 od 15. novembra 2000.g., u BiH ratificirana u martu 2002.g. - Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, Međunarodni ugovori broj 3/02,

¹⁴ Doslovan prijevod engleske riječi „offences“, koji ne treba miješati sa prekršajima kao protivpravnim radnjama čija su obilježja u domaćem zakonodavstvu propisana posebnim zakonima. Ovdje se misli isključivo na krivična djela.

2. *Svaka država strana će razmotriti stvaranje mogućnosti, u odgovarajućim slučajevima, ublažavanja kazne optužene osobe koja ostvari znatnu saradnju u istrazi ili gonjenju prekršaja obuhvaćenog ovom konvencijom.*
3. *Svaka država strana će razmotriti stvaranje mogućnosti, u skladu sa osnovnim principima svog domaćeg prava, davanja imuniteta od gonjenja osobi koja pruži znatnu saradnju u istrazi ili gonjenju prekršaja obuhvaćenog ovom konvencijom.*

Stav 4. ovog člana se odnosi na mjere zaštite koje se mogu primjeniti u vezi sa svjedočenjem „saradnika pravde“, a koje mjere su propisane članom 24. Konvencije i mogu uključivati: fizičku zaštitu, premještanje na drugu lokaciju, zaštitu identiteta, korištenje tehnologije za izmjenu lika i/ili glasa i slično. U stavu 5. člana 26. Konvencije ponuđeno je izuzetno zanimljivo, i za praksu vrlo korisno rješenje, koje propisuje mogućnost sklapanja sporazuma između država, prema kojem bi „saradnik pravde“ lociran u jednoj državi, mogao biti blaže kažnjen ili mu dat imunitet, ukoliko bi ostvario znatnu saradnju u istrazi ili krivičnom gonjenju koje provodi druga država.

3.2. Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije¹⁵

Navedena Konvencija regulira status svjedoka „saradnika pravde“ na gotovo istovjetan način kao i Konvencija UN o transnacionalnom organiziranom kriminalu, pa tako u svom članu 37. - *Saradnja s organima za primjenu zakona*, propisuje:

1. *Svaka država ugovornica će preduzeti odgovarajuće mjere da bi podstakla osobe koje učestvuju ili su učestvovala u izvršenju krivičnog djela utvrđenog u skladu sa ovom Konvencijom da daju informacije koje će koristiti nadležnim organima u svrhe vođenja istrage i izvođenja dokaza, te da pruže činjeničnu, konkretnu pomoć nadležnim organima koja može doprinijeti lišavanju počinitelaca sredstava stečenih od kriminala i povraćaja tih sredstava.*

2. *Svaka država ugovornica će razmotriti mogućnosti da se, u slučajevima gdje to odgovara, predvidi blaža kazna za optuženu osobu koja u znatnoj mjeri saraduje u istrazi ili krivičnom gonjenju krivičnog djela utvrđenog u skladu s ovom Konvencijom.*

¹⁵ Usvojena Rezolucijom Generalne skupštine UN broj 58/4 od 31. oktobra 2003. g., ratificirana u BiH u septembru 2005. g., Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, Međunarodni ugovori broj 5/06.

3. Svaka država ugovornica će razmotriti mogućnosti da se, u skladu s osnovnim načelima njenog unutarnjeg zakonodavstva, da imunitet od krivičnog gonjenja osobi koja u znatnoj mjeri saraduje u istrazi ili krivičnom gonjenju krivičnog djela utvrđenog u skladu s ovom Konvencijom.

Stavovi 4. i 5. ovog člana Konvencije, na sličan način kao i stavovi 4. i 5. člana 26. UN Konvencije protiv transnacionalnog i organiziranog kriminala, bave se pitanjima određivanja mjera zaštite ovakvim osobama (stav 4.), odnosno, mogućnostima međudržavne saradnje u korištenju „saradnika pravde“ u slučaju kad je takva osoba locirana u jednoj državi, a njena saradnja može biti od koristi organima gonjenja u drugoj državi. (stav 5.).

Očigledno je da obje ove konvencije obavezuju države ugovornice da na svojoj teritoriji uspostave zakonske mehanizme koji će omogućiti kako blaže kažnjavanje, tako i davanje imuniteta osobama koje u značajnoj mjeri saraduju sa organima za provedbu zakona u procesuiranju teških krivičnih djela. Pored toga, insistira se i na primjeni mjera zaštite za ovakve svjedoke, pod istim uvjetima koji važe za „obične“ svjedoke.

No, može se primjetiti da je mogućnost blažeg kažnjavanja, odnosno, davanja imuniteta, vezana isključivo za saradnju osobe u slučajevima izvršenja teških krivičnih djela organiziranog kriminala, odnosno, korupcije. Također, niti jedna, niti druga konvencija ne koristi termin „svjedok“, već termin „osoba koja u znatnoj mjeri saraduje...“ ili termin „optužena osoba“, pa se postavlja pitanje da li je, i u kojoj mjeri, Bosna i Hercegovina zaista u svoje pozitivno zakonodavstvo implementirala ove Konvencije? Ovo posebno iz razloga što niti zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, niti zakoni o krivičnim postupcima entiteta i Distrikta, ne poznaju mogućnost davanja imuniteta osumnjičenom ili optuženom, već isključivo mogućnost davanja imuniteta svjedoku, niti je, s druge strane, primjena ovog instituta ograničena samo na određenu vrstu (teških) krivičnih djela, koje činjenice često uzrokuje dileme u vezi sa primjenom ove odredbe u praksi, o čemu će više govora biti u narednim poglavljima ovog modula.

3.3. Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (*u daljem tekstu: EKLJP*) uopće ne sadrži odredbe o imunitetu svjedoka i/ili osumnjičenih, odnosno, optuženih osoba. Ipak, razmatranje nekih njenih odredbi u ovom poglavlju ne bi smjelo biti ignorirano, obzirom da se pitanje zaštite ljudskih prava u krivičnom postupku neminovno pojavljuje i u vezi sa primjenom odredbi o davanju imuniteta.

Naime, odredbe ove konvencije koje se tiču prava na pravično suđenje i principa „jednakosti u postupanju“, mogu imati značajan utjecaj na ocjenu dokazne snage svjedočenja „svjedoka saradnika pravde“ koji se u toku glavnog pretresa pojavljuje u ulozi zaštićenog (anonimnog) svjedoka. Ako prema odredbi člana 6. stav 2. tačka d. EKLJP optuženi ima pravo da: „sam ispituje ili zahtijeva ispitivanje svjedoka optužbe i da se prisustvo i saslušanje svjedoka odbrane odobri pod uslovima koji važe i za svjedoka optužbe“, i ako mu je to pravo onemogućeno ili u znatnoj mjeri umanjeno prilikom saslušanja anonimnog svjedoka optužbe, onda, prema praksi Evropskog suda za ljudska prava, sud ne može zasnovati osuđujuću presudu isključivo, ili u odlučujućoj mjeri na iskazu takvog svjedoka.¹⁶

Iz toga neminovno proizilazi pitanje svrhe, odnosno, opravdanosti davanja imuniteta osobi čiji iskaz, zbog procesne nemogućnosti odbrane da u punom obimu ostvari pravo na „jednakost oružja“, neće biti podoban za donošenje osuđujuće presude. O ovoj, ali i drugim dilemama koje se pojavljuju u vezi sa primjenom odredbi o imunitetu u postupcima pred domaćim sudovima, biće više govora u poglavlju koje se odnosi na kriterije za davanje imuniteta.

Bitno je naglasiti da međunarodna zajednica, pored pokušaja suprotstavljanja teškim oblicima krivičnih djela transnacionalnog karaktera kroz obavezivanje država da pristupanjem konvencijama uredi nacionalno zakonodavstvo na što efikasniji način, nastoji da ovu problematiku razjasni i olakša primjenu konvencija posredstvom niza drugih međunarodno-pravnih dokumenta koji nisu obavezujućeg karaktera. Od tih dokumenata, na ovom mjestu izdvajamo Preporuku Ministarskog vijeća Vijeća Evrope državama članicama o zaštiti svjedoka i saradnika pravde¹⁷ iz 2005.g., kojom se, između ostalog, definiše „saradnik pravde“ kao: *„svaka osoba koja je suočena s krivičnom optužbom ili je već osuđena zbog učešća u kriminalnom udruženju ili drugoj kriminalnoj organizaciji bilo koje vrste, ili u činjenju organiziranog kriminala, ali pristaje na saradnju sa nadležnim organima krivičnog pravosuđa, posebno svjedočenjem o kriminalnom udruženju ili organizaciji, ili o bilo kojem djelu povezanim sa organiziranim kriminalom ili drugim teškim zločinima“*.

¹⁶ Vidi detaljnije u presudama Evropskog suda za ljudska prava: Kostovski protiv Holandije od 20.01.1989.g., Doorson protiv Holandije od 26.03.1996.g., Van Mechelen i dr. protiv Holandije od 23.04.1997.g.

¹⁷ Preporuka Ministarskog vijeća Vijeća Evrope Rec (2005) 9 od 20. aprila 2005.g.

Dakle, i ova definicija se odnosi na osumnjičenu, optuženu ili osuđenu osobu koja pristaje na saradnju sa organima gonjenja, i to samo u vezi sa organiziranim kriminalom ili drugim *teškim* zločinima.

3.4. Zaštita svjedoka od samoinkriminacije pred MKS i MKSJ

Statut Međunarodnog kaznenog suda (Rimski Statut)¹⁸, ne sadrži direktne odredbe o imunitetu osoba koje saraduju sa organima gonjenja, ali se članom 54. ovog Statuta (*Dužnosti i ovlašćenja tužioca u istrazi*), daje posredna mogućnost tužiocu da stupi u različite vrste ugovornih aranžmana s ciljem efikasnijeg procesuiranja krivičnih djela iz nadležnosti Međunarodnog kaznenog suda, pa prema stavu 3. tačka d. navedenog člana, tužilac može da: „*stupi u takve dogovore i sporazume koji nisu u suprotnosti s ovim Statutom, kako bi se olakšala saradnja s državom, međunarodnom organizacijom ili određenim osobama.*“

Pravilnik o postupku i dokazima Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju¹⁹ (u daljem tekstu: MKSJ), također ne sadrži direktne odredbe o imunitetu, ali se Pravilom 90 (E) propisuje:

„*Svjedok se može usprotiviti davanju bilo koje izjave koja bi ga mogla inkriminirati. Međutim, vijeće može primorati svjedoka da odgovori na pitanje. Svjedočenje dobijeno takvom prinudom ne može se upotrijebiti kao dokaz u kasnijem krivičnom postupku protiv svjedoka za bilo koje krivično djelo, osim za davanje lažnog iskaza.*“

Dakle, radi se o svojevrsnom, posredno datom imunitetu, u slučaju kada svjedok sebe inkriminira usljed prinude od strane suda da odgovori i na takvo pitanje, a posebno je interesantno da se ovakvom svjedoku, na način kako to propisuje citirana odredba, zapravo daje dosta širok obim imuniteta (*za bilo koje krivično djelo*) u eventualnom kasnijem postupku protiv tog svjedoka. Ostaje nedorečeno kako će sud osigurati ovo pravo koje je garantovao svjedoku.

Pravilnik o postupku i dokazima MKSJ poznaje i mogućnost blažeg kažnjavanja u slučaju saradnje *osuđenog* sa tužilaštvom, pa Pravilo 101. (B) propisuje da: „*Prilikom odmjeravanja kazne pretresno vijeće uzima u obzir faktore spomenute u čl. 24(2) Statuta, te faktore kao što su: ... (ii) sve olakšavajuće okolnosti, uključujući i značajnu saradnju osuđenog s tužiocem prije ili poslije izricanja presude...*“

¹⁸ Usvojen u Rimu, 17. jula 1998.g., ratificiran u BiH 2002.g., Službeni glasnik BiH, Međunarodni ugovori broj 2/02.

¹⁹ Usvojen 11. februara 1994.g., pod brojem IT/32/Rev.42, za potrebe ovog teksta koristi se ažurirana verzija od septembra 2009.g.

4. SARADNJA OKRIVLJENOG / OSUĐENOG U KRIVIČNIM ZAKONODAVSTVIMA SUSJEDNIH DRŽAVA

U nedostatku jasnijih pravila o davanju imuniteta u domaćem zakonodavstvu, obavezama svjedoka-pokajnika i posljedicama u slučaju neispunjavanja obaveze uspješno bi se mogla implementirati neka od rješenja iz krivičnog zakonodavstva susjednih država, koja su izložena u nastavku.

4.1. Republika Hrvatska

U Republici Hrvatskoj je zakonodavac u rješavanju ove problematike, odabrao pristup „dvostrukog“ zakonskog reguliranja – s jedne strane, kroz odredbe Zakona o kaznenom postupku²⁰, a s druge strane, kroz odredbe Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta²¹. U nastavku teksta, radi boljeg razumijevanja, bit će citirane relevantne zakonske odredbe i jednog i drugog zakona, uz odgovarajuća pojašnjenja.

Zakon o kaznenom postupku Republike Hrvatske sadrži dvije osnovne odredbe od značaja za primjenu instituta o kojem je riječ:

Članak 38.

(1) Temeljno pravo i glavna dužnost državnog odvjetnika je progon počinitelja kaznenih djela za koja se progoni po službenoj dužnosti.

(2) U predmetima kaznenih djela za koja se progoni po službenoj dužnosti državni odvjetnik ima pravo i dužnost:

1) poduzimanja potrebnih radnji radi otkrivanja kaznenih djela i pronalaženja počinitelja;2), 3), 4), 5), 6), 7), 8), 9)

10) davanja izjava da neće poduzeti kazneni progon u slučaju iz članka 286. stavka 2. ovog Zakona;

...stav 2), stav 3)

²⁰ Zakon o kaznenom postupku Republike Hrvatske Narodne novine broj: 152/08; 76/09; 80/11; 121/11.

²¹ Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, Narodne novine broj: 76/09, 116/10, 145/10, 57/11.

(4) Glavni državni odvjetnik odlučuje o davanju postupovnog imuniteta pripadniku zločinačke organizacije u skladu sa zakonom.

Članak 286.

(1) Svjedok nije obvezan odgovarati na pojedina pitanja ako je vjerojatno da bi time izložio sebe ili bliskog rođaka kaznenom progonu, teškoj sramoti ili znatnoj materijalnoj šteti. O tome će tijelo koje vodi postupak poučiti svjedoka.

(2) Ako je svjedok uskratio odgovor na pitanja iz stavka 1. ovog članka jer bi time izložio sebe ili svoga bliskog rođaka kaznenom progonu, državni odvjetnik može izjaviti da neće poduzeti kazneni progon i predložiti prekid radnje radi davanja izjave u smislu stavka 4. ovog članka.

(3) Izjavu iz stavka 2. ovog članka državni odvjetnik može dati ako je odgovor na određena pitanja važan za dokazivanje težeg kaznenog djela druge osobe za koje je propisana kazna zatvora u trajanju od deset ili više godina. Svjedok može prije davanja izjave državnog odvjetnika iz stavka 2. ovog članka radi zaštite svojih prava i interesa imati savjetnika iz reda odvjetnika.

(4) Izjava državnog odvjetnika iz stavka 2. ovog članka mora biti pisana i ovjerena pečatom i potpisom višeg državnog odvjetnika. Državni odvjetnik predaje izjavu svjedoku. Protiv svjedoka i osobe iz stavka 2. ovog članka ne može se poduzeti kazneni progon za kazneno djelo na koje se odnosi izjava, ali se može progoniti za kazneno djelo davanja lažnog iskaza.

Ustav Republike Hrvatske²² definira državno odvjetništvo kao samostalno i neovisno pravosudno tijelo ovlašteno i dužno postupati protiv izvršilaca krivičnih i drugih kažnjivih djela, preduzimati pravne radnje radi zaštite imovine Republike Hrvatske, te podnositi pravna sredstva za zaštitu Ustava i zakona.

Ipak, odredbom člana 38. stav 2. tačka 10. Zakona o kaznenom postupku tužiocu je data mogućnost davanja izjave o nepreduzimanju krivičnog gonjenja u situaciji iz člana 286. stav 2. Zakona, kojim je propisano da državni odvjetnik može izjaviti da, protiv osobe koja ima pravo uskratiti odgovor na pojedina pitanja ako bi sebe ili bliskog srodnika izložila

²² Narodne novine Republike Hrvatske br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10.

krivičnom gonjenju, neće preduzimati krivični progon i predložiti prekid radnje davanja izjave u smislu stava 4. tog člana.

Za davanje ovakve izjave ovlašten je državni odvjetnik ako je odgovor na određena pitanja važan za dokazivanje težeg krivičnog djela druge osobe, za koje je propisana kazna zatvora u trajanju od deset ili više godina.

Izjava državnog odvjetnika mora biti pisana i ovjerena pečatom i potpisom višeg državnog odvjetnika i istu je dužan predati svjedoku.

Protiv svjedoka ili osobe (bliskog srodnika) ne može se preduzeti krivično gonjenje za djelo na koje se odnosi izjava, ali se može goniti za davanje lažnog iskaza.

Ova odredba je djelimično kompatibilna sa odredbom o imunitetu svjedoka u zakonodavstvu Bosne i Hercegovine i koja se odnosi na svjedoka koji se štiti od samoinkriminacije, ali je u Zakonu o kaznenom postupku Republike Hrvatske ipak potpunije razrađena, jer se prema zaprijećenju kazni limitira mogućnost davanja imuniteta za najteža djela, a odredba propisuje i formalan postupak kojim se o imunitetu odlučuje.

Međutim, polazeći od stava 4. člana 38. Zakona o kaznenom postupku, gdje se državnom odvjetniku daje mogućnost da daje procesni imunitet pripadniku zločinačke organizacije u skladu sa zakonom, jasno je da krivično zakonodavstvo u Republici Hrvatskoj pravi razliku između svjedoka pod imunitetom, od svjedoka pokajnika, odnosno „krunskog“ svjedoka, čiji je položaj regulisan odredbama posebnog zakona.

Naime, ovo pravo državnog odvjetnika ostvaruje se u skladu sa odredbama Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (ZUSKOK) i kada se procesuiraju počinjenje krivičnog djela iz čl. 21. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta. Ovaj institut nije moguće primjenjivati za slučaj spremnosti osumnjičenog/optuženog da bude “kooperativan” sa državom i da otkrije krivična djela ili njihove počinitelje, ako ista nisu vezana za propisana djela.

Valja posebno istaći da i takav optuženi prihvaćajući status “pokajnika” i sam time manifestuje svoj stav prema svojoj kriminalnoj aktivnosti nalazeći da je ona zaista počinjena u sastavu zločinačke organizacije.

Pored opisanih uslova za primjenu odredbe čl. 286. Zakona o kaznenom postupku i članova 21., 36. - 47. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, „državni odvjetnik prije donošenja odluke mora staviti u omjer i procjenjivati kaznena djela

za koja nalazi da ih je takav osumnjičenik počinio u sastavu zločinačke organizacije i koja moguće neće biti procesuirana, nasuprot važnosti takvog iskaza za otkrivanje i dokazivanje drugih krivičnih djela počinjenih u sastavu zločinačke organizacije kao i članova same organizacije.

Upravo ovaj specifični uvjet čini svu posebnost ovoga pravnog instituta. U njemu se ogleda značaj i važnost ispravnosti odluke za primjenu člana 176.²³ Zakona o kaznenom postupku od strane državnog odvjetnika. On je dužan “odvagnuti” i staviti u omjer “štetu” i “korist” koju će postići odlukom da se ne procesuiraju, posebno pripadnik zločinačke organizacije koji je možda počinio i neko od krivičnih djela u sastavu organizacije, ali za uzvrat za ovu “štetu” ostvariti će se “korist” za najširu društvenu zajednicu otkrivanjem zločinačke organizacije koja predstavlja, kako akutnu, tako i permanentnu opasnost za najširu društvenu zajednicu, te se njegovim iskazom pred sudom omogućava ili olakšava dokazivanje postojanja same zločinačke organizacije, njezinog članstva i strukture kao i pojedinih krivičnih djela počinjenih od članova u sastavu zločinačke organizacije.²⁴

Dakle, prvi korak ka uvođenju instituta svjedoka pokajnika ili krunskog svjedoka bio je uvođenje principa oportuniteta u krivični postupak, bez čega nije ni moguće postupanje tužioca na propisani način, odnosno započinjanje zakonske procedure za dobivanje statusa takvog svjedoka.

Pored toga, odluka o davanju statusa svjedoku u smislu čl. 286. Zakona o kaznenom postupku jeste u nadležnosti državnog odvjetnika, ali status „krunskog svjedoka“ u smislu Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, daje isključivo nadležni sud, na prijedlog Glavnog državnog odvjetnika. Prema ovakvom zakonskom rješenju proizilazi veoma aktivna uloga suda, koja prevazilazi sudsku nadležnost vezanu za uobičajeno odlučivanje o dokaznim prijedlozima, konkretno, ocjenu da li je iskaz svjedoka relevantan za predmet; sud ide dalje i osim što prihvata svjedočenje, svjedoku daje određene povlastice ukoliko svjedoči na način dogovoren sa državnim odvjetnikom.

Prema tome, ovdje se radi o imunitetu kojeg, pod zakonom propisanim uslovima, daje sud, a ne državni odvjetnik.

Kako je prethodno već naglašeno, Zakon o kaznenom postupku ne sadrži odredbe o „krunskom“ svjedoku, nego je ta materija regulisana u posebnom zakonu koji ćemo u

²³ Odredba ranijeg ZKP RH, koja je bila na snazi u vrijeme pisanja stručnog rada iz kojeg se izvodi citat. Sada odredba člana 286. ZKP RH.

²⁴ Damir Kos, sudac Vrhovnog suda R Hrvatske: „Primjena načela oportuniteta u kaznenom progonu“

nastavku kratko komentarisati, a zatim i potpuno predstaviti radi pregleda zakonskih odredaba i eventualnog oslanjanja na iste u budućim zakonskim izmjenama u krivičnom zakonodavstvu BiH.

Zakonom o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (članovi 36. do 47.) propisano je da Glavni državni odvjetnik može od nadležnog županijskog suda zahtijevati donošenje rješenja o ispitivanju kao svjedoka osobe koja je postala pripadnik zločinačke organizacije:

- **protiv koje je podnesena krivična prijava ili se vodi krivični postupak** za određena krivična djela počinjena u okvirima zločinačke organizacije i ako postoje okolnosti na osnovu kojih se prema krivičnom zakonu pripadnik zločinačke organizacije može osloboditi kazne ili olakšavajuće okolnosti na osnovu kojih se kazna može ublažiti,
- **ako je iskaz te osobe srazmjeran težini počinjenoga krivičnog djela i važnosti iskaza te osobe za otkrivanje i dokazivanje krivičnih djela** počinjenih u okvirima zločinačke organizacije ili njihovih počinitelja, odnosno za otkrivanje i sprečavanje krivičnih djela zločinačke organizacije.

Glavni državni odvjetnik može podnijeti obrazloženi prijedlog ravnatelja USKOK-a do zakazivanja glavne rasprave/pretrsa u krivičnom predmetu protiv pripadnika zločinačke organizacije. Prije podnošenja zahtjeva ravnatelj će upozoriti takvu osobu na obaveze, a ukoliko takva osoba pristane da da svoj iskaz, ravnatelj o tome pribavlja posebnu izjavu u pismenoj formi.

Ne može se ispitati kao svjedok počinitelj za kojega postoje okolnosti da je:

- počinio jedno ili više kaznenih djela ubojstva, teškog ubojstva, međunarodnog terorizma, ugrožavanja sigurnosti osoba pod međunarodnom zaštitom, uzimanja talaca, otmica zrakoplova ili broda, morskog i zračnog razbojništva, silovanja, spolnog odnošaja s nemoćnom osobom i spolnog odnošaja s djetetom (posebni oblici tih djela),
- organizator zločinačke organizacije,
- poticatelj na počinjenje kaznenog djela u cilju da protiv potaknute osobe bude pokrenut postupak za to djelo.

Raspravljajući o zahtjevu, nadležni županijski sud može takav zahtjev odbiti ako:

- je podnešen nakon zakazivanja glavne rasprave,
- iskaz svjedoka nije u interesu otkrivanja i kaznenog progona drugih pripadnika zločinačke organizacije,
- nije vjerojatno da će svjedok dati svoj potpuni i okolnosni iskaz u krivičnom postupku ili je vjerovatno da će uskratiti obavijesti važne za otkrivanje ili sprečavanje drugih krivičnih djela i članova zločinačke organizacije, odnosno razjašnjenje okolnosti pod kojima su ona počinjena.

Rješenjem kojim prihvata zahtjev Glavnoga državnog odvjetnika vijeće će odlučiti da se s onog dijela glavne rasprave u krivičnom postupku protiv pripadnika zločinačke organizacije u kojem se ispituje krunski svjedok, isključi javnost. Iz ovog proizilazi da „krunski“ svjedok automatski dobiva i određenu mjeru zaštite.

Krunski svjedok koji je dao iskaz u skladu s utvrđenim obavezama ne može biti progonjen za krivično djelo, ali odgovara za davanje lažnog iskaza. Ako nije ranije odbacio krivičnu prijavu protiv njega, Glavni državni odvjetnik će izjaviti da protiv krunskog svjedoka odustaje od krivičnog gonjenja najkasnije do pravnosnažnog okončanja krivičnog postupka protiv pripadnika zločinačke organizacije.

Državni odvjetnik će nastaviti krivično gonjenje ili pokrenuti krivični postupak ako:

- krunski svjedok nije iznio sve činjenice i okolnosti,
- je dao lažni iskaz,
- prije pravnosnažnog okončanja krivičnog postupka počini novo krivično djelo koje je predmet Zakona,
- krunski svjedok u roku od dvije godine nakon dobijanja takvog statusa postane pripadnik zločinačke organizacije i u njenim okvirima počini određeno krivično djelo.

Na ispitivanje krunskog svjedoka primjenjuju se odredbe Zakona o kaznenom postupku, s određenim modifikacijama s obzirom na njegov status. Mjere zaštite krunskog

svjedoka i njemu bliskih osoba izvan krivičnog postupka provode se prema posebnim propisima.

Vrlo je interesantno da ovaj zakon štiti i prava oštećenih u djelima za koja se počiniocu daje imunitet na način da vijeće svoju odluku može uvjetovati mogućnošću da Republika Hrvatska nadoknadi tu štetu.

U nastavku slijede relevantne odredbe Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta²⁵:

Članak 36.

(1) Glavni državni odvjetnik može od suda iz članka 31. stavka 1. ovoga Zakona zahtijevati donošenje rješenja o ispitivanju kao svjedoka osobe koja je postala pripadnik zločinačke organizacije:

1. protiv koje je podnesena kaznena prijava ili se vodi kazneni postupak za kazneno djelo iz članka 21. ovoga Zakona²⁶ počinjeno u okvirima zločinačke

²⁵ Korupcija i organizirani kriminalitet velike su prijetnje demokratskim institucijama mnogih društava diljem svijeta. Potreba da se zakonski regulira i spriječi zloupotreba moći javnih službenika u korist kriminalnih organizacija prepoznata je i u Hrvatskoj. Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta stupio je na snagu 29. listopada 2001. godine. Tim je Zakonom odlučeno da će se efikasnim rješavanjem problema sprege korupcije i zločinačkih skupina baviti Ured kao posebna ustrojstvena jedinica državnog odvjetništva nadležna za cijelo područje Republike Hrvatske i sa zasebnim ovlastima i nadležnostima.

Ipak, ovaj je Zakon u više navrata mijenjan i dopunjavan, a posljednje izmjene donesene su na 23. sjednici Hrvatskoga sabora 13. svibnja 2011. godine. Zakon o izmjeni i dopunama Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta podržala je većina saborskih klubova, a izglasan je sa 78 glasova "za", 20 "protiv" i 2 "suzdržana".

Zadnjim izmjenama predviđa se uvođenje kontrole odbačaja USKOK-ovih kaznenih prijava za korupciju i organizirani kriminalitet tako da će u slučaju odbačaja kaznene prijave iz nadležnosti USKOK-a u prvom stupnju odlučivati Kolegij USKOK-a, a u drugom stupnju Odjel za nadzor Državnog odvjetništva. Iz Vlade poručuju da se ovim izmjenama uvažava mišljenje stručnjaka Europske komisije te da su ove izmjene važne za suzbijanje korupcije, a time i zatvaranje 23. poglavlja, dok SDP-ovi zastupnici u novom zakonu vide pokušaj izvršne vlasti da kontrolira pravosuđe i DORH.

²⁶ Članak 21. : (1) Ured obavlja poslove državnog odvjetništva u predmetima kaznenih djela:

1. zlouporabe u postupku stečaja iz članka 283. stavka 2. i 3. Kaznenog zakona (»Narodne novine«, br. 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 51/01., 111/03., 190/03., 105/04. i 71/06.), (u daljnjem tekstu: KZ), neloyalne konkurencije u vanjskotrgovinskom poslovanju z članka 289. stavka 2. KZ, zlouporabe obavljanja dužnosti

organizacije i ako postoje okolnosti na temelju kojih se prema kaznenom zakonu pripadnik zločinačke organizacije može osloboditi kazne ili olakotne okolnosti na temelju kojih se kazna može ublažiti,

- 2. ako je iskaz te osobe razmjeran težini počinjenoga kaznenog djela i važnosti iskaza te osobe za otkrivanje i dokazivanje kaznenih djela počinjenih u okvirima zločinačke organizacije ili njihovih počinitelja, odnosno za otkrivanje i sprječavanje kaznenih djela zločinačke organizacije.*

(2) Zahtjev iz stavka 1. ovoga članka Glavni državni odvjetnik može podnijeti na obrazloženi prijedlog Ravnatelja do zakazivanja glavne rasprave u kaznenom predmetu protiv pripadnika zločinačke organizacije iz stavka 1. ovoga članka.

državne vlasti iz članka 338. KZ, protuzakonitog posredovanja iz članka 343. KZ, primanja mita iz članka 347. KZ, primanja mita u gospodarskom poslovanju iz članka 294.a KZ, davanja mita iz članka 348. KZ i davanja mita u gospodarskom poslovanju iz članka 294.b KZ,

2. zlouporabe položaja i ovlasti iz članka 337. KZ, ako je ta djela počinila službena osoba označena u članku 89. stavku 3. KZ,

3. protupravnog oduzimanja slobode iz članka 124. stavka 3. KZ, otmice iz članka 125. stavka 2. KZ, prisile iz članka 128. stavka 2. KZ, trgovanja ljudima i ropstva iz članka 175. stavka 3. KZ, protuzakonitog prebacivanja osoba preko državne granice iz članka 177. stavka 3. KZ, razbojništva iz članka 218. stavka 2. KZ, iznude iz članka 234. stavka 2. KZ, ucjene iz članka 235. stavka 2. KZ, prikrivanja protuzakonito dobivenog novca iz članka 279. stavka 3. KZ i protupravne naplate iz članka 330. stavka 4. i 5. KZ, ako su ta kaznena djela počinjena u sastavu grupe (članak 89. stavak 22. KZ) ili zločinačke organizacije,

4. zlouporabe opojnih droga iz članka 173. stavka 3. KZ,

5. udruživanja za počinjenje kaznenih djela iz članka 333. KZ, uključujući pri tome sva kaznena djela koja je počinila ta grupa ili zločinačka organizacija, osim za kaznena djela protiv Republike Hrvatske i oružanih snaga,

6. počinjenih u vezi s djelovanjem grupe ili zločinačke organizacije za koja je propisana kazna zatvora u trajanju duljem od tri godine, a kazneno djelo je počinjeno na području dviju ili više država ili je značajan dio njegovog pripremanja ili planiranja izvršen u drugoj državi.

(2) Ured je nadležan i za vođenje kaznenog postupka protiv organizatora grupe ili zločinačke organizacije za počinjenje kaznenih djela podvođenja iz članka 195. stavka 2. KZ, nedozvoljene trgovine zlatom iz članka 290. stavka 2. KZ i izbjegavanja carinskog nadzora iz članka 298. stavka 2. i 3. KZ.

(3) Ured je nadležan i za kaznena djela prikrivanja protuzakonito dobivenog novca iz članka 279. stavka 1. i 2. KZ, sprječavanja dokazivanja iz članka 304. stavka 1. i 2. KZ, prisile prema pravosudnom dužnosniku iz članka 309. KZ, sprječavanja službene osobe u obavljanju službene dužnosti iz članka 317. KZ, napada na službenu osobu iz članka 318. KZ te kazneno djelo otkrivanja identiteta zaštićenog svjedoka iz članka 305.a KZ, ako su ova djela počinjena u vezi s počinjenjem kaznenih djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka.

Članak 37.

(1) Na obrazloženi prijedlog Ravnatelja Glavni državni odvjetnik može sudu iz članka 31. stavka 1. ovoga Zakona, uz zahtjev za donošenje rješenja o ispitivanju kao svjedoka osobe koja je kao pripadnik zločinačke organizacije pravomoćno osuđena, podnijeti i zahtjev za ublažavanje kazne, ako je njezin iskaz važan za otkrivanje i dokazivanje kaznenih djela počinjenih u okvirima zločinačke organizacije ili počinitelja tih kaznenih djela, odnosno za otkrivanje i sprječavanje činjenja kaznenih djela od strane pripadnika zločinačke organizacije.

(2) Uz zahtjev se prilaže izjava iz članka 38. stavka 2. i 3. ovoga Zakona. Tu izjavu osuđena osoba daje pred nadležnim sucem izvršenja u nazočnosti branitelja.

(3) Umjesto zahtjeva iz stavka 1. ovoga članka, Glavni državni odvjetnik može nadležnom tijelu za uvjetni otpust kažnjenika predložiti donošenje odluke o uvjetnom otpustu i prije isteka roka iz članka 158. Zakona o izvršavanju kazne zatvora²⁷.

Članak 38.

(1) Prije podnošenja zahtjeva Ravnatelj će upozoriti osobu iz članka 36. stavka 1. ovoga Zakona prema odredbi članka 288. stavka 3. Zakona o kaznenom postupku.

(2) Nakon što se osoba iz članka 36. stavka 1. ovoga Zakona izjasni da će u odnosu na kaznena djela iz članka 21. stavka 1. ovoga Zakona odgovarati kao svjedok i na pitanja iako je vjerojatno da time izlaže sebe ili blisku osobu teškoj sramoti, znatnoj materijalnoj šteti ili kaznenom progonu, Ravnatelj će pribaviti pisanu izjavu kojom se ta osoba obvezuje:

- 1. da će kao svjedok u kaznenom postupku iskazivati istinu i da neće ništa što mu je poznato o kaznenom djelu iz članka 21. stavka 1. ovoga Zakona i njegovu počinitelju prešutjeti,*
- 2. da će kao svjedok u kaznenom postupku iskazivati istinu i da neće ništa što mu je poznato o drugom kaznenom djelu iz članka 21. stavka 1. ovoga Zakona i njegovu počinitelju prešutjeti,*
- 3. da će kao svjedok u kaznenom postupku iskazivati istinu i da ništa što mu je poznato o pribavljenoj imovinskoj ili drugoj koristi ili prihodu,*

²⁷ Narodne novine, broj 128/99., 55/00., 59/00., 129/00., 59/01., 67/01., 11/02., 76/07. i 27/08

predmetima, pribavljenoj imovini ili drugoj okolnosti u svezi s kaznenim djelima iz članka 21. stavka 1. ovoga Zakona neće prešutjeti i

4. *da joj ništa drugo osim onoga što će iskazati kao svjedok nije poznato u svezi s bilo kojim drugim okolnostima iz stavka 2. točke 1. – 3. ovoga članka.*

(3) Upozorenje, izjašnjenje i izjava iz stavka 1. i 2. ovoga članka unijet će se u zapisnik koji se prilaže uz prijedlog Ravnatelja iz članka 36. stavka 2. ovoga Zakona.

Članak 39.

Ne može se ispitati kao svjedok (pojedinačni) počinitelj za kojega postoje okolnosti iz članka 36. stavka 1. ovoga Zakona koji je:

1. *počinio jedno ili više kaznenih djela ubojstva iz članka 90. KZ, teškog ubojstva iz članka 91. KZ, međunarodnog terorizma iz članka 169. stavka 2. KZ, ugrožavanja sigurnosti osoba pod međunarodnom zaštitom iz članka 170. stavka 2. KZ, uzimanja talaca iz članka 171. stavka 2. KZ, otmica zrakoplova ili broda iz članka 179. stavka 2. KZ, morskog i zračnog razbojništva iz članka 180. stavka 2. KZ, silovanja iz članka 188. KZ stavka 2., 3. i 4. KZ, spolnog odnošaja s nemoćnom osobom iz članka 189. stavka 2., 3. i 4. KZ i spolnog odnošaja s djetetom iz članka 192. KZ,*
2. *organizator zločinačke organizacije,*
3. *poticatelj na počinjenje kaznenog djela iz članka 21. ovoga Zakona u cilju da protiv potaknute osobe bude pokrenut postupak za to djelo.*

Članak 40.

(1) Zahtjev za donošenje rješenja o ispitivanju osobe iz članka 36. stavka 1. ovoga Zakona kao svjedoka Glavni državni odvjetnik podnosi sudu iz članka 31. stavka 1. ovoga Zakona.

(2) Vijeće nadležnoga suda odlučit će o zahtjevu Glavnoga državnog odvjetnika najkasnije u roku od osam dana.

(3) Vijeće odlučuje o zahtjevu na temelju isprava i drugih pisanih dokaza. Prema potrebi, na sjednicu će pozvati Glavnoga državnog odvjetnika te osobu iz članka 36. stavka 1. ovoga

Zakona i njezinog branitelja ako ga ima. Glavni državni odvjetnik može ovlastiti Ravnatelja da prisustvuje toj sjednici. Sjednica se održava uz isključenje javnosti.

(4) Svoju odluku može vijeće uvjetovati mogućnošću da Republika Hrvatska nadoknadi štetu osobama kojima je osoba iz članka 36. stavka 1. ovoga Zakona prouzročila svojim kaznenim djelima kao pripadnik zločinačke organizacije.

Članak 41.

(1) Vijeće će odbiti zahtjev Glavnoga državnog odvjetnika iz članka 36. stavka 1. ovoga Zakona ako:

1. je podnesen nakon zakazivanja glavne rasprave (članak 36. stavak 2.),

2. iskaz svjedoka iz članka 36. stavka 1. ovoga Zakona nije u interesu otkrivanja i kaznenog progona drugih pripadnika zločinačke organizacije.

(2) Vijeće može odbiti zahtjev Glavnoga državnog odvjetnika ako nije vjerojatno da će svjedok iz članka 36. stavka 1. ovoga Zakona dati svoj potpuni i okolnosni iskaz u kaznenom postupku ili je vjerojatno da će uskratiti obavijesti važne za otkrivanje ili sprječavanje drugih kaznenih djela i članova zločinačke organizacije, odnosno razjašnjenje okolnosti pod kojima su ona počinjena.

(3) Protiv rješenja vijeća Glavni državni odvjetnik može podnijeti žalbu u roku od 48 sati. Vrhovni sud Republike Hrvatske će o žalbi odlučiti u roku od 3 dana.

Članak 42.

Rješenjem kojim prihvaća zahtjev Glavnoga državnog odvjetnika vijeće će:

1. dopustiti da se osoba označena u zahtjevu ispita kao svjedok u kaznenom postupku (krunski svjedok),

2. odrediti da se iz sudskih spisa izdvoje zapisnici i službene bilješke te osobe o njezinim ranijim iskazima koje je dala kao osumnjičenik ili okrivljenik ako takvi postoje. Ti se iskazi kao i drugi dokazi za koje se iz njih saznalo ne mogu upotrijebiti kao dokaz u kaznenom postupku.

Članak 43.

- (1) *Vijeće odlučuje o oba zahtjeva iz članka 37. ovoga Zakona jednim rješenjem.*
- (2) *Vijeće će odbiti zahtjev Glavnoga državnog odvjetnika ako iskaz te osobe nije u interesu otkrivanja i kaznenog progona drugih pripadnika zločinačke organizacije.*
- (3) *Vijeće može odbiti zahtjev Glavnoga državnog odvjetnika iz razloga navedenih u članku 41. stavku 1. točki 2. i stavku 2. ovoga Zakona.*
- (4) *Protiv rješenja vijeća Glavni državni odvjetnik može podnijeti žalbu u roku od 48 sati. Vrhovni sud Republike Hrvatske će o žalbi odlučiti u roku od 3 dana.*
- (5) *Ako vijeće zahtjev prihvati rješenjem će:*
- 1) *dopustiti da se osoba označena u zahtjevu ispita kao svjedok,*
 - 2) *odgovarajućom primjenom odredbe članak 498. Zakona o kaznenom postupku o preinačenju pravomoćne presude bez obnove kaznenog postupka preinačiti pravomoćnu presudu u dijelu odluke o kazni i ublažiti kaznu za najmanje jednu trećinu do najviše dvije trećine izrečene kazne.*
- (6) *Odredba stavka 5. točka 2. ovoga članka neće se primijeniti ako osuđena osoba ispitana kao svjedok nije iznijela sve činjenice i okolnosti iz članka 38. stavka 2. ovoga Zakona ili je dala lažni iskaz.*

Članak 44.

Rješenjem kojim prihvaća zahtjev Glavnoga državnog odvjetnika vijeće će odlučiti da se sa onog dijela glavne rasprave u kaznenom postupku protiv pripadnika zločinačke organizacije u kojem se ispituje krunski svjedok isključi javnost.

Članak 45.

(1) Krunski svjedok koji je dao iskaz u skladu s obvezama iz članka 38. stavka 1. i 2. ovoga Zakona i svjedok iz članka 37. ovoga Zakona, ne može biti progonjen za kazneno djelo iz članka 21. stavka 1. točke 3. do 6. i stavka 2. ovoga Zakona.

(2) Krunski svjedok i svjedok iz članka 37. ovoga Zakona odgovara za davanje lažnog iskaza.

(3) Ako nije ranije odbacio protiv njega kaznenu prijavu, Glavni državni odvjetnik će izjaviti da protiv krunskog svjedoka odustaje od kaznenog progona najkasnije do pravomoćnog okončanja kaznenog postupka protiv pripadnika zločinačke organizacije.

Članak 46.

Odredbe članka 45. ovoga Zakona neće se primijeniti i državni će odvjetnik nastaviti kazneni progon ili pokrenuti kazneni postupak:

1. ako krunski svjedok nije iznio sve činjenice i okolnosti iz članka 38. stavka 2. ovoga Zakona ili je dao lažni iskaz,

2. ako krunski svjedok prije pravomoćnog okončanja kaznenog postupka počini novo kazneno djelo iz članka 21. i 39. ovoga Zakona,

3. ako je krunski svjedok u roku od dvije godine nakon rješenja iz članka 42. ovoga Zakona, postao pripadnik zločinačke organizacije i u njenim okvirima počinio kazneno djelo iz članka 21. ovoga Zakona.

Članak 47.

(1) Na ispitivanje krunskog svjedoka primjenjuju se odredbe Zakona o kaznenom postupku, osim odredaba članka 286. stavka 1. toga Zakona u odnosu na kaznena djela navedena u članku 21. stavku 1. ovoga Zakona.

(2) Mjere zaštite krunskog svjedoka i njemu bliskih osoba izvan kaznenog postupka provode se prema posebnim propisima.

4.2. Republika Srbija

Republika Srbija je u zakonskoj regulativi instituta „svjedoka-pokajnika“ prešla zanimljiv razvojni put bilo kroz izmjene, ili donošenje novih Zakonika o krivičnom postupku, kojima su se nastojali poboljšati i unaprijediti zakonski mehanizmi za borbu protiv organiziranog kriminala.

Tako je Zakonik o krivičnom postupku iz 2001.g.²⁸ dopunjen novom Glavom XXIXa, koja se u cijelosti odnosila na postupak u predmetima organiziranog kriminala, te je tada uveden i institut svjedoka – pokajnika.

„U skladu s ovim pravilima, javni tužilac može sudu predložiti da se kao svjedok-saradnik sasluša pripadnik kriminalne organizacije protiv koga je podnesena krivična prijava ili se vodi krivični postupak za djelo organizovanog kriminala, pod uslovom da postoje olakšavajuće okolnosti na osnovu kojih se on prema krivičnom zakonu može osloboditi od kazne ili mu se kazna može ublažiti i ako je značaj njegovog iskaza za otkrivanje, dokazivanje ili sprečavanje drugih krivičnih djela kriminalne organizacije pretežnije od štetnih posljedica krivičnog djela koje je učinio.

Javni tužilac je obavezan upozoriti svjedoka saradnika na njegove dužnosti, a on se ne može pozvati na pogodnosti oslobađanja od svjedočenja. O prijedlogu tužioca odlučuje nadležno vijeće, na sjednici kojoj prisustvuju osoba predložena za dobijanje datog statusa, njegov branilac i tužilac.

Svjedok saradnik koji je sudu dao iskaz u skladu s obavezama, ne može se goniti za krivično djelo organiziranog kriminala ukoliko tužilac odustane od gonjenja ili dođe do izricanja presude kojom se optužba protiv svjedoka odbija. Ako svjedok saradnik ne postupi u skladu s obavezama ili ako prije pravnosnažno okončanog postupka izvrši novo krivično djelo organiziranog kriminala, tužilac će nastaviti krivično gonjenje.“²⁹

Praksa u Republici Srbiji je vjerovatno ukazala na potrebu preciznijeg reguliranja ovih zakonskih odredbi, što je učinjeno kroz odredbe Zakonika o krivičnom postupku iz 2006.g.,³⁰ kojim se status svjedoka – saradnika reguliše u Glavi XIII pod nazivom „Posebne dokazne radnje“.

Ovim zakonom su bili postavljeni dodatni uslovi za saslušanje pripadnika kriminalne organizacije u svojstvu svjedoka – pokajnika, u vidu izričitog priznanja te osobe da je pripadnik kriminalne organizacije i da je u sastavu organizacije počinilo krivično djelo organiziranog kriminala. No, takvo priznanje nije samo po sebi dovoljno, već ono mora biti potkrijepljeno drugim dokazima. U svakom slučaju, prije nego što tužilac predloži sudu da se ova osoba sasluša u svojstvu svjedoka, protiv nje mora biti doneseno rješenje o provođenju istrage ili podignuta neposredna optužnica za krivično djelo koje ta osoba priznaje. Tužilac će također zatražiti spajanje postupka sa postupkom u kojem ta osoba treba biti saslušana kao

²⁸ Službeni list SRJ 70/01 i 68/02 i Službeni glasnik R Srbije broj 58/04, 85/05 i 115/05.

²⁹ Goran Rubil, okružni tužilac u Doboju: Saradnja optuženog u krivičnom postupku (Svjedok-pokajnik).

³⁰ Službeni glasnik R Srbije broj 46/06, 49/07, 122/08, 72/09, 76/10.

svjedok saradnik, a takav svjedok se u toku postupka ne može pozivati na privilegiju oslobođenja od svjedočenja.

Zakonikom iz 2006.g. su postavljena i ograničenja u smislu preciziranja koje osobe ne mogu dobiti status svjedoka-saradnika:

- osobe koje su same ili skupa s drugim osobama, ali u znatnoj mjeri organizirale kriminalnu grupu;
- osobe koje su u dužem vremenskom periodu rukovodile kriminalnom grupom.

Vijeće nadležnog suda će rješenjem odbiti ili usvojiti tužiočev prijedlog najkasnije do početka glavnog pretresa, a ako odluči da prijedlog usvoji, odredit će i izdvajanje iz spisa svih zapisnika i službenih bilješki o ranijim iskazima svjedoka-saradnika koje je dao u svojstvu osumnjičenog, odnosno okrivljenog, te se takvi iskazi ne mogu upotrijebiti kao dokaz u krivičnom postupku.

Odredbe ovog zakona omogućavale su da se svjedoku saradniku koji je pred sudom dao iskaz u skladu s obavezama, odmjeri kazna u granicama propisanim Krivičnim zakonikom za krivično djelo organizovanog kriminala za koje se vodi postupak, a potom bi se tako odmjerena kazna umanjila za jednu polovinu. Također je bila propisana mogućnost da sud, na prijedlog javnog tužioca, a ukoliko se radi o izuzetnim okolnostima, te uzimajući u obzir značaj iskaza koji je dao svjedok saradnik, držanje svjedoka saradnika pred sudom, njegov raniji život i sve druge bitne okolnosti, proglasi takvu osobu krivom, ali da je oslobodi od kazne.

Zakonik o krivičnom postupku iz 2006.g. poznaje i mehanizam zaštite u slučaju izigravanja od strane svjedoka saradnika, pa ukoliko ovaj ne postupi u skladu sa svojim obavezama, gubi status svjedoka saradnika i krivično gonjenje protiv njega se nastavlja. Također, ako svjedok saradnik prije pravomoćno okončanog postupka izvrši novo krivično djelo organiziranog kriminala, javni tužilac će za to djelo optužiti, čime gubi svojstvo svjedoka saradnika i krivični postupak se nastavlja bez mogućnosti ublažavanja, odnosno, oslobođenja od kazne kako je prethodno opisano.

Na sličan način ovo pitanje je riješeno u Zakoniku o krivičnom postupku Crne Gore³¹ u odredbama članova od 125. do 132., s tim što se takav svjedok saradnik, kada ispuni svoju obavezu svjedočenja, ne može krivično goniti za djelo za koje je svjedočio, odnosno tužilac je dužan odbaciti krivičnu prijavu, odnosno odustati od krivičnog gonjenja do završetka glavnog pretresa, a sud donosi presudu kojom se optužba odbija protiv svjedoka saradnika.

³¹ Službeni list Crne Gore 57/09 i 49/2010, u primjeni od 1.9.2011.g., a za krivična djela organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina od 26.08.2010. g

Međutim, novi Zakonik o krivičnom postupku Republike Srbije koji je donesen 2011.g. i stupio je na snagu, a njegova primjena počinje 15. januara 2013. godine, osim u postupcima za krivična djela organizovanog kriminala i ratne zločine, čija primjena je počela 15. januara 2012.³², sada na nešto drugačiji način uređuje ovaj institut.

Kako je Zakonik o krivičnom postupku R Srbije, u postupcima organizovanog kriminala i ratnih zločina već u primjeni, to ćemo u Modulu navesti relevantne odredbe, polazeći od toga da se sasvim sigurno radi o poboljšanju, za ovaj Modul relevantnih odredaba, a pretpostaviti je kao rezultat ispravljanja nedostataka ranijih zakonskih rješenja uočenih u praktičnoj primjeni.

No prije sagledavanja odredaba o svjedoku pokajniku, potrebno je naglasiti da u Zakoniku o krivičnom postupku u članu 95 stav 2. uspostavljeno je pravo svjedoka da ne odgovori na pitanja ako bi odgovor na ista, njega ili bliskog srodnika izložio krivičnom gonjenju, dakle, o zabrani samoinkriminacije ili bolje rečeno pravu svjedoka da se ne inkriminiše: *“svedok će se upozoriti i da nije dužan da odgovori na određeno pitanje ako je verovatno da bi time izložio sebe ili lice iz člana 94. stav 1. ovog zakonika teškoj sramoti, znatnoj materijalnoj šteti ili krivičnom gonjenju. Ovo upozorenje će se uneti u zapisnik.”*, ali se ne propisuje mogućnost davanja imuniteta od krivičnog gonjenja u slučaju da svjedok odgovori na pitanja čiji bi ga odgovor izložio krivičnom gonjenju.

Zakon daje mogućnost zaključenja sporazuma o svjedočenju, ali samo onim osobama koja već imaju status okrivljenog, što podrazumijeva osumnjičenog odnosno optuženog, kao i osuđenoj osobi, na način i pod uslovima koje ćemo u nastavku predstaviti i komentarisati:

Član 43.

Osnovno pravo i osnovna dužnost javnog tužioca je gonjenje učinilaca krivičnih dela.

Za krivična dela za koja se goni po službenoj dužnosti, javni tužilac je nadležan da:

1) rukovodi predistražnim postupkom;

³² Službeni glasnik Republike Srbije broj 72/2011 i 101/2011. Član 608. : „Ovaj zakonik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije", a primenjuje se od 15. januara 2013. godine, izuzev u postupcima za krivična dela organizovanog kriminala ili ratnih zločina koji se vode pred posebnim odeljenjem nadležnog suda u kom slučaju se primenjuje od 15. januara 2012. godine.”

2) odlučuje o nepreduzimanju ili odlaganju krivičnog gonjenja;

3) sprovodi istragu;

4) zaključi sporazum o priznanju krivičnog dela i sporazum o svedočenju;

5)...

Navedenom odredbom, u stavu 4. osim prava i dužnosti da zaključi sporazum o priznanju krivičnog djela sa optuženim, javni tužilac ima pravo i dužnost da zaključi sporazum o svedočenju. To znači da se umjesto prava tužioca da sudu predlaže saslušanje svjedoka pokajnika, novim procesnim zakonom uspostavlja pravo i dužnost javnog tužioca sačinjavanja sporazuma o svedočenju, o kojem će nadležni sud odlučivati. Sporazum o svedočenju se može zaključiti sa okrivljenim (termin za osumnjičenog i optuženog), ali i sa osuđenom osobom, naravno pod određenim uslovima.

Član 320.

Sporazum o svedočenju za krivično delo iz člana 162. stav 1. tačka 1) ovog zakonika³³ javni tužilac i okrivljeni mogu zaključiti od donošenja naredbe o sprovođenju istrage pa do završetka glavnog pretresa.

Sporazum iz stava 1. ovog člana može se zaključiti sa okrivljenim koji je u potpunosti priznao da je učinio krivično delo, pod uslovom da je značaj njegovog iskaza za otkrivanje, dokazivanje ili sprečavanje krivičnog dela iz člana 162. stav 1. tačka 1) ovog zakonika pretežniji od posledica krivičnog dela koje je učinio (okrivljeni saradnik).

Okrivljeni za koga postoji osnovana sumnja da je organizator organizovane kriminalne grupe ne može biti predložen za okrivljenog saradnika.

Prilikom zaključenja sporazuma iz stava 1. ovog člana okrivljeni mora imati branioca (član 74. tačka 8.).

³³ Član 162. stav 1. tačka 1) Za krivična djela “za koja je posebnim zakonom određeno da postupa javno tužilaštvo posebne nadležnosti”; Član 13. Zakona o javnom tužilaštvu “Javna tužilaštva posebne nadležnosti su Tužilaštvo za organizovani kriminal i Tužilaštvo za ratne zločine”.

Javni tužilac će pre zaključenja sporazuma o svedočenju pozvati okrivljenog da u roku koji ne može biti duži od 30 dana, samostalno i svojeručno, što detaljnije i potpunije, istinito opiše sve što zna o krivičnom delu povodom kojeg se vodi postupak i o drugim delima iz člana 162. stav 1. tačka 1) ovog zakonika. Nepismeni okrivljeni diktiraće preliminarni iskaz u aparat za snimanje glasa.

Sporazum o svedočenju se sačinjava u pisanom obliku i podnosi se sudu do završetka glavnog pretresa. Uz sporazum se prilaže i zapisnik o iskazu koji je okrivljeni dao u skladu sa stavom 5. ovog člana.

Član 321.

Sporazum o svedočenju okrivljenog sadrži:

- 1) opis krivičnog dela koje je predmet optužbe;*
- 2) izjavu okrivljenog da u potpunosti priznaje krivično delo, da će dati iskaz o svemu što mu je poznato o krivičnom delu iz člana 162. stav 1. tačka 1) ovog zakonika i da ništa neće prećutati, da je upozoren na dužnosti iz člana 95. stav 1. i člana 96. ovog zakonika i pogodnosti iz tačke 3) ovog stava, da se ne može pozivati na pogodnost oslobođenja od dužnosti svedočenja (član 94. stav 1.) i oslobođenja od dužnosti odgovaranja na pojedina pitanja (član 95. stav 2.);*
- 3) sporazum o vrsti i meri ili rasponu kazne ili druge sankcije koja će biti izrečena, o oslobođenju od kazne ili o obavezi javnog tužioca da odustane od krivičnog gonjenja okrivljenog u slučaju davanja iskaza na glavnom pretresu u skladu sa obavezama iz tačke 2) ovog stava;*
- 4) sporazum o troškovima krivičnog postupka, o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim delom i o imovinskopravnom zahtevu, ukoliko je podnet;*
- 5) izjavu o odricanju stranaka i branioca od prava na žalbu protiv odluke kojom je sud u potpunosti prihvatio sporazum;*
- 6) potpis stranaka i branioca.*

Pored podataka navedenih u stavu 1. ovog člana, sporazum o svedočenju može sadržati i sporazum u pogledu imovine proistekle iz krivičnog dela koja će biti oduzeta od okrivljenog.

Član 322.

O sporazumu o svedočenju okrivljenog odlučuje sudija za prethodni postupak, a ako je sporazum podnet sudu nakon potvrđivanja optužnice odluku donosi predsednik veća.

Rešenje o odbacivanju, prihvatanju ili odbijanju sporazuma o svedočenju okrivljenog donosi se na ročištu na koje se pozivaju javni tužilac, okrivljeni i branilac.

Prilikom donošenja rešenja o odbacivanju sporazuma o svedočenju okrivljenog shodno se primenjuju odredbe člana 316. ovog zakonika.

Član 323.

Sud će rešenjem prihvatiti sporazum o svedočenju okrivljenog, ako utvrdi:

- 1) da je okrivljeni svesno i dobrovoljno pristao da svedoči pod uslovima predviđenim članom 321. stav 1. tačka 2) ovog zakonika;*
- 2) da je okrivljeni u potpunosti svestan svih posledica zaključenog sporazuma, a posebno da se odriče prava na ulaganje žalbe protiv odluke suda donesene na osnovu sporazuma;*
- 3) da je kazna ili druga sankcija ili mera, oslobođenje od kazne ili odustanak javnog tužioca od krivičnog gonjenja predložen u skladu sa odredbama ovog zakonika ili krivičnog zakona.*

Član 324.

Sud će rešenjem odbiti sporazum o svedočenju okrivljenog ako utvrdi:

- 1) da postoje razlozi iz člana 338. stav 1. ovog zakonika;*
- 2) da nije ispunjen jedan ili više uslova iz člana 323. ovog zakonika.*

Kada rešenje iz stava 1. ovog člana postane pravnosnažno, sporazum o svedočenju i svi spisi u vezi sa njim uništavaju se u prisustvu sudije (član 322. stav 1.) koji je doneo rešenje i o tome se sastavlja zapisnik.

Sudija iz stava 2. ovog člana ne može učestvovati u daljem toku postupka.

Član 325.

Okrivljeni saradnik je dužan da govori istinu i da ne prećuti ništa što mu je o predmetu suđenja poznato.

Okrivljeni saradnik se ispituje nakon saslušanja optuženih i nakon ispitivanja se udaljava iz sudnice.

Član 326.

Rešenje o prihvatanju sporazuma o svedočenju okrivljenog obavezuje prvostepeni i sud pravnog leka prilikom donošenja odluke o krivičnoj sankciji, o troškovima krivičnog postupka, o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim delom, o imovinskopravnom zahtevu i o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela, pod uslovom da je okrivljeni saradnik u potpunosti ispunio obaveze iz sporazuma.

Sud će staviti van snage rešenje o prihvatanju sporazuma i postupiti u skladu sa članom 324. st. 2. i 3. ovog zakonika:

- 1) ako okrivljeni saradnik nije ispunio obaveze iz sporazuma;*
- 2) ako javni tužilac pokrene istragu protiv okrivljenog saradnika ili sazna za raniju osuđivanost i podnese predlog sudu za stavljanje van snage sporazuma.*

Član 327.

Javni tužilac i osuđeni mogu zaključiti sporazum o svedočenju, ako je značaj iskaza osuđenog za otkrivanje, dokazivanje ili sprečavanje krivičnih dela iz člana 162. stav 1. tačka 1. ovog zakonika pretežniji od posledica krivičnog dela za koje je osuđen (osuđeni saradnik).

Za osuđenog saradnika ne može biti predloženo lice koje je osuđeno kao organizator organizovane kriminalne grupe.

Prilikom zaključenja sporazuma iz stava 1. ovog člana osuđeni mora imati branioca (član 74. tačka 8).

Sporazum o svedočenju se sačinjava u pisanom obliku i podnosi se sudu do završetka glavnog pretresa.

Član 328.

Sporazum o svedočenju osuđenog sadrži:

- 1) opis krivičnog dela koje je predmet optužbe;*
- 2) izjavu osuđenog da će dati iskaz o svemu što mu je poznato o krivičnom delu iz člana 162. stav 1. tačka 1) ovog zakonika i da ništa neće prećutati, da je upozoren na dužnosti iz člana 95. stav 1. i člana 96. ovog zakonika, da se ne može pozivati na pogodnost oslobođenja od dužnosti svedočenja (član 94. stav 1.) i oslobođenja od dužnosti odgovaranja na pojedina pitanja (član 95. stav 2.);*
- 3) sporazum o vrsti i meri ili rasponu umanjenja kazne ili druge sankcije ili o oslobođenju od kazne osuđenog u slučaju davanja iskaza na glavnom pretresu u skladu sa obavezama iz tačke 2) ovog člana;*
- 4) izjavu javnog tužioca da će u roku od 30 dana od dana pravnosnažnog okončanja postupka osuđujućom presudom u kojem je osuđeni dao iskaz u skladu sa obavezama iz tačke 2) ovog člana podneti zahtev u skladu sa članom 557. ovog zakonika;*
- 5) izjavu o odricanju stranaka i branioca od prava na žalbu protiv odluke suda donesene na osnovu sporazuma o svedočenju, kada je sud u potpunosti prihvatio sporazum;*
- 6) potpis stranaka i branioca.*

Član 329.

O sporazumu o svedočenju osuđenog odlučuje sudija za prethodni postupak, a ako je sporazum podnet sudu nakon potvrđivanja optužnice odluku donosi predsednik veća.

Rešenje o odbacivanju, prihvatanju ili odbijanju sporazuma o svedočenju osuđenog donosi se na ročištu na koje se pozivaju javni tužilac, osuđeni i branilac.

Prilikom donošenja rešenja iz stava 2. ovog člana shodno se primenjuju odredbe čl. 316, 323. i 324. ovog zakonika.

Član 330.

Rešenje o prihvatanju sporazuma o svedočenju osuđenog obavezuje sud prilikom donošenja odluke o krivičnoj sankciji u ponovljenom postupku, pod uslovom da je osuđeni saradnik u potpunosti ispunio obaveze iz sporazuma.

Član 557.

Postupak za ublažavanje kazne pokreće se na zahtev javnog tužioca posebne nadležnosti, ako je osuđeni saradnik, u skladu sa sporazumom iz člana 327. stav 1. ovog zakonika, dao iskaz u postupku koji je pravnosnažno okončan osuđujućom presudom.

Zahtev za ublažavanje kazne podnosi se u roku od 30 dana od dana pravnosnažnosti presude iz stava 1. ovog člana.

Član 558.

O zahtevu za ublažavanje kazne odlučuje sud koji je sudio u prvom stepenu osuđenom saradniku.

Član 559.

O zahtevu za ublažavanje kazne sud odlučuje u sednici veća.

Pre donošenja odluke sud će uzeti izjavu od osuđenog saradnika, a izvršiće uvid u rešenje o prihvatanju sporazuma o svedočenju osuđenog.

Sud će presudom odbiti ili usvojiti zahtev za ublažavanje kazne.

Član 560.

Sud će presudom odbiti zahtev za ublažavanje kazne ako utvrdi da osuđeni saradnik nije u potpunosti ispunio obaveze iz sporazuma o svedočenju.

Član 561.

Sud će presudom usvojiti zahtev za ublažavanje kazne i preinačiti pravnosnažnu osuđujuću presudu u pogledu odluke o kazni i osuđenom saradniku izreći kaznu u skladu sa članom 330. ovog zakonika.

Prema zakonskom rješenju zaključivanje sporazuma o svjedočenju ograničeno je na krivično djelo iz čl. 162. stav 1. tačka 1) Zakonika, što znači da je prihvaćen pristup korištenja ovog institute samo za “teške” zločine, a vremenski se ograničava od donošenja rješenja o sprovođenju istrage, pa do završetka glavnog pretresa.

Sporazum je moguć samo sa okrivljenim koji je u potpunosti priznao krivično djelo, te da je značaj njegovog iskaza pretežniji od posljedica krivičnog djela koje je okrivljeni saradnik učinio. Dakle, okrivljeni koji je organizator organizovane kriminalne grupe ne može biti predložen za okrivljenog saradnika, čime je ispunjen uslov i po međunarodnim standardima da se ovakva vrsta ustupaka daje onim počinocima koji nisu “krupne ribe”.

Kada izvrši svoju obavezu svjedočenja okrivljenom saradniku se izriče sankcija po mjeri, vrsti i rasponu kako je dogovoreno u sporazumu, ili se oslobađa od kazne, ako je tako dogovoreno ili javni tužilac odustaje od krivičnog gonjenja, kao najveći ustupak koji tužilac ponudi u okviru sporazuma.

Predmet sporazuma, osim sankcija i nepreduzimanja gonjenja, može biti odluka o troškovima, oduzimanju imovinske koristi i o imovinskopravnom zahtjevu.

O sporazumu odlučuje sud, prema funkcionalnoj nadležnosti u zavisnosti o tome u kojoj fazi postupka se sporazum zaključuje.

Kada prihvati sporazum, sud je u potpunosti vezan odredbama sporazuma.

Sporazum se može staviti van snage ako okrivljeni saradnik nije ispunio obavezu iz sporazuma ili ako javni tužilac pokrene istragu protiv okrivljenog saradnika ili ako sazna za njegovu osuđivanost i podnese sudu prijedlog za stavljanje van snage sporazuma.

Osim što javni tužilac može zaključiti sporazum o svjedočenju sa okrivljenim, Zakonik propisuje i mogućnost sklapanja takvog sporazuma i sa osuđenom osobom, pod

gotovo istim uslovima, s tim što javni tužilac sada nudi umanjenje pravnosnažno izrečene kazne ili druge sankcije ili oslobođenje od kazne, što će učiniti u roku od 30 dana od pravnosnažnog okončanja krivičnog postupka u kojem je osuđeni saradnik svjedočio, na način da će nadležnom sudu (koji je donio pravnosnažnu presudu osuđenom saradniku) podnijeti zahtjev za ublažavanje kazne u skladu sa sporazumom.

Već letimičnim pogledom na relevantne zakonske odredbe, vidi se da je pristup koji je zauzeo zakonodavac u R Srbiji nešto drugačiji od pristupa u R Hrvatskoj.

Dok je u legislativi R Hrvatske procesni položaj svjedoka pod imunitetom različit u zavisnosti da li se u taj status svjedok dovodi na osnovu čl. 286. ZKP-a ili o statusu “krunskog svjedoka” odlučuje nadležni sud po prijedlogu Glavnog državnog odvjetnika, i u postupku koji je propisan Zakonom o uredu o suzbijanju organiziranog kriminaliteta, u R Srbiji se samo dogovaranje oko statusa prepušta strankama, koji se zaključuje u formi sporazuma o svjedočenju okrivljenog, odnosno osuđenog, a o kojem zatim odlučuje nadležni sud, po proceduri navedenoj u Zakoniku o krivičnom postupku, i kako je već rečeno kada prihvati sporazum o svjedočenju, sud je vezan odredbama u sporazumu.

Kao i kod zakonskih rješenja u R Hrvatskoj, tako i u R Srbiji, status krunskog svjedoka, odnosno saradnika, svjedoku daje sud i time ne samo da ostvaruje svoju ulogu o odlučivanju vezano za dokazne prijedloge, nego ulazi u suštinu samog načina i uslova pod kojima svjedok svjedoči, pa i sadržine iskaza, a kada je svjedočenje obavljeno u skladu sa prihvaćenim sporazumom, dužan je postupiti u potpunosti u skladu sa sporazumom, tj. izvršiti svoj dio nagodbe, u smislu garantovanih prava krunskog svjedoka, odnosno okrivljenog - osuđenog saradnika.

Dakle, ono što jeste bitno, zajedničko je za obje legislative, a to je da je za dobivanje statusa “krunskog svjedoka” ili “okrivljenog/osuđenog saradnika”, isključivo nadležan sud, da su striktno propisani uslovi i način dobivanja tog statusa, obaveze svjedoka i tužioca u svim situacijama tokom svjedočenja, gdje su ne samo date garancije svjedocima koji svjedoče pod takvim statusom, nego i državi u slučaju da svjedoci odstupe od ranije ugovorenih prava i obaveza.

Kako u zakonima o krivičnom postupku koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini već imamo odredbe o sporazumu o priznanju krivice i kako su odredbe o saradnji u okviru

sporazuma sve češće, možda bi rješenja iz Zakonika o krivičnom postupku R Srbije bila prihvatljiva za našu legislativu, jer bi na taj način, doradom odredaba o sporazumu o priznanju krivice kada postoji i dogovor o saradnji, bilo moguće potpuno definisati obaveze strana u okviru sporazuma o priznanju krivice i dogovora o saradnji, i tako izbjeci sve do sada uočene negativne posljedice dosadašnjeg načina sporazumijevanja strana u postupku. Svakako će se nametnuti i pitanje ograničenja na koja krivična djela bi se ovakvi sporazumi mogli primjeniti.

4.3. Republika Makedonija

Makedonija je, u odnosu na druge države u okruženju (Hrvatsku, Srbiju i Bosnu i Hercegovinu), vjerovatno najdosljednija u implementaciji međunarodnih konvencija koje se odnose na reguliranje statusa svjedoka „saradnika pravde“. Makedonski zakon o krivičnom postupku³⁴ daje vrlo konkretno ovlaštenje javnom tužiocu u pogledu primjene oportuniteta krivičnog gonjenja, te precizno definiše u kojim situacijama je to moguće:

Član 44.

Nepreduzimanje krivičnog gonjenja

Javni tužilac nije dužan preduzeti krivično gonjenje, odnosno, može odustati od gonjenja ako:

- 1) je prema Krivičnom zakonu utvrđeno da sud može osloboditi izvršioca krivičnog djela od kazne i ako javni tužilac, uzimajući u obzir konkretne okolnosti slučaja, ocijeni da presuda bez krivične sankcije nije potrebna;*
- 2) je prema Krivičnom zakonu propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine, a osumnjičeni je pokazao iskreno kajanje i spriječio nastupanje štetnih posljedica ili je nadoknadio svu štetu i ako javni tužilac, uzimajući u obzir konkretne okolnosti slučaja, ocijeni da krivična sankcija ne bi bila osnovana;*
- 3) osumnjičeni kao član organizirane grupe, bande ili drugog zločinačkog udruženja, dobrovoljno saraduje prije ili poslije otkrivanja, ili tokom krivičnog postupka, i ako je takva saradnja i izjava te osobe od suštinskog značaja za krivični postupak.*

³⁴ Služben vesnik na RM, br. 150/2010.

Slijedom navedene odredbe, jasno je da makedonski tužilac ima dosta široko zakonsko ovlašćenje da ne goni, odnosno, odustane od gonjenja izvršilaca krivičnih djela pod određenim okolnostima, uključujući i nepreduzimanje ili odustanak od gonjenja osumnjičenih koji dobrovoljno saraduju u krivičnom postupku, pod uslovom da se radi o “krunskom” dokazu.

Međutim, ova odredba se treba posmatrati u svjetlu definicije svjedoka “saradnika pravde” koju daje makedonski Zakon o zaštiti svjedoka³⁵, a koja glasi:

„Saradnik pravde“ je osoba protiv koje je podignuta optužnica, koja je osuđena ili je pripadnik kriminalne grupe, bande ili drugog udruženja, ili je bila učesnik u izvršenju krivičnog djela iz oblasti organiziranog kriminala, ali je saglasna da saraduje sa organima nadležnim za otkrivanje, gonjenje i presuđivanje krivičnih djela, a naročito da da iskaz u svojstvu svjedoka u krivičnom postupku u vezi kriminalne grupe, bande ili drugog udruženja ili za bilo koje krivično djelo povezano s organiziranim kriminalom.

Dakle, radilo bi se o mogućnosti nepreduzimanja ili odustanka od krivičnog gonjenja, samo u vezi sa procesuiranjem krivičnih djela organiziranog kriminala, a ne i drugih krivičnih djela.

U Zakon o krivičnom postupku Republike Makedonije su ugrađene i odredbe o zaštiti svjedoka, koje uključuju i zaštitu „saradnika pravde“, pa je i to jedan od pokazatelja da Makedonija zaista slijedi međunarodne standarde postavljene Konvencijama o kojima je prethodno bilo govora:

Član 226.

Zaštita svjedoka

- (1) *Ako postoji vjerovatnoća da će zbog davanja iskaza ili odgovora na određena pitanja, svjedok, saradnik pravde ili žrtva, odnosno, oštećeni, ili njima bliske osobe biti izloženi ozbiljnoj opasnosti po život, zdravlje ili tjelesni integritet, ugroženi svjedok*

³⁵ Služben vesnik na RM, br. 38/2005., član 2. stav 1. tačka 2.

može uskratiti davanje iskaza ili iznošenje podataka iz člana 219. stav 3. ovog zakona³⁶, sve dok se ne obezbjede uslovi za njegovu zaštitu.

- (2) Zaštita ugroženih svjedoka obuhvata poseban način njihovog ispitivanja i učestvovanja u postupku, kako je to propisano ovim zakonom i posebnim zakonom o primjeni mjera zaštite.*
- (3) Ako javni tužilac ocijeni da je opasnost iz stava (1) ovog člana osnovana, prekinut će ispitivanje i poduzeti hitne mjere u skladu sa odredbama o zaštiti svjedoka, saradnika pravde i žrtava, kako je propisano ovim zakonom.*
- (4) Ako tokom postupka ugroženi svjedok izjavi da ne traži poseban način učešća u postupku i ispitivanja, primjenit će se opća pravila ispitivanja svjedoka. Prethodna izjava koja je data prema pravilima posebnog ispitivanja ugroženih svjedoka, može se koristiti tokom ispitivanja, a potom će se izdvojiti iz spisa i predati sudiji za prethodni postupak na čuvanje u zapečaćenom omotu.*
- (5) Ako ocijeni da je zahtjev iz stava (1) ovog člana neosnovan, javni tužilac će nastaviti postupanje u skladu sa čl. 219. ovog zakona³⁷.*
- (6) Pozivanje ugroženih svjedoka u toku prethodnog postupka ili u toku glavnog pretresa se vrši preko Odjela za zaštitu svjedoka pri Ministarstvu unutarnjih poslova.*

Makedonski Zakon o krivičnom postupku sadrži i niz drugih odredbi koje se odnose na zaštitu svjedoka, dok su provođenje mjera zaštite, nadležnost za njihovo provođenje, Program zaštite svjedoka i procedura za uključenje svjedoka u taj program, regulirani Zakonom o zaštiti svjedoka.

Analizirajući prethodno navedene odredbe, i komparirajući ih sa postojećim rješenjem u zakonima o krivičnom postupku koji su u primjeni u Bosni i Hercegovini, čini se da makedonsko pravosuđe nije suočeno sa onim dilemama koje se u vezi sa praktičnom provedbom člana 84. ZKP BiH i analognih odredbi entitetskih zakona, pojavljuju u našim krivičnim postupcima. Naprotiv, princip oportuniteta u vezi sa postupcima protiv “saradnika pravde” je izričito ugrađen u zakon, i u svakom je trenutku potpuno jasno kakva je čija uloga u postupku.

³⁶ Član 219. stav 3.:

Svjedok će biti upitan za ime i prezime, očevo ime, zanimanje, prebivalište, odnosno, boravište, mjesto rođenja, dob i odnos sa optuženim i oštećenim. Svjedok će se upozoriti da je dužan obavijestiti organ koji vodi postupak o svakoj promjeni adrese ili prebivališta, odnosno, boravišta.

³⁷ Član 219: Način ispitivanja svjedoka (opća pravila koja se odnose na pojedinačno i usmeno svjedočenje, dužnost iznošenja istine, i dr.)

Treba reći i da Zakon o krivičnom postupku Republike Makedonije poznaje i princip zaštite svjedoka od samooptuživanja, ali ga potpuno odvaja od pojma “saradnika pravde”, tj. u ovoj situaciji se ne predviđa mogućnost davanja imuniteta svjedoku koji bi odgovorom na određena pitanja sebe izložio krivičnom gonjenju:

Član 216.

Pravo svjedoka da ne odgovori na određena pitanja

Svjedok nije dužan da odgovori na određena pitanja ako je vjerovatno da bi na taj način izložio sebe ili svoju blisku rodbinu teškoj sramoti, značajnoj materijalnoj šteti ili krivičnom gonjenju.

S toga je prilično jasno da je bosanskohercegovački zakonodavac, uvodeći mogućnost davanja imuniteta od krivičnog gonjenja, ali propuštajući da taj institut jasno razgraniči od pojma svjedoka, odnosno, propuštajući da uvede pojam „saradnika pravde“, „svjedoka pokajnika“ ili drugi odgovarajući termin, proizveo i popriličnu „zbrku“ u praktičnoj primjeni relevantne odredbe.

Iz tog razloga, ponuđena rješenja koja su u primjeni u zemljama u okruženju, i koja su prikazana u ovom poglavlju, mogla bi poslužiti kao osnov ili ideja za kreiranje preciznijih, jasnijih i potpunijih odredbi zakona o krivičnom postupku koje će omogućiti efikasno procesuiranje najtežih krivičnih djela, a naročito u oblasti organiziranog kriminala, terorizma i ratnih zločina.

5. BOSNA I HERCEGOVINA

5.1. Uvod

Krivičnim zakonodavstvom Bosne i Hercegovine nije propisan institut svjedoka pokajnika kako se to, u različitim formama, sreće u drugim krivičnim zakonodavstvima i koji se koristi samo za posebne vrste kriminaliteta, odnosno striktno propisana krivična djela. Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, u okviru odredaba o radnjama dokazivanja svjedocima, omogućava davanje imuniteta svjedoku u određenim okolnostima, neovisno od predmeta svjedočenja i vrste krivičnog djela, i to svakako nije odgovarajuća odredba kojom se može postići gore navedeni cilj. U nastavku ćemo predstaviti pozitivno-pravno zakonsko rješenje, nedostatke postojeće regulative, a posebno kako poboljšati postojeća rješenja i mogućnosti izmjene zakona.

Dakle, ukoliko kompariramo prethodno opisanu legislativu i praksu država u okruženju, postavljene međunarodne standarde, te osnovne postulate anglo-saksonske pravne tradicije iz koje ovaj institut potiče, sa situacijom u Bosni i Hercegovini, identificirat ćemo tri osnovna propusta u postojećim zakonskim rješenjima zbog kojih primjena ovog instituta u praksi nije dovoljno efikasna i uzrokuje brojne dileme i nedoumice:

1. Primjena ovog instituta u BiH nije ograničena na krivične postupke u kojima se sudi za najteža krivična djela, pa se imunitet može dati u bilo kojem postupku, povodom bilo kojeg krivičnog djela, dok se u državama *common law* pravne tradicije, ali i u zemljama u okruženju, imunitet može dati isključivo onom svjedoku koji učestvuje/sarađuje u procesuiranju teških krivičnih djela organiziranog kriminala, terorizma i sl.
2. Ne postoji precizna odredba u pogledu obima imuniteta koji se može dati određenom svjedoku, jer prema formulaciji: „*Svjedok koji je dobio imunitet i koji je svjedočio, neće se se krivično goniti osim ako je dao lažan iskaz*“, proizilazi da se ipak radi o punom imunitetu, osim ako je namjera zakonodavca bila da se u pogledu vrste i obima imuniteta diskreciono ovlašćenje prepusti tužiocu?
3. Ne postoji mehanizam koji će osigurati da svjedok koji je dobio imunitet, a koji nije izvršio svoju obavezu saradnje, bude procesuiran zbog krivičnog

djela za koje je dobio imunitet. Kako je navedeno pod tačkom 2., takav svjedok se može goniti samo ako je dao lažan iskaz. Eventualno, primjenom tumačenja *argumentum a contrario* u dijelu odredbe: „Svjedok koji je dobio imunitet *i koji je svjedočio*, neće se krivično goniti...“, moglo bi se zaključiti da krivično gonjenje takvog svjedoka jeste dozvoljeno onda kada nije svjedočio, no, takvo tumačenje ne pomaže puno ukoliko ne postoji precizna odredba o tome kada, pod kojim okolnostima i na koji način će se poduzeti takvo gonjenje. (Npr. nejasno je da li se pojam svjedočenja veže za fazu istrage, fazu glavnog pretresa, žalbeni postupak ili za sve faze; kako postupiti u situaciji kada svjedok ne odbija da svjedoči, ali je promijenio iskaz ili tvrdi da se više ne sjeća i sl.)

Međutim, bez obzira na navedene nedorečenosti, postojeća odredba o imunitetu koja je ugrađena u zakone o krivičnom postupku koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini, ipak omogućava primjenu ovog instituta u praksi, što potvrđuju i do sada provedeni postupci, te je, do buduće izmjene zakona, potrebno koristiti onu praksu koja se do sada pokazala kao najefikasnija, te pokušati utvrditi kriterije koji bi mogli biti od koristi u razrješenju postojećih dilema.

5.2. Relevantne odredbe Zakona o krivičnom postupku

Relevantna zakonska odredba Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine³⁸ glasi:

Član 84.

Pravo svjedoka da ne odgovara na pojedina pitanja

- (1) Svjedok ima pravo da ne odgovara na pojedina pitanja ako bi ga istinit odgovor izložio krivičnom gonjenju.*
- (2) Svjedok koji koristi pravo iz stava 1. ovog člana, odgovorit će na ta pitanja ako mu se da imunitet.*
- (3) Imunitet se daje odlukom Tužitelja.***

³⁸ Analogne odredbe ostalih zakona o krivičnom postupku koji se primjenjuju u BiH su: član 148. ZKP RS; član 98. ZKP FBiH i član 84. ZKP Distrikta Brčko. U daljem tekstu će biti korištene odredbe ZKP BiH, obzirom da identična zakonska rješenja egzistiraju i na nivou entiteta, odnosno, Distrikta Brčko.

- (4) *Svjedok koji je dobio imunitet i koji je svjedočio, neće se krivično goniti osim ako je dao lažni iskaz.*
- (5) *Svjedoku se može odlukom Suda za savjetnika odrediti advokat za vrijeme trajanja saslušanja, ukoliko je očito da sam nije u stanju da koristi svoja prava u vrijeme saslušanja i ako njegovi interesi ne mogu biti zaštićeni na drugi način.*

Prije svega, podsjetićemo na dužnosti svjedoka koje proizilaze iz Zakona o krivičnom postupku BiH:

1. dužnost odazvati se na poziv;
2. dužnost dati iskaz;
3. dužnost govoriti istinu i ništa ne prešutjeti i
4. dužnost položiti zakletvu.

Dužnost svjedoka da da iskaz nije izričito propisana u zakonu, ali se ona izvodi na osnovu zakonske odredbe koja propisuje posljedice za svjedoka u slučaju da on odbije da svjedoči.

Sud je ovlašten, prema svjedoku koji bez opravdanog razloga odbije svjedočiti, primijeniti instrumentarij represije predviđen u članu 81. stav 7. i u članu 268. ZKP BiH, koji u sebi, u krajnjoj instanci, predviđa i mogućnost zatvaranja do 30 dana.

Vratićemo se odredbi Zakona koja propisuje kada svjedok nije dužan da odgovara na pojedina pitanja (čl. 84.st.1).

Odredbom člana 84. stav 1. ZKP BiH, propisano je da svjedok ima pravo da ne odgovara na pojedina pitanja ako bi ga istinit odgovor izložio krivičnom gonjenju. Izmjenama i dopunama ZKP BiH izričito je predviđena obaveza onog ko ispituje svjedoka da ga, između ostalog, upozori i na to pravo i da to upozorenje unese u zapisnik (član 86. stav 2. ZKP BiH).

Zakon ne propisuje kako će se postupiti u slučaju kada se svjedok pozove na to svoje pravo, što otežava pravilnu primjenu ove odredbe u praksi i predstavlja razlog mogućeg različitog postupanja nadležnih tijela.

Potrebno je istaći da zakon govori o pravu svjedoka da uskrati odgovor na pojedina pitanja, a ne o pravu da uskrati svjedočenje u cjelini, a samo korištenje tog prava veže se uz uslov da bi svjedoka istinit odgovor na to pitanje izložio krivičnom gonjenju.

Nekontrolisano korištenje ovog prava moglo bi voditi širokoj zloupotrebi tog prava od strane svjedoka, pa je potrebno tražiti od svjedoka da navede okolnosti koje čine

vjerovatnim takvu posljedicu za njega, ako bi odgovorio na postavljeno pitanje. Samo na taj način se zaista može ocjeniti opravdanost svjedokovog odbijanja da da odgovor na pojedino pitanje, te da se, u skladu sa tom ocjenom, donese odluka o tome da li svjedok ima pravo da ne odgovori na pojedino pitanje ili ne.

5.2.1. Davanje imuniteta svjedoku od strane glavnog tužitelja (čl. 84. st. 3 ZKP BiH).

Nabrajajući prava i dužnosti tužioca, Zakon o krivičnom postupku BiH u članu 35. stav 2. tačka c.³⁹ propisuje da tužilac ima pravo i dužnost da *daje imunitet u skladu sa zakonom*.

Odredbom člana 84. stav 3. ZKP BiH propisano je da će svjedok koji koristi pravo da ne odgovara na pojedina pitanja, odgovoriti na ta pitanja ako mu se da imunitet, te da imunitet daje tužilac u skladu sa zakonom.

U vezi stim, u praksi su se odmah pojavile dileme u primjeni ove odredbe, ali i neki mogući odgovori.

Iako Zakon o krivičnom postupku BiH to izričito ne propisuje, čini se logičnim da ovo pretpostavlja prethodno donošenje odluke glavnog tužioca kojom se svjedoku daje imunitet i da bi ona morala biti donesena u pismenom obliku sa izričitom izjavom glavnog tužioca da neće preduzeti krivično gonjenje za krivično djelo na koje bi upućivao odgovor svjedoka na pojedina pitanja i mora biti predata svjedoku prije nastavka njegovog ispitivanja.

Otvara se pitanje kriterija kojima će se glavni tužilac rukovoditi pri donošenju odluke da li će određenom svjedoku dati imunitet. Naime, odredba o imunitetu svjedoka predstavlja izuzetak od principa legaliteta krivičnog gonjenja (član 17. ZKP BiH) i, u stvari, znači **primjenu principa oportuniteta krivičnog gonjenja**. Zakon ne propisuje da je Glavni tužilac dužan da tu svoju odluku uradi u pismenoj formi, ali racionalnim tumačenjem norme, nameće se zaključak da je neophodno donijeti pismenu odluku ili neku vrstu zabilješke, uz navođenje konkretnih okolnosti na osnovu kojih je zaključio da je u konkretnom slučaju oportuno određenom svjedoku dati imunitet. U protivnom, odlučivanje glavnog tužioca o davanju imuniteta svjedoku vodilo bi ka arbitrarnosti.

³⁹ I analogne odredbe člana 43. stav 2. tačka v. ZKP RS, člana 45. stav 2. tačka c. ZKP FBiH i člana 35. stav 2. tačka c. ZKP Distrikta Brčko

Sa aspekta procesnog položaja osobe kojoj je glavni tužilac, primjenom odredbe čl. 84. stav 3. ZKP BiH, dao imunitet u krivičnom postupku, formalno, ni po čemu nije drugačiji nego položaj bilo kojeg drugog svjedoka.

I ovoga svjedoka sud je dužan, između ostaloga, upozoriti da ne mora odgovoriti na pitanja kojima bi sebe izložio krivičnom progonu.

Međutim, ovaj svjedok nije ovlašten bezuslovno pozvati se na ovo svoje pravo, jer je za istinite odgovore koji bi ga inkriminirali, dobio imunitet od krivičnog gonjenja, te je sud sada ovlašten zahtijevati odgovor, što u suprotnom ne bi bilo moguće.

Naime, kod takvog svjedoka ovlaštenu tužilac upravo je od njega čuo za počinjenje krivičnog djela u kojem je moguće i sam "svjedok pod imunitetom" sudjelovao i primjenom načela ograničenog oportuniteta odustao od eventualno mogućeg krivičnog progona.

Važan razlog da sudu bude poznato svojstvo "pod imunitetom", pored navedenog, je i potreba moguće provjere u sudskom postupku da li je do takvog njegovog iskaza došlo primjenom sile, prijetnje ili drugim zabranjenim sličnim sredstvom. Dokazanost ovih okolnosti samih po sebi dovodi do nezakonitosti takvog dokaza i potrebe njegovog izdvajanja iz spisa predmeta, što se odnosi i na bilo koji drugi dokaz, ali je ova mogućnost za ovu vrstu svjedoka donekle izvjesnija.

Slijedeći ograničavajući faktor koji traži nužnost upoznavanja suda sa statusom "imuniteta" kod svjedoka nije izričito predviđen u našem krivičnom zakonodavstvu, ali rezultat je prihvaćanja judikature Europskog suda za zaštitu ljudskih prava.

Naime, ovaj sud je u svojoj praksi zauzeo jasan stav da se osuđujuća presuda ne može temeljiti samo na iskazu svjedoka koji ima povlašteni status, već da ona uz njegov iskaz mora biti utemeljena i na još nekom dokazu. Taj dokaz može biti i onaj na koji je ukazao upravo svjedok sa imunitetom, tj. kako je iskaz takvog svjedoka sam po sebi zakonit, ako nema razloga za koje sud nalazi da je utvrđena nezakonitost toga iskaza, dokazi na koje on ukaže ne spadaju u kategoriju dokaza pribavljenih prema doktrini "plodova otrovne voćke". Ovaj argument ima svoj smisao i u suprotnom smjeru tj. ako je zbog nekog određenog razloga iskaz svjedoka pod imunitetom izdvojen iz spisa predmeta kao nezakonit, tada su nezakoniti i svi dokazi proizašli iz njegovoga iskaza.

Prema Komentaru Zakona o krivičnom postupku, imunitet je moguće dati i u toku istrage i u toku trajanja glavnog pretresa, čime se pravi i određena razlika između tajnog i

javnog imuniteta. Komentar kratko ukazuje i na postupak koji je moguće pokrenuti ukoliko osoba koja je dobila imunitet lažno svjedoči.⁴⁰

U sudskoj praksi je zauzet i stav da davanje imuniteta nekom licu od strane tužioca, koje je kasnije bilo svjedok u tom krivičnom postupku, ne znači da je to lice dobilo status informatora, pa prema tome u tom slučaju ne radi se o posebnim istražnim radnjama: „Obrana je prigovarala na iskaz svjedoka R.S., koji je tužilac predao kao dokaz sa naredbom o ne sprovođenju istrage protiv njega tj. davanju imuniteta istom, jer je odbrana smatrala da je isti svjedok postupao kao informator, što je posebna istražna radnja, i kako za istu nije bilo naredbe sudije za prethodni postupak, da je iskaz R.S. pravno nevaljan dokaz. Iskaz svjedoka R.S. sud je prihvatio kao pravno valjan. Ne može se prihvatiti tvrdnja odbrane da je ovaj svjedok bio prikriveni istražitelj i informator, jer je dobio imunitet od tužioca, a nakon toga svjedočio, te da su ove radnje dokazivanja izvršenja krivičnog djela, posebne istražne radnje. Naime, radi se o svjedoku koji je prenio ovlaštenom policajcu što je doživio i tražio da ga zaštiti od daljnjeg uzimanja poklona od strane policajaca i da utvrdi koji su to policajci. Tužilac je svjedoku R.S. svojom odlukom dao imunitet, na šta je ovlašten na osnovu člana 148. stav 3. Zakona o krivičnom postupku, a donio je i naredbu o nesprovođenju istrage protiv svjedoka, odnosno da se neće krivično goniti, osim ako da lažan iskaz.”⁴¹

Odredba člana 84. ZKP BiH značajna je i zbog toga što uvodi mogućnost da svjedok tokom saslušanja ima savjetnika odnosno procesnog pomoćnika – advokata, ukoliko je očito da sam nije u stanju da koristi svoja prava i ako njegovi interesi ne mogu biti zaštićeni na drugi način.

Ova odredba se ukazala nužnom, i više puta je pred Sudom BiH, u toku davanja iskaza od strane svjedoka na glavnom pretresu, sud bio prinuđen da zastane sa ispitivanjem svjedoka i odredi mu procesnog pomoćnika u vidu advokata, a kako bi svjedoka zaštitio od samoinkriminiranja.⁴²

Iako je odredba pozicionirana u stavu 5., pogrešno bi bilo smatrati da svjedok to pravo stiče nakon što mu se dodijeli imunitet, nego je sud dužan uvijek kada uoči opasnost od inkriminiranja, svjedoku dodijeliti procesnog pomoćnika, neovisno da li tužilac takvom svjedoku želi ili ima interes dati imunitet.

⁴⁰ Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u BiH, zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, 2005.

⁴¹ Iz presude Okružnog suda u Banjaluci broj: 71 0 K 012689 09 Kžk od 13.04.2009.g.

⁴² Predmet Gasal i dr., S1 1 003485 07 KrI, saslušanje svjedoka Selma Cikotića

Nadalje, dosljedna primjena ove odredbe podrazumijevala bi da advokat bude osoba od povjerenja za svjedoka, pa iako je zakonodavac koristio termin „određivanje“ advokata, pravilno bi bilo svjedoka poučiti da za vrijeme saslušanja može imati advokata kao svog procesnog pomoćnika, što bi podrazumijevalo da svjedok ima i pravo izbora procesnog pomoćnika .

“U vezi sa pravom svjedoka da ne odgovara na pojedina pitanja (član 84. ZKP BiH), odnosno sa obimom tog prava kako je ono regulisano važećim zakonom („Svjedok ima pravo da ne odgovara na pojedina pitanja ako bi ga istinit odgovor izložio krivičnom gonjenju.“), nije bez značaja ukazati na pitanje zaštite svjedoka koji bi odgovorom na pojedino pitanje izložio krivičnom gonjenju osobe u odnosu na koje bi on mogao odbiti svjedočenje da već imaju status osumnjičene ili optužene osobe (član 83. KZ BiH). Prema sadašnjoj formulaciji člana 84. KZ BiH, **svjedok ne bi mogao odbiti odgovor** na pitanje koje bi njegovog bliskog srodnika koji nema svojstvo osumnjičene ili optužene osobe moglo izložiti krivičnom gonjenju. U takvoj procesnoj situaciji svjedoku bi jedino preostalo, da u krivičnom postupku koji bi se, na bazi njegovog iskaza, vodio protiv osobe u odnosu na koju on nije dužan svjedočiti, prihvati blagodat nesvjedočenja u kojem slučaju bi se njegov raniji iskaz morao izdvojiti iz spisa.”⁴³

5.2.2. Neizbježna primjena odredbe člana 84. ZKP BiH na osumnjičene osobe

Iz mjesta odredbe u sistematizaciji zakona (odredba se nalazi u Glavi VIII, Odjeljku 5 – Saslušanje svjedoka), te njene sadržine, jasno proizilazi da se ona primjenjuje na osobe koje se saslušavaju kao svjedoci i to kada se te osobe, prilikom davanja svog iskaza, pozovu na pravo svjedoka da ne odgovara na pojedina pitanja. Zakon ne predviđa mogućnost davanja imuniteta osumnjičenoj osobi, te bi davanje imuniteta takvoj osobi predstavljalo odstupanje od načela legaliteta krivičnog gonjenja koje nije propisano zakonom.

Svjedok je osoba za koju je vjerovatno da ima neka saznanja o činjenicama koje se utvrđuju u krivičnom postupku, te se zato poziva da pred sudom iznese svoja saznanja o činjenicama. Važno je napomenuti da se u krivičnom predmetu u kojem se poziva da iznese svoja saznanja protiv svjedoka ne vodi krivični postupak.

Od ovoga generalnog stava postoji iznimka.

⁴³ Ljiljana Filipović, sutkinja Vrhovnog suda F BiH: „Neka pitanja u vezi sa položajem svjedoka u krivičnom postupku i zasnivanjem presude na iskazu svjedoka”

Osoba koja je sudjelovala u jednom od oblika počinjenja krivičnog djela zajedno s drugim osobama (saizvršilac, pomoćnik, poticatelj) može u krivičnom postupku iskazivati kao saoptuženi ili kao svjedok. Pored toga, svjedoci koji su učestvovali u izvršenju krivičnog djela su posebno važno oruđe u borbi protiv organizovanog kriminala (mada ne može biti zanemarena uloga ovakvih svjedoka i u drugim kompleksnim predmetima, npr. u predmetima ratnih zločina).

Prije i tokom prethodnog krivičnog postupka dopuštenost ispitivanja osobe kao svjedoka odnosno osumnjičenog ovisi o tome kako definišemo pojam osumnjičenog. Prema teoriji krivičnog procesnog prava postoji formalni, odnosno materijalni, te objektivni, odnosno subjektivni pojam osumnjičenog.

Formalni ili objektivni ovisi o pokazivanju volje tijela krivičnog progona da određenu osobu smatraju osumnjičenom. Ta se volja očituje ili u pokretanju krivičnog progona ili u preduzimanju određenih radnji prema osumnjičenom ili u službenoj obavijesti nadležnih tijela o tvrdnji da je počinio krivično djelo. Suprotno tome, materijalni ili subjektivni pojam osumnjičenog neovisan je o toku formalnog postupka, riječ je o osobi prema kojoj postoji sumnja da je počinila krivično djelo. Materijalni pojam osumnjičenog ključan je za sprečavanje tijela krivičnog progona da namjerno mijenja uloge osumnjičenog i svjedoka u krivičnom postupku.

Osumnjičeni/optuženi ima pravo da ga se ne primora da svjedoči protiv sebe tokom suđenja, međutim, isto to pravo se ne primjenjuje na svjedoke osumnjičene za izvršenje krivičnih djela. Ti svjedoci obično svjedoče nakon što sklope sporazum sa tužilaštvom kojim prihvataju da svjedoče protiv optuženog u zamjenu za imunitet ili u skladu sa sporazumom o priznanju krivice po nekim tačkama optužnice, pod uslovom da će se tužilaštvo zalagati u korist svjedoka za smanjenu kaznu. Također, može se desiti da se pojedinci, osumnjičeni za krivična djela, pozovu da svjedoče bez mogućnosti sklapanja bilo kakvog sporazuma sa tužilaštvom, ili da svjedoka, koji nije poznat osumnjičeni, bilo koja od strana ispita o pitanjima koja se sama razotkriju na suđenju, kao teme koje bi bile potencijalno inkriminirajuće za tog svjedoka.

Javlja se čest problem sa svjedocima koji su na neki način učestvovali u izvršenju određenih krivičnih djela, a ne spadaju u gore opisane kategorije svjedoka, odnosno, koji nisu sklopili sporazum o priznanju krivice, nije im dodijeljen imunitet, a ne spadaju niti u kategoriju svjedoka pokajnika koja kao takva ne postoji u BiH pozitivnim propisima. U praksi se uvriježio stav da se ovakvim svjedocima dodjeljuje pravni savjetnik, koji je dužan

voditi računa o samoinkriminaciji ovakvih svjedoka, odnosno, njihovoj zaštiti od samoinkriminacije.

Imunitet od krivičnog gonjenja je u pravilu (ili bi trebao biti) rezervisan za svjedoke sa ograničenom ličnom odgovornošću i sa presudnim „insajderskim“ poznavanjem činjenica bitnih za predmet. Dok se ovo može vidjeti kao način da se osigura vrijedno svjedočenje sa najmanjom mogućom štetom za pravdu, s druge strane, isti institut može imati i potpuno obrnuto dejstvo na pravdu.

Pored toga, na ovaj institut odbrana može imati potpuno drugačiji pogled.

Naime, potencijalni osumnjičeni/optuženi imaju motiv da se stave u poziciju lica koja imaju značajna saznanja, te da u svojim izjavama govore činjenice koje idu na štetu optuženih, a kojima minimiziraju svoju ulogu u zločinima. U stvarnosti, izbor svjedoka da saraduje sa tužilaštvom ni na koji način ne demonstrira da je to lice zainteresovano za istinu i pravdu.⁴⁴

Sebični motivi, uključujući favoriziranje, strah, osvetu i želju da se javno ne prizna, odnosno umanjiti sopstveno učešće u zločinima daju svjedoku više nego dovoljno razloga da prezentira drugačiju verziju događaja tužilaštvu.⁴⁵

Sa ciljem da se ostvari dogovor o imunitetu sa tužilaštvom, svjedok mora pred sudom izjaviti isto ono što je rekao tužiocu. Znači da će svjedok ustrajavati na iskazu datom tužiocu, koji ne mora biti u cjelosti istinit, a odbrana u tom slučaju može biti ozbiljno ograničena u svojoj mogućnosti da odgovori tvrdnjama svjedoka u cilju pobijanja istih, upravo zbog njegovog posebnog, najčešće insajderskog položaja. Znači da osim činjenice da može ohrabriti lažno svjedočenje, imunitet može ugroziti princip jednakosti strana u postupku. Tužilac ima mogućnost da prijeti krivičnim gonjenjem svjedoka - saučesnika, a time i da na različite načine uslovljava dogovore o imunitetu. Odbrana, naravno, nema ovu mogućnost. Svjedoci mogu biti dovedeni u situacije donošenja teške odluke: da izaberu ili saradnju sa tužilaštvom ili življenje pod prijatnijom krivičnog gonjenja. Kao takvi, ovi svjedoci, koji možda mogu biti svjedoci odbrane, svjedoci koji potencijalno negiraju ili umanjuju krivičnu odgovornost optuženog, postaju nedostupni odbrani, jer očito više ne bi mogli biti svjedoci odbrane.⁴⁶ Odbrana, dakle, može zastupati stav da je primjenom ovog instituta dovedena u neravnotežan položaj, jer im je onemogućeno da saučesnika koji je dobio imunitet koriste

⁴⁴ Hynes, *Gang Prosecutions and the 'Flipper' Witness*, 9 Criminal Justice 21 (1994-1995)

⁴⁵ Idem

⁴⁶ Reid H. Weingarten, *The Defense Witness Immunity Doctrine: The Time Has Come to Give It Strength to Overcome Prosecutorial Overreaching*, The American Criminal Law Review No. 3, Vol. 43, 2006.

kao svjedoka odbrane s ciljem umanjnja ili oslobađanja od odgovornosti onog izvršioca koji se procesuiru. Drugim riječima, smatraju da je tužilac u povoljnijem položaju zbog same činjenice da je u mogućnosti ponuditi imunitet u zamjenu za svjedočenje, dok odbrana nema sredstvo kojim bi „pridobila“ svjedoka.

Odatle proističe i insistiranje odbrane na stavu da je tužilac u mogućnosti da manipulira dogovorima o imunitetu.

Upravo iz ovih razloga, i Evropska komisija za ljudska prava je, u seriji odluka koji se tiču imuniteta, naglasila da ovi svjedoci moraju biti korišteni sa oprezom.⁴⁷ Nadalje, dozvoljavajući odbrani da ispita svjedoka, sud mora osigurati da je tužilaštvo otvoreno po pitanju detalja dogovora o imunitetu, i da jednostavno ne „kupuje“ svjedočenje. Nadalje, izjava takvog svjedoka mora biti koraborirana drugim dokazima, a sud sam mora pažljivo provjeriti takvo svjedočenje.⁴⁸

Treba reći i da materijalno krivično zakonodavstvo za pojedina krivična djela pruža mogućnost, po izričitom tekstu zakonske norme za pojedina krivična djela, da se optuženog koji otkrije krivično djelo ili doprinese njegovom razotkrivanju blaže kazni, a u nekim slučajevima i mogućnost oslobađanja od kazne, ali to nije ona garancija koju želi da ostvari svjedok sa atributom svjedoka pokajnika. Polazeći od toga da je takvom svjedoku, zbog njegovog doprinosa uspješnosti krivičnog postupka, potrebno osigurati više garancija ili beneficija, mnoge zemlje, pa i u regionu, su svoja krivična zakonodavstva značajno izmijenila i prilagodila uvođenju ovog važnog instituta.

5.2.3. Svjedok koji je sklopio sporazum o priznanju krivnje

Iako je u početku primjene novih zakona o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini institut sporazuma o priznanju krivice prihvaćen uz rezerve, pa i otvorena protivljenja, kako od strane stručne zajednice, tako i od šire javnosti, on se u relativno kratkom vremenu pokazao kao vrlo korisno sredstvo za dokazivanje krivice osumnjičenog, odnosno optuženog, ali i kao sredstvo za brzo i efikasno okončanje krivičnog postupka.

Sporazum o priznanju krivnje može uključiti i klauzulu o suradnji, kojom se osumnjičeni/optuženi obavezuje na svjedočenje u odnosu na drugog

⁴⁷ X v. the United Kingdom (No. 7306/75); Menesses v. Italy (18666/91); Flanders v. the Netherlands (25982/94). For an overview of European practice with regards to witness immunity, see generally P.J.P. Tak, Deals with Criminals: Supergrasses, Crown Witnesses and Pentiti, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 5(1): 2-26.

⁴⁸ idem

osumnjičenog/optuženog, te se u takvom slučaju njegov procesno-pravni položaj mijenja i on na osnovu zaključenog sporazuma, sada može dobiti status svjedoka.

Ovakva vrsta svjedoka – izvršioca krivičnog djela je najčešća u praksi. Međutim, ono što jeste istinski problem je činjenica da zakon nije propisao mehanizam koji bi ovog svjedoka „natjerao“ da svjedoči, odnosno, da svjedoči na način kako je to dogovoreno sporazumom. Taj propust je uočen još u početnoj fazi primjene ovog instituta, te je na njega ukazano i izvještajem OSCE-a iz 2006.g.⁴⁹, no nedorečenost zakona u tom segmentu, ni do danas nije korigovana.

Svjedok koji je zaključio sporazum o priznanju krivnje sa klauzulom o saradnji u vidu svjedočenja se tretira kao i svaki drugi ”obični” svjedok: svjedočenje predstavlja obavezu, a uglavnom postoji i izjava koje ovakvo lice daje tužiocu prije sklapanja sporazuma. Ovakav svjedok nije svjedok pod imunitetom, ali je od tužioca dobio određene beneficije (najčešće prijedlog sudu za blaže kažnjavanje), isključivo u zamjenu za svjedočenje.

Obzirom da između ovog svjedoka i svjedoka „pod imunitetom“ ipak postoje određene sličnosti u smislu da i jedan i drugi uživaju jedan vid povlastice u smislu blažeg kažnjavanja, odnosno, neprocesuiranja, pred sud se neminovno postavlja i pitanje ocjene vjerodostojnosti takvog iskaza. Ustavni sud BiH je o tom pitanju raspravljao u nekoliko predmeta, te je zauzeo stav da činjenica da se radi o iskazu svjedoka koji je prethodno zaključio sporazum o priznanju krivice, ne umanjuje vrijednost iskaza ukoliko je isti ocjenjen u smislu člana 281. stav 2. ZKP BiH, ali da postoji kršenje prava na pravično suđenje kada se osuđujuća presuda u najvećoj mjeri zasniva na iskazu svjedoka koji je sa tužiocem sklopio sporazum o priznanju krivice, a sud ne daje logično i uvjerljivo obrazloženje za ocjenu, kako tog, tako i drugih provedenih dokaza, već se ta ocjena doima proizvoljnom.

U tom smislu govore i dvije odluke Ustavnog suda BiH koje smo izdvojili:

a) Iz Odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u predmetu broj AP 3896/08:

“Apelant je prigovorio i da se odluke redovnih sudova, uglavnom, zasnivaju na iskazu svjedoka E.Š. koji je zaključio sporazum o priznanju krivice, pa se, stoga, njegov iskaz ne bi mogao koristiti kao jedini argument prilikom donošenja presude, pozivajući se na stavove Ustavnog suda iz presude u predmetu broj AP 661/04 od 22. aprila 2005. godine. S tim u vezi, naglašava se da Ustavni sud u navedenom predmetu (objavljeno u «Službenom glasniku

⁴⁹ Izvještaj OSCE Misije u BiH: Sporazum o priznanju krivice- Primjena pred sudovima u BiH I usaglašenost sa međunarodnim standardima za zaštitu ljudskih prava, maj 2006.

BiH» broj 44/05) nije *a priori* isključio mogućnost zasnivanja presude na iskazu svjedoka koji je zaključio sporazum o priznanju krivice, odnosno nije zaključio da bi tako nešto, samo po sebi, bilo suprotno standardima prava na pravično suđenje iz člana 6. Evropske konvencije. U tom predmetu Ustavni sud je prvenstveno ukazao na nedostatak kvalitetnog i uvjerljivog obrazloženja u pogledu toga zašto su sudovi svoju odluku zasnivali na takvom iskazu. Prema mišljenju Ustavnog suda, zasnivanje odluke na iskazu svjedoka koji je zaključio sporazum o priznanju krivice mora se razmatrati u svakom konkretnom predmetu i ne može se uspostaviti univerzalno pravilo, osim da se u takvom slučaju u postupku mora osigurati mogućnost optuženom da takav iskaz ospori, te dati uvjerljivo obrazloženje. U apelantovom predmetu redovni sudovi su samo kod utvrđivanja izdavanja naredbe, čija je posljedica bila ubistvo civila hrvatske nacionalnosti, koristili isključivo iskaz svjedoka E.Š. koji je u drugom predmetu zaključio sporazum o priznanju krivice, a i sam je jedan od izvršilaca ovog krivičnog djela.

18. Međutim, Ustavni sud smatra da su redovni sudovi dali uvjerljivo i kvalitetno obrazloženje o tome zašto prihvataju iskaz tog svjedoka prilikom izvođenja zaključka da je apelant izdao naredbu nakon koje je došlo do ubijanja civila u selu Grabovica. Prvo, na objektivan način su utvrđene druge bitne činjenice, kao ubijanje civila koje se desilo prethodnog dana, zatim apelantovo prisustvo na lokalitetu na kojem se desio ratni zločin protiv civilnog stanovništva, apelantova uloga, tj. njegova komandna funkcija nad vodom čiji su pripadnici izvršili ubistva, kao i sama činjenica izvršenja ubistava. Kod postojanja tako utvrđenih činjenica redovni sudovi su prihvatili iskaz svjedoka E.Š. iz kojeg su zaključili da je upravo apelant izdao naredbu nakon koje je slijedilo izvršenje ubistava. Taj iskaz nije doveden u pitanje tokom cijelog postupka. Dalje, sudovi su ocijenili da ne postoje bilo kakve naznake da svjedok E.Š. ima interes da neosnovano tereti apelanta, a njegov iskaz su doveli i u vezu sa drugim provedenim dokazima. Stoga, Ustavni sud smatra da samo postojanje sporazuma o priznanju krivice nije dovoljna činjenica iz koje bi se automatski mogao izvući zaključak o neprihvatljivosti iskaza takvog svjedoka, ili zasnivanja odluke ili dijela odluke na njegovom iskazu, odnosno o kršenju prava na pravično suđenje. Također, nije bilo sporno da je apelant u prijateljskim odnosima sa navedenim svjedokom, a odbrana ga nije unakrsno ispitivala, mada je imala takvu mogućnost. Kod postojanja takvih okolnosti Ustavni sud ne može smatrati proizvoljnim obrazloženje redovnih sudova u pogledu prihvatanja iskaza svjedoka E.Š. prilikom izvođenja zaključka da je apelant izdao naredbu nakon koje je došlo

do ubistava civila. Stoga, Ustavni sud smatra da u konkretnom slučaju nema ničega što ukazuje na to da apelant ima «opravdan zahtjev» u vezi sa ovim navodima.»

b) Iz Odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u predmetu broj AP 661/04:

“Zakon uvodi institut sporazuma o priznanju krivice kao novinu u krivično-pravnom sistemu u Bosni i Hercegovini, a koji je, u određenoj mjeri, ekvivalent institutu «dogovorene krivice» (*plea bargaining*) iz anglo-saksonskog prava. Izvorno, a i u novom krivično-pravnom zakonodavstvu, temeljni *ratio* ovog instituta je smanjenje broja suđenja i pojeftinjenje postupka. S druge strane, ovaj institut se u jurisdikcijama anglo-saksonskog prava koristi i za dobijanje određenih informacija i svjedočenja protiv drugih lica, a u najvećem broju slučajeva, organizirane kriminalne grupe ili mreže, što može biti veoma pozitivno. Međutim, kod pribavljanja dokaza na ovaj način, odnosno kod obezbjeđenja svjedočenja uz korištenje ovog instituta u zemlji kontinentalnog pravnog sistema, kao što je Bosna i Hercegovina, neophodno je i na ovakvu vrstu dokaza primijeniti druga, osnovna načela krivičnog procesnog prava, kao što su brižljiva i savjesna ocjena dokaza pojedinačno i u međusobnoj vezi, te princip *in dubio pro reo*. Kao što je već rečeno, primjenom načela slobodne ocjene dokaza sudovi ne mogu *a priori* dati veću vrijednost ovom dokazu zato što je dobijen na osnovu sporazuma o priznanju krivice sa svjedokom koji je ranije bio optužen za isto djelo. Naprotiv, sudovi moraju i ovaj dokaz cijiniti na isti način i po istim pravilima koje Zakon predviđa za svaki drugi izvedeni dokaz, dakle, pojedinačno i zajedno sa drugim dokazima, te dovesti sve provedene dokaze uzajamnu logičnu vezu.

39. Međutim, Ustavni sud smatra da razlozi koji su u obje pobijane presude navedeni, a u vezi sa pitanjem zašto je svjedoku K. S. poklonjena vjera, te zbog čega su svjedočenja grupe svjedoka odbrane odbačena kao nepouzdana i neistinita, nisu zadovoljavajući sa aspekta načela brižljive i savjesne ocjene dokaza kako to Zakon zahtijeva, niti sa aspekta člana 6. stav 1. Evropske konvencije. Naime, Okružni sud utvrđuje da «...*ako se ima u vidu ovako iznijet sadržaj svjedočenja K. S., prvo u odnosu na okolnost njegovog sklapanja poznanstva [sa apelantom], što saglasno njemu potvrđuje svjedok B N., a zatim i na okolnost postizanja prethodnog dogovora K. S. sa optuženim, onda se ne vidi zašto bi K. svjedočenje bilo neistinito, te konačno zašto bi on imao razloga da neosnovano tereti optuženog [apelanta], a sve i da bi slijedom žalbe optuženog, za to imao razloga pregovarajući sa tužiocem o uvjetima za priznanje krivice, zašto bi baš upro prstom...u [apelanta] a ne nekog drugog*».

Pitanja koja Okružni sud na ovaj način postavlja obrazlažući ispravnost prvostepene presude i svoje stanovište, upravo su pitanja na koja su odgovor morali dati prvostepeni i drugostepeni sud. Redovni sudovi su morali dovoljno logično i jasno odgovoriti na pitanje zašto smatraju utvrđenim da je apelant 15 postigao dogovor o izvršenju krivičnog djela sa svjedokom K. S., kada u prilog tome ide samo iskaz tog svjedoka koji ima vrlo izražen lični interes, upravo zbog sporazuma sa tužiocem kojim mu je utvrđena kazna ispod zakonskog minimuma. Ovo je naročito važno u situaciji kada ne postoji niti jedan drugi neposredni dokaz na okolnost dogovora za izvršenje krivičnog djela, a posredni dokazi nisu takvi da bi predstavljali sistem čvrsto i logički povezanih indicija, koje bi, kako je već rečeno, upućivale na jedini mogući zaključak da je upravo apelant počinio krivično djelo koje mu se stavlja na teret”

5.3. Specifičnosti u materijalnom krivičnom zakonodavstvu

Prije nego što pređemo na konkretne probleme i dileme u vezi sa praktičnom primjenom imuniteta svjedoka u krivično-pravnoj praksi Bosne i Hercegovine, treba svakako ukazati i na specifične mogućnosti koje materijalni krivični zakoni pružaju u pogledu blažeg kažnjavanja, odnosno, oslobođenja od kazne osoba koje su učestvovala u izvršenju krivičnog djela, a koje su nekim vidom saradnje doprinijele organima gonjenja u otkrivanju ili procesuiranju krivičnih djela, ili su eventualno, svojom aktivnošću doprinijele da posljedice krivičnog djela budu blaže nego što bi to bio slučaj po redovnom toku stvari.

Materijalno krivično zakonodavstvo, kako ranije, tako i sada, za pojedina krivična djela pruža mogućnost, po izričitom tekstu zakonske norme, da se optuženog koji otkrije krivično djelo ili doprinese njegovom razotkrivanju blaže kazni, a u nekim slučajevima i mogućnost oslobađanja od kazne.

O oslobađanju od kazne Krivični zakon BiH izričito govori u odredbi člana 51. Kada je u pravnoj normi koja opisuje konstitutivne elemente krivičnog djela zakonodavac previdio mogućnost **mogućeg** oslobađanja od kazne počinitelja krivičnog djela, tada sudu ova odredba nije obavezujuća, ali mu daje pravo ublažavanja kazne i ispod granica za ublažavanje kako su one propisane u članu 50. stav 1. Krivičnog zakona BiH.⁵⁰

⁵⁰ I analogne odredbe krivičnih zakona entiteta, odnosno, Distrikta Brčko

Pored ovih odredbi koje su sadržane u općem dijelu krivičnog zakona, takva je mogućnost propisana i u vezi sa izvršenjem konkretnih krivičnih djela iz posebnog dijela⁵¹, kao što su:

- član 202d.⁵² stav 3. KZ BiH - pripadnik terorističke grupe koji otkrije tu grupu, može se osloboditi od kazne.
- član 218.⁵³ stav 3. KZ BiH- Učinitelj krivičnog djela iz stava 1. i 2. ovog člana koji je dao mito na zahtjev službene ili odgovorne osobe u institucijama Bosne i Hercegovine uključujući i stranu službenu osobu ili međunarodnog službenika, i prijavio djelo prije njegovog otkrivanja ili prije saznanja da je djelo otkriveno, može se osloboditi od kazne;
- član 249.⁵⁴ stav 3. i 4. KZ BiH – pripadnik, odnosno, organizator udruženja koje ima za cilj vršenje krivičnih djela, mogu se osloboditi od kazne ako otkriju udruženje, a organizator i ukoliko spriječi izvršenje krivičnog djela;
- član 250.⁵⁵ stav 5. KZ BIH – pripadnik grupe za organizirani kriminal koji otkrije tu grupu, može se osloboditi od kazne;

No, bez obzira na sve dosad izloženo, u praksi se oko davanja imuniteta svjedocima, i dalje susreću različite dileme, nedoumice, suprotstavljena mišljenja i različite prakse. Ipak, ovaj institut se u praksi primjenjuje, ponekad lako i uspješno, a ponekad uz skoro nesavladive poteškoće. S toga će u nastavku teksta biti predstavljena najčešće postavljena pitanja u vezi sa primjenom imuniteta, te odgovori koje je izdejstvovala praksa i iskustvo, a koji eventualno mogu doprinijeti lakšem razumijevanju i primjeni postojećih zakonskih odredbi.

⁵¹ Na ovom mjestu su navedene samo relevantne odredbe KZ BiH, ali slične odredbe o oslobađanju od kazne pripadnika zločinačke organizacije/udruženja postoje i u entitetskim krivičnim zakonima, npr: član 342. stav 5. KZ F BiH, član 383. stav 3. i 383a. stav 5. KZ RS i član 336. stav 5. KZ Brčko Distrikta

⁵² Član 202d: Organiziranje terorističke grupe

⁵³ Član 218: Davanje dara i drugih oblika koristi

⁵⁴ Član 249: Udruživanje radi učinjenja krivičnih djela

⁵⁵ Član 250: Organizirani kriminal

5.4. Najčešće postavljana pitanja u vezi kojih postoje dileme u praksi

1. U kojoj fazi krivičnog postupka se može dati imunitet?

Prema odredbi člana 84. ZKP BiH (98. ZKP F BiH, 149. ZKP RS i 84. ZKP BD), nema nikakvih ograničenja u pogledu faze postupka u kojoj se svjedoku može dati imunitet. Slijedom toga, imunitet se može dati uvijek kada se u konkretnom predmetu pojavi takva situacija, bilo da se radi o fazi istrage, saslušanju svjedoka na glavnom pretresu ili saslušanju svjedoka tokom pretresa pred drugostepenim vijećem. Međutim, imunitet se uvijek daje odlukom Glavnog tužitelja⁵⁶, što znači da će se, u pogledu onih pitanja na koje svjedok uskraćuje odgovor zbog bojazni od samooptuživanja i zbog kojih traži imunitet, saslušanje odložiti do donošenja odluke Glavnog tužitelja o postavljenom zahtjevu, a saslušanje se eventualno može nastaviti u dijelu u kojem ne postoji opasnost da će svjedok istinitim odgovorom biti izložen krivičnom gonjenju.

2. Da li se imunitet može dati osumnjičenom/optuženom?

Ne. Imunitet se isključivo može dati svjedoku, i u tom smislu odredbe važećih zakona o krivičnom postupku su izričite i jasne. Međutim, u praksi postoje različite situacije kada se svojstvo određene osobe koja učestvuje u krivičnom postupku može promijeniti, s tim da nije moguća situacija u kojoj bi jedna osoba u istom predmetu imala i svojstvo osumnjičenog i svojstvo svjedoka (npr. u odnosu na saizvršioca).

Koje situacije su najčešće u praksi?

Prvo, tužilac može tokom istrage pozvati određenu osobu u svojstvu svjedoka, jer posjeduje informacije da bi ta osoba mogla raspolagati korisnim saznanjima u vezi izvršenja konkretnog krivičnog djela, a da prethodno uopće ne zna da li je ta osoba i na koji način umiješana u izvršenje krivičnog djela, ili to može samo pretpostaviti a da tome nema nikakvih dokaza. Tokom saslušanja, a nakon pročitanih upozorenja, takav svjedok se može pozvati na svoje pravo da ne odgovara na pitanja čiji bi ga odgovor inkriminirao i zatražiti imunitet, pa će tužilac razmotriti opravdanost takvog zahtjeva u kontekstu istrage koju vodi i eventualno predložiti Glavnom tužiocu da donose odluku o imunitetu, te je ovakva situacija relativno jednostavna posmatrano sa procesnog aspekta.

⁵⁶ Izuzetak postoji u Zakonu o krivičnom postupku Republike Srpske, jer prema odredbama člana 149. stav 3. ovog zakona, imunitet se daje odlukom tužioca.

Međutim, u praksi je mnogo češća situacija da saučesnici u izvršenju određenog krivičnog djela, od kojih svaki ima svojstvo osumnjičenog, postavljaju zahtjev za imunitet u zamjenu za svjedočenje protiv ostalih saučesnika, ili takva inicijativa potekne od njihovih branilaca, a nerijetko i od postupajućeg tužioca. U predmetima organiziranog kriminala, to se uglavnom odnosi na niže rangirane članove grupe, u predmetima ratnih zločina na neposredne izvršioce koji su postupali po naredbi pretpostavljenog, a u drugim predmetima na pomagače, podstrekače ili saizvršioce čiji je doprinos izvršenju krivičnog djela manji nego što je doprinos „glavnih“ izvršilaca.

Kako postupiti u ovakvoj situaciji, ako znamo da zakon ne dopušta davanje imuniteta osumnjičenom/optuženom?

U ovom slučaju, jedini način da se primjeni institut davanja imuniteta je „pretvoriti“ osumnjičenog u svjedoka. To se može učiniti razdvajanjem predmeta, tako da će odvojene istrage egzistirati u odnosu na izvršioca koji treba da bude procesuiran i u odnosu na onog kojem će se dati imunitet i koji treba da svjedoči protiv prvog. Nakon toga, onaj saizvršilac koji treba da svjedoči i da dobije imunitet, biće pozvan da u svojstvu svjedoka, u predmetu koji se vodi protiv „glavnog“ izvršioca, iznese sve što mu je o krivičnom djelu i njegovom izvršiocu poznato, te će nakon upoznavanja s pravima koja mu kao svjedoku pripadaju, postaviti zahtjev za imunitet u odnosu na krivično-pravne radnje koje je počinio kao saizvršilac i o čemu se sada vodi posebna istraga. Ukoliko dobije imunitet za sve takve radnje, istraga će se u tom predmetu potpuno obustaviti, a ukoliko dobije imunitet za samo neke od krivično-pravnih radnji koje je počinio, istraga će se obustaviti samo u tom dijelu. Osnov za obustavu istrage u ovom slučaju je odredba člana 224. stav 1. tačka d. (odnosno, analogne odredbe entitetskih zakona o krivičnom postupku) : „.....postoje druge smetnje koje isključuju krivično gonjenje.“

Na isti način se može postupiti i ako već postoje odvojene istrage protiv osoba od kojih jednu, zbog većeg značaja postupka treba procesuirati, a drugoj dati imunitet u zamjenu za svjedočenje protiv prve osobe, kao i u situaciji kada je protiv neke osobe podnesena samo prijava, a istraga još nije otvorena, s tom razlikom što, ukoliko takva osoba dobije imunitet za krivično djelo za koje je prijavljena, tužilac donosi naredbu o neprovođenju istrage u tom predmetu. No, ovdje se postavlja pitanje u kojem momentu će se donijeti naredba o obustavi/neprovođenju istrage? Obzirom da ne postoji zakonski mehanizam koji štiti optužbu od izigravanja od strane svjedoka koji je dobio imunitet, da li je cjelishodno obustaviti istragu prije nego što svjedok ispuni svoju obavezu svjedočenja na glavnom pretresu? S druge strane, ako se istraga ne obustavi, da li je onda ispoštovan formalni zahtjev ZKP-a da samo svjedok

može dobiti imunitet, jer svaka osoba protiv koje je istraga u toku i dalje (formalno) ima status osumnjičenog? Ovo su sigurno pitanja na koja praksa ne može dati odgovor, te će dilema postojati sve dok se izričitim zakonskim reguliranjem ova nejasnoća ne otkloni.

U vezi sa prethodnim, u stručnoj zajednici postoje i stavovi da ovakvo postupanje tužioca, tj. prosto „transformiranje“ osumnjičenog u svjedoka razdvajanjem predmeta zapravo predstavlja „izigravanje“ odredbi ZKP-a. Međutim, u nedostatku preciznijeg zakonskog rješenja treba poći od činjenice da ZKP, kao procesni zakon, insistira na strogoj formi upravo s ciljem zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda. S toga njegova forma nije povrijeđena promjenom statusa osobe koja učestvuje u postupku kao svjedok, odnosno, osumnjičeni, jer su za svaku od navedenih kategorija propisana jasna prava i obaveze. Međutim, posmatrano sa aspekta materijalnog pojma osumnjičenog, jasno je da opisano postupanje predstavlja „hod po tankom ledu“, pa je time još naglašenija potreba za preciznim i sveobuhvatnim zakonskim reguliranjem ovog instituta.

3. Kako utvrditi šta svjedok zapravo zna o izvršenju krivičnog djela i njegovom počiniocu prije nego što mu se da imunitet?

U svakom konkretnom slučaju, neophodno je da tužilac obavi prethodni neformalni razgovor sa svjedokom, kako bi se mogla izvršiti procjena da li je potrebno, odnosno, opravdano, svjedoku dati imunitet, kao i da bi se mogla izvršiti preliminarna provjera istinitosti njegovih navoda. O obavljenom razgovoru može se sačiniti službena zabilješka u spisu, ili uzeti neformalna izjava od svjedoka koju će on potpisati, ali koja neće moći biti korištena protiv njega (slično rješenje postoji u R Hrvatskoj). Ukoliko se radi o svjedoku kojem je sud odredio advokata za savjetnika radi zaštite njegovih interesa, poželjno bi bilo da i savjetnik prisustvuje neformalnom razgovoru, iako zakon nalaže njegovo prisustvo samo u vrijeme saslušanja. Tokom ovog razgovora bitno bi bilo utvrditi i što više detalja o krivičnom djelu za koje se traži imunitet, odnosno, o ulozi i doprinosu svjedoka koji traži imunitet u izvršenju tog krivičnog djela, kao i stepenu njegove krivične odgovornosti, budući da svi ovi faktori ulaze u okvir kriterija koje treba slijediti prilikom donošenja odluke o imunitetu, a o čemu će kasnije biti više riječi.

4. Da li odluka o imunitetu mora biti u pismenoj formi ili je dovoljno o tome sačiniti službenu zabilješku u spisu?

Odluka o imunitetu se uvijek mora sačiniti u posebnoj pismenoj formi, i mora sadržavati podatke o osobi kojoj se daje imunitet, precizno određenje krivično-pravnih radnji za koje se daje imunitet (kratak činjenični opis), eventualno ograničenje imuniteta (za koje radnje se imunitet ne daje), kriterije kojima se tužilac rukovodio prilikom donošenja odluke i jasne razloge zbog kojih opredijelio na davanje imuniteta tj. opis cilja koji se na taj način želi postići u krivičnom postupku, nakon čega će se odluka uložiti u tužilački spis. Ovo iz razloga što, iako se radi o internoj tužilačkoj odluci ona bi u određenoj fazi krivičnog postupka trebala biti dostavljena sudu, pa i odbrani. Ovo se posebno odnosi na situacije kada svjedok prvi put postavlja zahtjev za davanje imuniteta tokom svjedočenja na glavnom pretresu ili na pretresu pred drugostepenim vijećem – u takvom slučaju, sud ne može nastaviti sa slušanjem svjedoka sve dok ne dobije informaciju o tome da li je ili ne, svjedoku dat imunitet, i ukoliko jeste, u kojem obimu i za koje krivično-pravne radnje, kako bi se dalje saslušanje svjedoka moglo usmjeriti u željenom pravcu i istovremeno nadzirati da obim saslušanja ne pređe onu granicu do koje je imunitet dat.

5. Može li se odluka o imunitetu mijenjati (dopunjavati ili proširivati) tokom postupka?

Da. Moguće je da tokom istrage svjedok koji je već dobio imunitet, bude ponovo saslušan na nove okolnosti koje su se pojavile tokom istrage, a za koje se tokom prvog saslušanja nije znalo, te da svjedok zatraži imunitet u pogledu novih, naknadno otkrivenih krivičnih djela u kojima je učestvovao. Pored toga, a u vezi sa prethodnim odgovorom (pod brojem 4.), postoji mogućnost da tokom saslušanja svjedoka koji je već dobio imunitet, budu postavljena pitanja u vezi drugih krivičnih djela u kojima je učestvovao, a za koje prethodnom odlukom nije dobio imunitet, te svjedok svoj odgovor može ponovo uvjetovati davanjem imuniteta i za druga krivična djela. U tom slučaju provodi se prethodno opisana procedura (neformalni razgovor, provjera vjerodostojnosti svjedokovih navoda, procjena vrijednosti svjedočenja za tekući postupak i procjena opravdanosti davanja imuniteta), nakon čega se donosi pismena koja po svojoj formi može biti dopunjujuća u odnosu na prethodnu, ili sasvim nova.

6. *Da li je pored odluke o imunitetu potrebno zaključiti i poseban sporazum o saradnji sa svjedokom?*

U vezi s ovim pitanjem, različita je praksa u postupanju tužilaštava u Bosni i Hercegovini. Neki tužioci smatraju da odluka o imunitetu sadrži sve potrebne informacije, uključujući i svjedokove obaveze koje je dužan ispoštovati od momenta kada je dobio imunitet, dok se drugi ipak odlučuju na zaključenje posebnog sporazuma o saradnji. Takvim sporazumom svjedok se obavezuje na istinito iznošenje svih podataka, činjenica i dokaza o krivičnom djelu koje je predmet procesuiranja, odnosno, o njegovom izvršiocu, te se obavezuje da će pristupiti na glavni pretres i svjedočiti saglasno svom iskazu u istrazi, nakon čega svjedok potvrđuje da je svjestan da u slučaju kršenja takvog sporazuma, svi iskazi koje je dao, mogu biti upotrijebljeni protiv njega. Razlog za zaključenje takvog sporazuma je pokušaj osiguranja tužioca od mogućeg „izigravanja“ na glavnom pretresu od strane svjedoka koji je dobio imunitet i koji ili bitno mijenja iskaz, ili odbija svjedočenje. Čini se da bi zaključenje takvog sporazuma imalo uporišta i u odredbama ZKP-a. Naime, prisjetimo li se odredbe po kojoj: „*Svjedok koji je dobio imunitet i koji je svjedočio, neće se se krivično goniti osim ako je dao lažan iskaz*“⁵⁷ proizilazi da bi krivično gonjenje takvog svjedoka bilo moguće ako *nije svjedočio* (odbija da svjedoči) ili ako je dao lažan iskaz (iskaz koji je suprotan ili bitno drugačiji od iskaza iz istrage). Međutim, nedostaju odredbe kojima bi se precizirao postupak u takvoj situaciji – šta se dešava sa odlukom o imunitetu, tj. na koji način se ona poništava/stavlja van snage/povlači, i posebno, kakav je status negativne tužilačke odluke (naredbe o obustavi, odnosno, o neprovođenju istrage) ako je ona, temeljem odluke o davanju imuniteta, donesena prije nego što je svjedok izvršio svoju obavezu?

7. *Koji se oblici saradnje, osim svjedočenja, mogu zahtijevati od svjedoka kojem se daje imunitet?*

Ako je svjedok dobio imunitet i odgovorio i na ona pitanja koja ga izlažu krivičnom gonjenju, iz njegovog iskaza može proizaći potreba za prikupljanjem drugih dokaza na koje se on u svom iskazu poziva ili ih pominje u bilo kojem kontekstu. To se može odnositi na opis mjesta izvršenja krivičnog djela, ili mjesta na kojem su sakriveni neki dokazi, u kojem slučaju se može tražiti od svjedoka da takva mjesta pokaže, na opis predmeta ili osoba, nakon

⁵⁷ Član 84. stav 3. ZKP BiH i analogne odredbe entitetskih ZKP-a

čega se od svjedoka može tražiti da te predmete ili osobe prepozna, ali i na njegovu obavezu da o svakoj novoj informaciji ili dokazu do kojih dođe ili za koje sazna tokom trajanja istrage, obavijesti tužioca.

8. *U kojem momentu se o imunitetu koji je dat svjedoku odlukom Glavnog tužioca obavještavaju sud, odnosno, odbrana i treba li pismenu odluku o imunitetu dostaviti i sudu i odbrani?*

Prije svega, treba reći da je odluka o imunitetu interna tužilačka odluka, te ne postoji zakonska obaveza da se ona dostavlja bilo kome, pa čak ni sudu. Međutim, praksa je pokazala drugačiju potrebu, ali je, zbog nedostatnosti zakonskih rješenja, postupanje tužilaštava u Bosni i Hercegovini u pogledu ovog pitanja, potpuno različito. Ukoliko se radi o imunitetu koji je svjedok dobio u fazi istrage, neki tužioci odluku o imunitetu dostavljaju sudu već uz optužnicu, a odbranu samo obavještavaju o takvom svjedoku nakon potvrđivanja optužnice; drugi odluku o imunitetu dostavljaju sudu u određenom vremenu prije saslušanja svjedoka, i u istom periodu obavijeste odbranu, a samo rijetki pismenu odluku o imunitetu dostave i odbrani.

Na ovom mjestu bi trebalo razlikovati neke situacije kada je u pitanju obavještavanje suda, odnosno odbrane. U fazi istrage, sud nema poseban interes niti potrebu da bude obaviješten o takvom svjedoku, osim ako se od suda traži određivanje mjera zaštite za takvog svjedoka. Tada bi u obrazloženju prijedloga za određivanje mjera zaštite, trebalo pojasniti i da je svjedoku dat imunitet, a naročito ukoliko je to od značaja za donošenje sudske odluke o mjerama zaštite. Međutim, kad je u pitanju odbrana, diskreciono je pravo tužioca da ocijeni da li bi otkrivanje takvih podataka moglo da ugrozi cilj istrage (što će u ovakvim situacijama često i biti slučaj), i odbrana najčešće neće biti upoznata sa postojanjem takvog svjedoka sve do momenta podizanja optužnice, kada branilac ima pravo uvida u sve spise predmeta. No, moguće je da čak ni tada branilac neće biti obaviješten o sadržini iskaza svjedoka niti o njegovom identitetu (ako se radi o anonimnom svjedoku) ili će mu biti uručen redigovani iskaz ako je u pitanju svjedok pod „blažim“ mjerama zaštite, s tim da će u ovom drugom slučaju, identitet svjedoka odbrani biti otkriven u momentu koji odredi sud, što je u većini slučajeva 10-15 dana prije saslušanja svjedoka na glavnom pretresu.

Čini se da u praksi nije sporno da i sud i odbrana trebaju biti obaviješteni da je određeni svjedok dobio imunitet odlukom tužioca, i to u razumnom roku prije saslušanja takvog svjedoka na glavnom pretresu. Najčešće nije sporno ni da odluku o imunitetu treba dostaviti

sudu. Naime, logično je da će sud i ovog svjedoka, kao i bilo kojeg drugog, upozoriti na pravo da ne odgovara na pitanja kojima će sebe izložiti krivičnom gonjenju, pa onog momenta kada se svjedok na to pravo pozove, sud koji nije upoznat sa postojanjem odluke o imunitetu, ne može ni insistirati da svjedok odgovori na pitanje. Pismena odluka o imunitetu je potrebna sudu zbog toga što sud mora znati u kojem obimu, tj. u odnosu na koje krivično-pravne radnje je svjedok dobio imunitet, jer ako pitanja pređu taj okvir, svjedok se dovodi u situaciju da odgovorom sebe inkriminira, te tada sud mora imati mogućnost da usmjeri, tj. vrati ispitivanje u onaj okvir koji svjedoka, na temelju odluke o imunitetu, štiti od krivičnog gonjenja.

Kada je u pitanju dostavljanje pismene odluke o imunitetu odbrani, među tužiocima je uvriježeno mišljenje da to nije potrebno, obzirom da je za diskreditovanje ovakvog svjedoka, odbrani dovoljna i sama informacija da je svjedok dobio imunitet. Ipak, ovakvi stavovi ne čine se sasvim opravdanim u duhu principa „jednakosti oružja“, jer su odbrani, za pripremu kvalitetnog unakrsnog ispitivanja, također neophodne informacije o vrsti i obimu imuniteta koji je dat svjedoku, pa bi bar onaj dio odluke kojim se riješava ovo pitanje, trebao biti objelodanjen odbrani.

9. Da li je o imunitetu potrebno obavijestiti oštećene?

Jasno je da niti jedan od važećih zakona o krivičnom postupku ne konstituiraju obavezu da oštećeni na bilo koji način budu upoznati sa davanjem imuniteta određenoj osobi. Ovdje se prije svega misli na osobe koje su oštećene krivičnim djelom u čijem izvršenju je sudjelovala osoba koja je dobila imunitet od krivičnog gonjenja za to krivično djelo, pa proizilazi da u tom slučaju, oštećeni neće moći ostvariti ona prava koja su mu garantovana zakonom, a koja bi eventualno ostvario u krivičnom postupku, da nije došlo do davanja imuniteta. To se prije svega odnosi na pravo oštećenog da u krivičnom postupku postavi imovinsko pravni zahtjev i da traži krivično gonjenje, odnosno, da ostvari moralnu i materijalnu satisfakciju. Eventualno, ukoliko se radi o situaciji da svjedok koji je dobio imunitet svjedoči o izvršenju krivičnog djela u kojem je sam na neki način učestvovao, ali protiv izvršioca sa mnogo većim stepenom odgovornosti, onaj ko je oštećen takvim krivičnim djelom će moći ostvariti svoja prava u postupku protiv „višerangiranog“ izvršioca, no, čak ni u toj situaciji, sa aspekta oštećenog, ne čini se da je pravda potpuno zadovoljena, jer on ima pravo traži krivično gonjenje *svih* koji su, na bilo koji način učestvovali, ili doprinijeli izvršenju krivičnog djela na njegovu štetu. U Bosni i Hercegovini ne postoje zakonski mehanizmi kojima bi se osiguralo da takav oštećeni

dobije bar jedan vid materijalne satisfakcije, kao što je to slučaj u nekim državama, te oštećeni za sada u ovakvim situacijama ostaje potpuno obespravljen. S toga se čini primjerenim i opravdanim, i bez postojanja takve zakonske obaveze, upoznati oštećenog o davanju imuniteta i objasniti mu zbog čega se osobi, umiješanoj u izvršenje krivičnog djela na njegovu štetu, daje imunitet od krivičnog gonjenja. U kojem momentu i na koji način to provesti, stvar je procjene postupajućeg tužioca, ali u svakom slučaju, i iz očiglednih razloga, prije nego što svjedok pod imunitetom svjedoči na glavnom pretresu.

10. Na koji način se može ograničiti imunitet koji se daje svjedoku?

Već je prethodno bilo govora o različitim vrstama imuniteta koje se u državama anglo-saksonske pravne tradicije mogu dati ovakvim svjedocima. Budući da zakoni o krivičnom postupku ne sadrže o tome nikakve odredbe, niti ograničenja, proizilazi da se imunitet svjedoku može dati u različitim obimu, ali u svakom slučaju, u obimu njegovih odgovora na ona pitanja koja ga izlažu krivičnom gonjenju. U praksi se to može učiniti na različite načine, a formulacija odluke će u pravilu zavisiti od količine informacija koje je svjedok prethodno dao tužiocu. Recimo, ako svjedok tvrdi da je njegova uloga u izvršenju krivičnog djela bila neznatna, a tužilac nema mogućnost da to pouzdano utvrdi, onda se davanje imuniteta može ograničiti na vrijeme ili mjesto izvršenja krivičnog djela, uz ogradu za koje eventualno počinjene radnje se imunitet ne daje. U primjeru pljačke banke prilikom koje se desilo ubistvo zaštitara, a svjedok pristaje da otkrije organizatora, izvršioca ubistva, druge izvršioce, mjesto gdje se nalazi novac i sl., ali tvrdi da u banku nije ni ulazio već čekao u vozilu ispred, odluka o imunitetu bi mogla da glasi: „daje se imunitet od krivičnog gonjenja svjedoku X za radnje koje je počinio dana__u vremenu od __do__sati, ispred banke__koja se nalazi__, a koje mogu predstavljati radnju izvršenje nekog od krivičnih djela protiv imovine iz glave __KZ__ (ili konkretno, krivičnog djela ___ iz člana ___ u vezi člana __KZ__, osim u slučaju da radnje koje je preduzima, uključuju lišenje života druge osobe.

Druga je mogućnost da se imunitet daje preciznim opisom radnji koje je svjedok u određeno vrijeme i na određenom mjestu poduzeo, a koje mogu imati inkriminirajući karakter, pa tada dispozitiv odluke o imunitetu podsjeća na činjenični opis krivičnog djela. Na taj način imunitet se ograničava samo na opisane radnje, te se podrazumjeva da za eventualne druge radnje koje nisu obuhvaćene „činjeničnim opisom“ svjedok nije ni dobio imunitet.

U svakom slučaju, tužilac bi trebao postupati sa naročitim oprezom kod određivanja obima imuniteta, jer su ovakvi svjedoci vrlo često skloni tome da svoju ulogu u izvršenju krivičnog djela umanje na štetu drugih osoba, tj. da istinu „prilagode“ svom interesu, što ponekad može rezultirati neopravdanom ili „pretjeranom“ optužbom protiv druge osobe.

11. Može li se svjedoku dati imunitet za krivično djelo za koje se istraga/glavni pretres već vodi pred drugim sudom/tužilaštvom?

U vezi sa ovim pitanjem, također ne postoje nikakava zakonska ograničenja, iz čega se može zaključiti da je dogovorom između tužilaštava, to moguće postići. Uzmimo na primjer, da se istraga ili glavni pretres vodi protiv osumnjičenog/optuženog zbog krivičnog djela „Neovlašteno držanje oružja ili eksplozivnih materijala“ pred nekim od entitetskih tužilaštava/sudova, a da Tužilaštvo BiH vodi istragu protiv organizatora grupe za organizirani kriminal koja se bavi trgovinom oružja preko državne granice, te se ispostavi da je osumnjičeni/optuženi pred entitetskim tužilaštvom/sudom, jedan od nižerangiranih pripadnika grupe i želi da svjedoči u zamjenu za imunitet u postupku koji se protiv njega vodi. Ukoliko bi se postigao takav dogovor između nadležnih tužilaca, ovakvoj osobi bi se mogao dati imunitet od strane tužioca onog tužilaštva koje vodi postupak protiv njega, za ono krivično djelo za koje tamo procesuiran, u zamjenu za svjedočenje pred Tužilaštvom/Sudom BiH u postupku protiv „višerangiranog“ izvršioca. U tom slučaju bi se i postupak koji je protiv svjedoka vođen pred entitetskim tužilaštvom, obustavio donošenjem naredbe o obustavi istrage (ako se radi o fazi istrage), odnosno, odustankom od optužnice (ako je postupak u fazi glavnog pretresa), ali od strane nadležnog tužioca. Međutim, ne bi bilo moguće da tužilac daje imunitet osobi koja mu je potrebna kao svjedok u postupku koji vodi, za učešće u krivičnom djelu za koje je stvarno ili mjesno nadležno drugo tužilaštvo.

12. Može li se i na koji način tužilac osigurati od „izigravanja“ od strane svjedoka koji je dobio imunitet?

Efikasnog zakonskog mehanizma kojim bi se osiguralo da će svjedok zaista izvršiti svoju obavezu istinitog i potpunog svjedočenja, nakon što je dobio imunitet, u Bosni i Hercegovini nema. Prethodno je bilo govora o zaključenju posebnog sporazuma o saradnji (odgovor na pitanje br. 6.), kojim se tužioci nastoje osigurati od eventualnog „izigravanja“, ali takav sporazum, iz naprijed navedenih razloga, teško da se može realizirati u slučaju

kršenja njegovih odredbi od strane svjedoka. Ipak, treba reći da ovakav posebno zaključeni sporazum u nekim svojim dijelovima podsjeća na sporazum o priznanju krivnje, jer njime svjedok potvrđuje da je upoznat sa svojim pravima i obavezama, da svoj iskaz daje bez prinude, da je svjestan posljedica kršenja sporazuma i sl., koje odredbe ne sadrži odluka o imunitetu. Ta odluka, iako sadrži rečenicu u kojoj se konstatuje da je svjedok dužan svjedočiti na glavnom pretresu saglasno iskazu u istrazi, po svojoj pravnoj prirodi je jednostrana izjava volje koju potpisuje samo onaj koji je daje, tj. tužilac. Sporazum je nasuprot tome dvostrana izjava volje i konstituira ugovorni odnos u kojem su ugovorne strane dužne izvršiti svoje obaveze i snositi posljedice njihovog neizvršenja. S toga, ukoliko bi se, analogno odredbama o sporazumu o priznanju krivice, zakon o krivičnom postupku izmijenio na način da i ovaj sporazum na sličan način bude verifikovan od strane suda, te ukoliko bi se dodale odredbe o proceduri koja se provodi u pravcu krivičnog gonjenja svjedoka koji je dobio imunitet, ali nije izvršio svoju obavezu, imali bismo efikasan zaštitni mehanizam od ovakve vrste zloupotreba. U tom pravcu bi bilo korisno implementirati neka od zakonskih rješenja država u okruženju koja su predstavljena u poglavlju 4. ovog Modula.

Treba reći da činjenica da je svjedok odbio svjedočenje na glavnom pretresu, ili da je znatno izmijenio iskaz, ne spečava tužioca da koristi iskaz koji je ovaj dao u fazi istrage, tj. da traži uvrštavanje takvog iskaza u dokaze. No u ovom slučaju, dokazna vrijednost takvog iskaza je znatno oslabljena, i ako tužilac nema druge neovisne i direktne dokaze o krivičnom djelu, odnosno izvršiocu, teško da će ijedan sud, samo na temelju pročitanoog iskaza iz istrage, zasnovati osuđujuću presudu.

5.5. Kriteriji za davanje imuniteta

5.5.1. Uvod

U prethodnim poglavljima smo već zaključili da su postojeće odredbe u vezi sa davanjem imuniteta svih ZKP-a koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini, nedostatne i nedovoljno precizne, te s toga ne predstavljaju siguran putokaz za praktičare u suočavanju sa izazovima koji neminovno proizilaze iz svakog konkretnog predmeta u kojem dođe do primjene ovog instituta. S toga je neophodno razviti sistem jasnih pravila i kriterija koji će, s jedne strane olakšati donošenje odluke o davanju imuniteta, a s druge strane, služiti kao kontrolni mehanizam u ocjeni opravdanosti donošenja takve odluke.

Kriteriji koji su predstavljeni u ovom radu, predstavljaju kombinaciju kriterija i prakse razvijene u zemljama *common law* pravne tradicije⁵⁸ i zbir praktičnih iskustava proizašlih iz domaće prakse, te bi prije svega mogli biti od koristi tužiocima prilikom donošenja odluke o tome da li će se, i pod kojim okolnostima, u konkretnom predmetu upustiti u primjenu ovog instituta. Donošenje jedne takve odluke predstavlja možda i najveću odgovornost tužitelja, budući da, kako je prethodno već naglašeno, ona predstavlja odstupanje od principa legaliteta krivičnog gonjenja i podrazumjeva da osoba koja je na određeni način učestvovala u izvršenju krivičnog djela, ne bude zbog toga procesuirana, što se, u očima šire javnosti, a naročito iz perspektive osoba oštećenih konkretnim krivičnim djelom, može činiti kao izuzetno nepravična odluka.

5.5.2. *Osnovni principi*

Odluka o tome da li je i kada je prikladno u konkretnom predmetu dati imunitet određenom svjedoku, trebala bi biti zasnovana na slijedećim općim principima:

1. Da je u interesu pravde od veće vrijednosti koristiti iskaz svjedoka koji je na određen način umiješan u izvršenje krivičnog djela, nego procesuirati tu osobu za krivično-pravne radnje koje je počinila;
2. Da u interesu javne sigurnosti dobijanje informacija i dokaza o obimu i prirodi postojećih kriminalnih aktivnosti ima veći značaj nego nego krivično gonjenje pojedinca;
3. Da je nemoguće ili malo vjerovatno prikupiti informacije i dokaze o krivičnom djelu i njegovom učinitelju, bez davanja imuniteta određenoj osobi.

Šta je interes pravde, odnosno, interes javne sigurnosti, faktička su pitanja koja se moraju cijeniti u svjetlu okolnosti svakog konkretnog slučaja. Ipak, ovi osnovni principi mogu se donekle konkretizirati uspostavljanjem posebnih kriterija koji se mogu vezati za

⁵⁸ US Department of Justice: Grand Jury Manual, Chapter 5 – Immunity (1991); Crown Prosecution Service: Legal Guidance: Queen’s Evidence – Immunities, Undertakings and Agreements under the Serious Organized Crime and Police Act 2005.

vrstu i težinu krivičnog djela, stepen krivične odgovornosti, oblik saučesništva i druge slične faktore o kojima će biti više riječi u narednom poglavlju.

Na ovom mjestu, potrebno je ukazati na još neka od općih pravila koja bi trebalo slijediti kod odlučivanja o davanju imuniteta.

Prije svega, primjeni ovog instituta neophodno je pristupiti krajnje oprezno i samo onda kada je to zaista neophodno. Drugim riječima, ukoliko postoje ili se mogu pribaviti drugi dokazi koji su podobni da dovedu do osuđujuće presude, ne bi se trebalo upuštati u davanje imuniteta. Ovo iz razloga što, kako je prethodno rečeno, princip legaliteta nalaže da svako za koga postoje dokazi da je učinitelj krivičnog djela, treba da za to djelo bude procesuiran i kažnjen u skladu sa zakonom, a svako odstupanje od tog principa mora da predstavlja krajnje opravdan izuzetak. Pored toga, poseban značaj u vođenju krivičnog postupka ima i postizanje svrhe kažnjavanja: da se izrazi društvena osuda krivičnog djela, da se utječe na učinitelja da ubuduće ne čini krivična djela i podstakne njegov preodgoj, da se utječe na ostale da ne čine krivična djela, i da se utječe na svijest građana o pogibeljnosti krivičnih djela i o pravednosti kažnjavanja učinitelja,⁵⁹ pa izostankom krivičnog gonjenja, izostaje i postizanje ovih ciljeva.

Slijedom toga, u svakom konkretnom predmetu je neophodno prvo razmotriti mogućnost primjene drugih krivično-pravnih instituta koji omogućavaju određeni vid saradnje sa osobom za koju postoje dokazi da je počinila krivično djelo, ali koji ne spečavaju procesuiranje, kao što su:

1. *Sporazum o priznanju krivnje*, koji može uključiti klauzulu o različitim oblicima saradnje sa optuženim, u zamjenu za blažu kaznu koja se će se predvidjeti sporazumom;
2. *Odredbe krivičnog zakona koje omogućavaju oslobođenje od kazne*, o čemu je već bilo riječi u poglavlju 5.3. ovog Modula.

Naravno, u oba slučaja rezultat će ovisiti o konačnoj odluci suda, budući da u prvom slučaju sud ne mora da prihvati predloženi sporazum, pa time neće doći ni do realizacije klauzule o saradnji, dok se u drugom slučaju radi o odredbama fakultativnog karaktera⁶⁰ koje sud može, ali i ne mora da prihvati. Ipak, čini se da su u dosadašnjoj praksi, u većini slučajeva sudovi prihvatili i sporazume o priznanju krivnje koji sadrže klauzulu o saradnji,

⁵⁹ Član 39. KZ BiH.

⁶⁰ Čini se da jedino u KZ RS postoji slična odredba obligatornog karaktera (član 383. stav 3.)

odnosno prijedloge tužioca za oslobađanje od kazne, te su odbijajuće odluke u ovakvim slučajevima izuzetak.

5.5.3. Posebni kriteriji za davanje imuniteta⁶¹

Ovi kriteriji odnose se na relevantne faktore koje bi trebalo uzeti u obzir kod procjene opravdanosti odluke o davanju imuniteta u konkretnom predmetu, a primjenjivi su u svakom krivičnom predmetu. Jasno je da kod procesuiranja određene vrste krivičnih djela treba voditi računa i o njihovim specifičnostima (terorizam, ratni zločini, neki oblici organiziranog kriminala), te dopuniti postojeće ili postaviti dodatne kriterije za davanje imuniteta u takvim predmetima, ali oni kriteriji koji bi se mogli i trebali cijeliti u svakom pojedinačnom predmetu, neovisno od toga o kojem se krivičnom djelu radi, obuhvataju slijedeće:

1. *Težina krivičnog djela u čijem procesuiranju se dokazivanje vrši posredstvom svjedoka koji je dobio imunitet.*

Iako zakoni o krivičnom postupku koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini ne postavljaju nikakva ograničenja u tom pogledu, ipak se ne čini sasvim opravdanim, niti primjerenim primjenjivati ovaj institut u procesuiranju lakših krivičnih djela (npr. krivična djela sa propisanom novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine).

2. *Težina krivičnog djela u čijem je izvršenju učestvovao potencijalni svjedok, tj. težina krivičnog djela za koje se daje imunitet od krivičnog gonjenja.*

U svijetlu prethodno postavljenih općih pravila, teško da je u interesu pravde davanje imuniteta onim osobama koje su učestvovale u izvršenju najtežih krivičnih djela poput ubistava, silovanja, i sl., te se pod ovim kriterijem posebno treba cijeliti i zaštitni objekat određene grupe krivičnih djela, odnosno, jačina ugrožavanja zaštićenog dobra.

⁶¹US Department of Justice: Grand Jury Manual, Chapter 5 – Immunity (1991); Crown Prosecution Service: Legal Guidance: Queen’s Evidence – Immunities, Undertakings and Agreements under the Serious Organized Crime and Police Act 2005.

3. *Stepen krivične odgovornosti i/ili oblik saučesništva potencijalnog svjedoka, odnosno, njegov doprinos izvršenju krivičnog djela za koje mu se daje imunitet.*

Sigurno je da interes pravde ne bi bio zadovoljen u situaciji u kojem se imunitet daje npr. izvršiocu krivičnog djela koji bi u zamjenu za takvu privilegiju trebao da svjedoči protiv svojih pomagača, ili u situaciji kada bi naredbodavac, odnosno, organizator krivičnog djela svjedočio protiv izvršioca njegove naredbe. Drugim riječima, osnovni kriterij bi trebao biti da niže rangirani izvršilac (posmatrano u odnosu na bilo koji od navedenih faktora) svjedoči protiv visoko rangiranog (u većem stepenu odgovornog) izvršioca, u zamjenu za imunitet.

4. *Značaj i vrijednost informacija, dokaza i drugih oblika saradnje koji će proizaći iz saslušanja svjedoka kojem se daje imunitet.*

Ovaj kriterij je u uskoj vezi sa prethodnim i podrazumjeva da dokazi do kojih će se primjenom ovog instituta doći, budu ključni ili od izuzetno velikog značaja za procesuiranje težeg krivičnog djela ili izvršioca čija je krivična odgovornost veća od odgovornosti osobe kojoj će se dati imunitet.

5. *Istinitost svjedočenja.*

Samo one osobe za koje tužilac ima razloga da vjeruje da će istinito svjedočiti treba da dobiju imunitet, pa u vezi s tim, čak i kada se čini da bi svjedočenje bilo vjerodostojno, potrebno je prikupiti dodatne podatke i dokaze kojima se potkrepljuje istinitost svjedočenja.

6. *Utjecaj svjedočenja svjedoka koji je dobio imunitet na perspektivu predmeta u cjelini.*

Naime, kredibilitet takvih svjedoka uvijek je reduciran činjenicom da su u zamjenu za svjedočenje „profitirali“ izostankom krivičnog gonjenja, te takvo svjedočenje može imati negativan utjecaj na dokaznu snagu ostalih dokaza koji su vezi sa iskazom svjedoka, tj. ugroziti i kredibilitet takvih dokaza.

7. *Ranija osuđivanost i druge okolnosti koje dodatno narušavaju kredibilitet svjedoka.*

Ovaj kriterij također treba posmatrati u vezi sa prethodnim. Naime, kredibilitet svjedoka može biti narušen ne samo činjenicom da svoj iskaz daje zbog ličnog interesa (izbjegavanja krivičnog gonjenja) već će biti „napadnut“ istim metodama koje se uobičajeno koriste za narušavanje kredibiliteta svjedoka, među kojima je ranija osuđivanost na prvom mjestu.

8. *Imunitet dobijen u drugim krivičnim postupcima.*

U okviru ovog kriterija bi se trebalo uzeti u obzir i da li je određenoj osobi imunitet dodijeljen u ranijim ili istovremenim krivičnim postupcima. Ukoliko jeste, ponovno davanje imuniteta može djelovati kao odobravanje kontinuiranog vršenja krivičnih djela.

9. *Mogućnost i volja svjedoka da se zaista pojavi na suđenju i da svjedoči.*

Pod mogućnošću se najčešće podrazumjeva njegova fizička sposobnost da pristupi na sud, pri čemu treba uzeti u obzir da li se radi o starom ili teško bolesnom svjedoku, dok je procjena njegove volje svjedočenje, vjerovatno jedan od najzahtjevnijih zadataka koji se postavlja pred tužioca, te se u praksi dešava da, i pored jasno iskazane volje za svjedočenjem, svjedok na glavnom pretresu jednostavno uskrati davanje iskaza ili ga promijeni.

10. *Obim imuniteta.*

Iako važeći zakoni o krivičnom postupku ne sadrže odredbe o ograničavanju imuniteta na način kako je to ustanovljeno u državama anglo-saksonske pravne tradicije, o čemu je prethodno bilo govora, ipak bi trebalo voditi računa o tome da se uvijek daje imunitet ograničenog tipa (upotrebnii ili derivativni), a samo u rijetkim i izuzetnim okolnostima za sva krivična djela kojima će sebe inkriminirati tokom svjedočenja (blanketni ili transakcioni).

11. *Mjere zaštite.*

Moguće je da zbog učešća u određenom krivičnom postupku, postoji realna opasnost da će osoba kojoj se daje imunitet biti izložena prijetnjama i zastrašivanju ili da će njen život ili tjelesni integritet, odnosno, život ili tjelesni integritet njoj bliskih osoba biti ugrožen zbog svjedočenja, pa zbog toga može, pored imuniteta od krivičnog gonjenja, tražiti da joj se odredi i neka od mjera zaštite svjedoka. Međutim, ukoliko takva osoba traži da tokom postupka ostane anonimna svjedok za suprotnu stranu, tj. da joj se dodijele mjere zaštite u skladu sa odredbama 14. do 23. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka⁶², onda sud ne može zasnovati osuđujuću presudu isključivo, ili u odlučujućoj mjeri na iskazu takvog svjedoka. S toga i ovu činjenicu treba uzeti u obzir prilikom odlučivanja o imunitetu, jer se postavlja pitanje postizanja cilja zbog kojeg se imunitet daje, ako svjedokov iskaz nije pogodan za donošenje osuđujuće presude.

12. *Interes oštećenih.*

Tužilac koji razmatra mogućnost davanja imuniteta bi trebao uzeti u obzir da li će davanje imuniteta naići na razumno odobravanje osoba koje su oštećene krivičnim djelom za koje se daje imunitet, odobravanje lokalne zajednice u kojoj se takvo protivpravno postupanje desilo, i odobravanje objektivno informirane šire javnosti. Naime, iako davanje imuniteta nije uvjetovano bilo kakvom formalnom saglasnošću ili odobrenjem oštećenih, oni bi, u najmanju ruku morali biti upoznati sa činjenicom da u krivičnom postupku možda neće moći ostvariti ni moralnu, ni materijalnu satisfakciju, te bi im trebalo pojasniti koji viši cilj, odnosno koji veći interes se postiže takvim postupanjem. Isto tako, iako primjena bilo kojeg krivično-pravnog instituta ne smije biti podložna bilo kakvim pritiscima, pa ni pritisku javnosti, niti je bilo koji nosilac pravosudne funkcije dužan da se za svoje odluke opravdava široj društvenoj zajednici, neophodno je uspostaviti efikasne mehanizme koji će doprinijeti transparentnosti i boljem razumijevanju onih odluka koje u javnosti mogu proizvesti kontroverze ili izrazito negativne reakcije. U vezi s tim, treba reći da neke države uspostavljaju posebne fondove za naknadu štete oštećenima u ovakvim situacijama, a

⁶² Misli se na zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka Bosne i Hercegovine, ali slične odredbe postoje i u entitetskim zakonima za zaštitu svjedoka.

od zemalja u okruženju, čini se prikladnim rješenje iz Zakona o uredu o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminaliteta R Hrvatske⁶³, prema kojem sud svoju odluku o prihvatanju statusa „krunskog“ svjedoka, može uvjetovati mogućnošću da država nadoknadi štetu osobama kojima je takav svjedok prouzročio štetu izvršenjem krivičnog djela kao pripadnik zločinačke organizacije.

⁶³ Vidi član 40. stav 4. ZUSKOK-a

Zaključna razmatranja

Imunitet, kao pravni pojam i pravni institut, nastao je u dalekoj prošlosti, a vremenom se razvijao, usavršavao i dobijao različite karakteristike i obilježja. Općenito, pojam imuniteta se odnosi na specifičan oblik pravne zaštite određenih osoba u posebnim okolnostima, što se uglavnom veže za zaštitu državnih službenika i šefova država i vlada, u obavljanju njihovih poslova. No, razvojem društva i pojavom sve težih i organizovanijih oblika kriminala, razvio se i jedan poseban oblik imuniteta, kao pravnog instituta koji mnoge države koriste u nastojanju da se organizovano i institucionalno suprotstave ozbiljnim prijetnjama po sigurnost građana koje se u savremenom dobu pojavljuju u obliku terorističkih organizacija ili drugih dobro organiziranih i čvrsto povezanih zločinačkih udruženja, čije djelovanje uglavnom prelazi granice jedne države, a nerijetko ima regionalni ili globalni karakter.

U stalnoj borbi protiv ovog društvenog zla, države se međusobno povezuju u nastojanju da spriječe i suzbiju razvoj različitih oblika organiziranog kriminala, odnosno, da njihove izvršioce, a naročito organizatore privedu pravdi, pa u tom cilju pristupaju međunarodnim konvencijama, razvijaju međudržavnu saradnju, i u svoja zakonodavstva ugrađuju različite mehanizme radi što efikasnijeg suprotstavljanja ovakvim sigurnosnim prijetnjama. U pravilu, većina država dozvoljava odstupanje od principa legaliteta krivičnog gonjenja po kojem je tužilac dužan poduzeti krivično gonjenje ako postoje dokazi da je učinjeno krivično djelo, u posebnim situacijama kada to zahtijeva veći ili važniji javni interes, te tada dolazi do primjene specifičnog oblika oportuniteta.

I Bosna i Hercegovina je država koja je potpisivanjem relevantnih konvencija preuzela obavezu da u svoje zakonodavstvo ugradi efikasne mehanizme za borbu protiv teških oblika kriminala, te je, kroz nove zakone u krivičnom postupku po prvi put uvedena mogućnost davanja imuniteta, kao oblika zaštite svjedoka od samoinkriminacije. No na žalost, zakonodavno reguliranje ovog instituta je ostalo nedorečeno, nepotpuno i neprecizno, što je proizvelo brojne dileme i nedoumice u praktičnoj primjeni relevantne odredbe.

Nasuprot tome, susjedne države su rješavanju ovog pitanja pristupile na daleko sistematičniji način i u svoja zakonodavstva ugradile različite, ali efikasne mehanizme, u vezi sa primjenom imuniteta, kako je to prikazano u ovom Modulu, ne propuštajući pri tome da zakonom izričito ovlaste tužioca za primjenu principa oportuniteta krivičnog gonjenja u odnosu na osobe koje su učesnici u izvršenju krivičnog djela, ali koje žele da sarađuju sa organima gonjenja.

Iz tog razloga, ponuđena rješenja koja su u primjeni u zemljama u okruženju, i koja su prikazana u Modulu, mogla bi poslužiti kao osnov ili ideja za kreiranje preciznijih, jasnijih i potpunijih odredbi zakona o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini, a koje bi omogućile efikasnije procesuiranje najtežih krivičnih djela, a naročito u oblasti organiziranog kriminala, terorizma i ratnih zločina.

Iako bosanskohercegovačko materijalno krivično zakonodavstvo za pojedina krivična djela pruža mogućnost, po izričitom tekstu zakonske norme za pojedina krivična djela, da se optuženog koji otkrije krivično djelo ili doprinese njegovom razotkrivanju blaže kazni, a u nekim slučajevima i mogućnost oslobađanja od kazne, to još uvijek nije ona garancija koju želi da ostvari svjedok sa atributom svjedoka – saradnika pravde, niti dovoljan prostor za uspješno i efikasno procesuiranje najtežih krivičnih djela, odnosno, njihovih izvršilaca od strane organa gonjenja.

No, bez obzira na sve poteškoće, postojeća odredba o imunitetu koja je ugrađena u zakone o krivičnom postupku koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini, ipak omogućava primjenu ovog instituta u praksi, čija su dostignuća prezentirana kroz ovaj Modul, te se nadamo da će, do buduće izmjene zakona, neka od predstavljenih rješenja biti od koristi praktičarima, te im bar donekle olakšati rad na složenim predmetima u kojima se pojavi potreba za primjenom ovog instituta. Pri tome je naročito važno ne izgubiti iz vida da davanje imuniteta od krivičnog gonjenja predstavlja posebnu odgovornost – kako zbog činjenice da se na taj način odstupa od osnovnog postulata krivičnog zakonodavstva – principa legaliteta krivičnog gonjenja, tako i zbog percepcije javnosti, odnosno osoba oštećenih konkretnim krivičnim djelom. S toga je od presudne važnosti ustanoviti i slijediti kriterije i principe koji će predstavljati putokaz kod odlučivanja u primjeni ovog instituta, te se nadamo da će kriteriji predstavljeni u ovom Modulu doprinijeti lakšoj orijentaciji praktičara u postupanju po konkretnim predmetima.

6. LITERATURA

Međunarodne konvencije i drugi dokumenti međunarodnog karaktera:

1. Konvencija UN protiv transnacionalnog i organiziranog kriminala, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, Međunarodni ugovori broj 3/02;
2. Konvencija UN protiv korupcije, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, Međunarodni ugovori broj 5/06;
3. Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda sa komentarom, Harland C. *et al*, (2003) Sarajevo, Grafičar promet;
4. Preporuka Ministarskog vijeća Vijeća Evrope Rec (2005) 9 od 20. aprila 2005.g.; www.coe.int ;
5. Statut Međunarodnog krivičnog suda, Službeni glasnik BiH, Međunarodni ugovori broj 2/02;
6. Statut međunarodnog krivičnog suda za bivšu jugoslaviju broj IT/32/Rev.42 , septembar 2009. (ažurirana verzija), www.icty.org ;

Zakoni – Bosna i Hercegovina:

7. Krivični zakon Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH broj 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10;
8. Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH broj 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09;
9. Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, Službeni glasnik BiH broj 3/03, 21/03, 61/04, 55/05;
10. Zakon o imunitetu BiH, Službeni glasnik BiH broj: 32/02, 37/03, 75/09;
11. Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine F BiH broj 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11;
12. Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine F BiH broj 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09;
13. Zakon o imunitetu F BiH, Službene novine F BiH broj 52/02, 19/03;
14. Krivični zakon Republike Srpske, Službeni glasnik RS broj 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10;

15. Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske; Službeni glasnik RS broj 100/09 (službena prečišćena verzija);
16. Zakon o imunitetu RS, Službeni glasnik RS broj 69/02;
17. Krivični zakon Brčko Distrikta BiH, Službeni glasnik BD BiH broj 10/03, 45/04, 6/05, 21/10;
18. Zakon o krivičnom postupku Brčko Distrikta BiH, Službeni glasnik BD BiH broj 44/10 (prečišćeni tekst);
19. Zakon o imunitetu Distrikta Brčko broj 2/03;

Zakoni – R Hrvatska:

20. Zakon o kaznenom postupku Republike Hrvatske Narodne novine broj: 152/08; 76/09; 80/11; 121/11;
21. Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta RH, Narodne novine broj: 76/09, 116/10, 145/10, 57/11;
22. Zakon o izvršavanju kazne zatvora RH Narodne novine, broj 128/99., 55/00., 59/00., 129/00., 59/01., 67/01., 11/02., 76/07. i 27/08;

Zakoni – R Srbija:

23. Zakonik o krivičnom postupku R Srbije, Službeni list SRJ broj 70/2001, 68/2002, i Službeni glasnik Republike Srbije broj 58/2004, 85/2005, 115/2005;
24. Zakonik o krivičnom postupku R Srbije, Službeni glasnik R Srbije broj 46/06, 49/07, 122/08, 72/09, 76/10;
25. Zakonik o krivičnom postupku R Srbije Službeni glasnik Republike Srbije broj 72/2011, 101/2011;

Zakoni – Crna Gora:

26. Zakonik o krivičnom postupku Crne Gore, Službeni list Crne Gore 57/09 i 49/2010;

Zakoni – R Makedonija:

27. Zakon o krivičnom postupku R Makedonije, Služben vesnik na RM, br. 150/2010;
28. Zakon o zaštiti svjedoka R Makedonije, Služben vesnik na RM, br. 38/2005;

Knjige, stručni radovi, komentari, izvještaji, riječnici:

29. Abazović D.M.: „Ogledi o bosanskohercegovačkoj zbilji”, (2002), Sarajevo, Fakultet kriminalističkih nauka;
30. Damir Kos: „Primjena načela oportuniteta u kaznenom progonu“, (2001) Hrvatska pravna revija broj 4/2001, www.vsrh.hr ;
31. Ljiljana Filipović: „Neka pitanja u vezi sa položajem svjedoka u krivičnom postupku i zasnivanjem presude na iskazu svjedoka”, (2009), Materijali za obuku sudija i tužilaca, CEST;
32. Goran Rubil: „Saradnja optuženog u krivičnom postupku (Svjedok-pokajnik)“, www.pravosudje.ba ;
33. Christopher Wray: Prosecuting Corporate Crimes, www.usinfo.state.gov/journals;
34. The Law Office of Alan Ellis – Publications: Defendant Not Allowed to Cooperate, www.alanellis.com
35. Hynes, Jack: Gang Prosecutions and the ‘Flipper’ Witness, (1994-1995), 9 Criminal Justice 21;
36. Reid H. Weingarten: The Defense Witness Immunity Doctrine: The Time Has Come to Give It Strength to Overcome Prosecutorial Overreaching, The American Criminal Law Review (2006) No.3 Vol. 43., www.stepto.com/assets/attachments/1585.pdf ;
37. P.J.P. Tak: Deals with Criminals: Supergrasses, Crown Witnesses and Pentiti, European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, 5(1): 2-26. (1997), www.ncjrs.gov/APP/publications/Abstract.aspx?id=172602
38. US Department of Justice: Grand Jury Manual, Chapter 5 – Immunity (1991), www.justice.gov/atr/public/guidelines/4371.htm ;
39. Crown Prosecution Service: Legal Guidance: Queen’s Evidence – Immunities, Undertakings and Agreements under the Serious Organized Crime and Police Act 2005, www.cps.gov.uk
40. Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u BiH, zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, 2005;
41. Međunarodno krivično pravo i praksa: Odbrana i osnove za isključenje krivične odgovornosti, International Criminal Law Service (Materijali za praktičnu obuku);

42. Izvještaj OSCE: Sporazum o priznanju krivice- Primjena pred sudovima u BiH I usaglašenost sa međunarodnim standardima za zaštitu ljudskih prava, maj 2006., www.oscebih.org ;
43. Aleksić, R.“Rečnik stranih reči i izraza” (1982);

Odluke:

44. Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u predmetu broj AP 3896/08 od 13.05.2009.; www.ccbh.ba/bos/odluke ;
45. Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u predmetu broj AP 661/04 od 22.04.2005.g.; www.ccbh.ba/bos/odluke ;
46. Presuda Evropskog suda za ljudska prava: Kostovski protiv Holandije od 20.01.1989.g., Doorson protiv Holandije od 26.03.1996.g., Van Mechelen i dr. protiv Holandije od 23.04.1997.g., www.echr.coe.int ;
47. Odluka žalbenog vijeća Specijalnog suda za Sierra Leone u predmetu protiv Charles Taylor-a broj SCSL – 3003-01-I. od 31.05.2004.g.; www.sc-sl.org ;
48. Presuda Okružnog suda u Banjaluci broj: 71 0 K 012689 09 Kžk od 13.04.2009.g., www.okruznisud-bl.com ;
49. Evropska komisija: X v. the United Kingdom (No. 7306/75); Menesses v. Italy (18666/91); Flanders v. the Netherlands (25982/94).

ANEKS 1:
Ogledni primjeri
Republika Hrvatska

1. Prijedlog Glavnog državnog odvjetnika Županijskom sudu za donošenje rješenja o ispitivanju kao „krunskog svjedoka“

ŽUPANIJSKOM SUDU U _____

Vijeću iz čl. 20. st. 2. ZKP nadležnom za predmete Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta;

Na osnovi članka 42. stavka 3. u vezi s člankom 176. Zakona o kaznenom postupku i članka 29. i 32. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (Narodne novine br.: 88/01, 12/02., 33/05 i 76/07) podnosim

ZAHTJEV

za donošenje rješenja o ispitivanju kao krunskog svjedoka

XY, podaci..... , boravište poznato USKOK-u.

Obrazloženje

Protiv _____ i dr., na osnovu istražnog zahtjeva Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta broj: _____ zbog više kaznenih djela iz članka 333. stavak 2. KZ, članka 173. stavak 3. KZ i dr. počinjenih u okviru zločinačke organizacije Županijski sud u _____ pod brojem _____ donio je rješenje o provođenju istrage dana _____ godine.

Istraga je u tijeku među ostalim i protiv XY, zbog kaznenog djela iz članka 173. stavak 2 i 3. KZ.

Preslika rješenja Županijskog suda u _____ prileži spisu.

Iz obrazloženog prijedloga Ravnatelja Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta broj: _____ od _____, koji također preleži spisu, te izjave XY

proizlazi da u kaznenom predmetu protiv _____ i dr. zbog kaznenog djela iz čl. 333. stavak 2. i 4. KZ i članka 173. stavak 3. KZ, bez iskaza XY nemamo dovoljno drugih dokaza na temelju kojih bi proizlazila osnovana sumnja da je upravo _____ organizirao ovo zločinačko udruživanje i, a također nemamo dovoljno saznanja u svezi djelovanja ove zločinačke organizacije.

U svojoj izjavi je XY, ispitan dana _____, potpuno i okolnosno iskazao o počinjenju kaznenog djela iz čl. 21. ZUSKOK-a za koja se terete i preostali pripadnici zločinačke organizacije.

Protiv XY se pred Županijskim sudom u _____ pod poslovnim brojem _____ vodio postupak zbog osnovane sumnje da je počinio kazneno djelo iz čl. 173. st. 2. KZ-a, tijekom kojeg postupka je isti u svojoj obrani dijelom iznio svoja saznanja o postojanju zločinačke organizacije koju je ustrojio _____, navodeći da je pripadnik iste i da je kao pripadnik počinio kazneno cijelo iz čl. 173. st. 2. i 3. KZ-a..

Iz njegove obrane slijedi da je _____ organizirao zločinačku organizaciju kojom je upravljao, koordinirano i nadzirao te poduzimao mjere prijetnje prema drugim pripadnicima zločinačke organizacije a sve u cilju dugotrajnog vršenja kupovine, prijenosa, posjedovanja i prodaje opojne droge kokain sa ilegalnog tržišta zemalja _____ na ilegalno tržište Republike Hrvatske, a s ciljem stjecanja imovinske koristi.

Valja istaknuti da je kod XY pronađeno _____ grama opojne droge _____ i to je nesporni dokaz o počinjenju kaznenog djela iz članka 173. stavak 2. KZ od strane imenovanog. Međutim, bez njegovog iskaza iz preostalih pribavljenih dokaza nije moguće zaključivati o svim radnjama ne samo imenovanog nego i preostalih okrivljenika, a za koja se terete, pa se u tom pravcu treba cijeliti doprinos XY u otkrivanju svih radnji njegovog kaznenog djela, tako i kaznenih djela preostalih okrivljenika.

Iskaz XY ocjenjujemo utoliko značajnim što je on dao prikaz djelovanja članova zločinačke organizacije kako na području zemalja _____, tako i u Europi, a posebno u Hrvatskoj, tako da se čitava djelatnost organizacije mogla povezati u logičnu cjelinu. Njegov iskaz je važan i utoliko što je on otkrila imena nekih počinitelja do kojih se bez njegovog iskaza zasigurno ne bi došlo.

Ravnatelj Ureda je XY upozorio u smislu članka 30. stavak 1. Zakona o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, te se je imenovani izjasnio da će u odnosu na kaznena djela iz istražnog zahtjeva odgovarati kao svjedok i na pitanja iako je vjerojatno da time izlaže sebe ili blisku osobu teškoj sramoti, znatnoj materijalnoj šteti ili kaznenom progonu, a ujedno je potpisao pisanu izjavu u kojoj se je obvezao u smislu stavka 2. navedenog članka.

Okrivljeni XY je izložen ozbiljnim pritiscima i ozbiljnijim prijetnjama tako da je pod stalnom zaštitom.

Iz gore navedenog proizlazi da su ispunjeni zakonski uvjeti iz članka 29. stavak 1. točka 1. i 2. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta za donošenje rješenja o ispitivanju kao krunskog svjedoka XY. XY je pripadnik zločinačke organizacije i protiv nje se vodi kazneni postupak za kazneno djelo iz članka 21. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta. Obzirom na njegovo priznanje postoje okolnosti zbog kojih se kazna može ublažiti, a također postoji razmjernost između težine kaznenog djela koje je počinio i važnosti njegovog iskaza za otkrivanje i dokazivanje kaznenih djela i počinitelja navedene zločinačke organizacije.

Stoga

Predlažem

1. da Vijeće Županijskog suda u _____ donese rješenje kojim će dopustiti da se XY, koji je postao pripadnik zločinačke organizacije, ispita kao svjedok u kaznenom postupku, koji se pred Županijskim sudom u _____ vodi povodom istražnog zahtjeva Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta broj _____, protiv _____ i dr. zbog više kaznenih djela iz članka 333. stavak 2. KZ, članka 173. stavak 3. KZ i dr. počinjenih u okviru zločinačke organizacije.

2. da Vijeće odredi da se iz sudskih spisa izdvoje zapisnici i službene bilješke o ranijim iskazima XY, koje je dao kao osumnjičenik ili okrivljenik,

3. da se poziv XY, ukoliko Vijeće ocijeni da je potrebna njegova nazočnost na sjednici (članak 32. stavak 3. Zakona o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta), uputi preko Jedinice za zaštitu svjedoka Ravnateljstva Policije.

Ujedno na osnovu članka 32. stavak 3. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta ovlašćujem Ravnatelja Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta da prisustvuje sjednici Vijeća, ukoliko Vijeće ocijeni da je ta nazočnost potrebna.

GLAVNI DRŽAVNI ODVJETNIK
REPUBLIKE HRVATSKE

Prilog:

1. prijedlog Ravnatelja broj: _____
2. izjava XY,
3. iskaz XY
4. Rješenje o provođenju istrage
Županijskog suda u _____ broj: _____ od
_____.

2. Odluka vijeća Županijskog suda o prihvatanju prijedloga Glavnog državnog odvjetnika

Županijski sud u _____, u vijeću sastavljenom od sudaca toga suda _____ kao predsjednika vijeća te _____ i _____, kao članova vijeća uz sudjelovanje sudskog savjetnika _____ kao zapisničara, u kaznenom predmetu protiv _____ i dr., zbog kaznenog djela iz članka 173. stavak 2. i 3. KZ-a i dr., odlučujući o zahtjevu Državnog odvjetništva Republike Hrvatske broj: _____ od _____ godine za donošenje rješenja o ispitivanju kao krunskog svjedoka XY, u prisutnosti zamjenice ravnatelja USKOK-a _____ i braniteljice XY, odvjetnice _____, u sjednici vijeća održanoj _____ godine,

riješio je

- Prihvaća se zahtjev Glavnog državnog odvjetnika broj _____ od _____ godine i dopušta se ispitivanje XY kao krunskog svjedoka u kaznenom postupku poslovni broj _____ protiv _____ i dr., zbog kaznenog djela iz članka 173. stavak 2. i 3. KZ-a i dr.

- Uslijed odluke pod I. iz spisa se izdvaja zapisnik o ranijem iskazu XY kao okrivljenika sastavljen u Županijskom sudu u _____ dana _____. godine pod brojem _____.

- U kaznenom postupku protiv _____ i dr. isključit će se javnost s onog dijela glavne rasprave u kojem će se XY ispitati kao krunski svjedok.

Obrazloženje

Pred ovim sudom pod poslovnim brojem _____ vodi se kazneni postupak protiv XY još 13 osoba zbog kaznenog djela zlouporabe opojnih droga iz članka 173. stavak 2. i 3. KZ-a, kaznenog djela udruživanja za počinjenje kaznenih djela iz članka 333. stavak 2.

KZ-a, kaznenog djela udruživanja za počinjenje kaznenih djela iz članka 333. stavak 4. KZ-a i dva kaznena djela zlouporabe opojnih droga iz članka 173. stavak 2. KZ-a.

Glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske dostavio je ovome sudu dana _____. godine zahtjev za donošenje rješenja o ispitivanju XY kao krunskog svjedoka.

U zahtjevu, u bitnome, navodi da bez iskaza XY nema dovoljno drugih dokaza na temelju kojih bi proizlazila osnovana sumnja da je upravo _____ organizirao zločinačko udruživanje, kao i da nema dovoljno saznanja u svezi djelovanja te zločinačke organizacije. Isti daje u svojoj obrani pred Županijskim sudom u _____ potpuno i okolnosno iskazao o počinjenju kaznenih djela iz članka 21. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (NN 88/01, 12/02, 33/05, 48/05-isp., 76/07; u nastavku teksta: ZUSKOK) za koja se terete i preostali pripadnici zločinačke organizacije. Njegov iskaz da se ocjenjuje utoliko značajnim što je on dao prikaz djelovanja članova zločinačke organizacije kako na području _____ tako i u _____, a posebno u Republici Hrvatskoj tako da se čitava djelatnost organizacije mogla povezati u logičnu cjelinu, a istovremeno se došlo do imena nekih počinitelja do kojih se bez njegovog iskaza zasigurno ne bi došlo. U zahtjevu se, nadalje, navodi da je ravnatelj USKOK-a upozorio XY u smislu odredbe članka 30. stavak 1. ZUSKOK-a i od istoga sukladno odredbi članka 30. stavak 2. ZUSKOK-a pribavio pisanu izjavu. Budući da je XY pripadnik zločinačke organizacije protiv kojeg se vodi kazneni postupak za kazneno djelo iz članka 21. ZUSKOK-a te da s obzirom na njegovo priznanje postoje okolnosti zbog kojih se kazna može ublažiti, kao i razmjernost između težine kaznenog djela koje je počinio i važnosti njegovog iskaza za otkrivanje i dokazivanje kaznenih djela i počinitelja navedene zločinačke organizacije, to Glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske predlaže donošenje rješenja u smislu odredbe članka 34. ZUSKOK-a.

Zahtjevu je priložen pisani obrazloženi prijedlog ravnatelja USKOK-a broj _____ od _____. godine, rješenje o provođenju istrage poslovni broj _____ od _____ godine, izjava XY sastavljen u USKOK-u dana _____ godine, te zapisnik sastavljen u prostorijama USKOK-a u Zagrebu _____. godine o upozorenju, izjašnjenju i izjavi XY danim sukladno odredbi članka 30. ZUSKOK-a.

Na temelju članka 32. stavka 3. ZUSKOK-a na sjednicu su pristupili zamjenica ravnatelja USKOK-a _____ i braniteljica XY, odvjetnica _____.

Sjednica je u smislu navedene odredbe održana uz isključenje javnosti.

Zamjenica ravnatelja USKOK-a _____ ustrajala je kod navoda zahtjeva, a braniteljica XY, odvjetnica _____ suglasila se sa zahtjevom.

Zahtjev Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske je osnovan.

Naime, u konkretnom slučaju protiv XY i još 13 suokrivljenika vodi se kazneni postupak zbog kaznenih djela iz članka 21. ZUSKOK-a počinjenih u okvirima zločinačke organizacije, a olakotne okolnosti na temelju kojih se kazna XY kao pripadniku zločinačke organizacije može ublažiti ogledaju se u sadržaju njegova iskaza kojim je dragovoljno bitno pridonio otkrivanju tih kaznenih djela. Polazeći od iznijetog, a imajući u vidu da je iskaz XY razmjeran težini kaznenog djela zlouporabe opojnih droga iz članka 173. stavak 2. i 3. KZ-a kojeg je počinio i to u smislu njegove važnosti za otkrivanje i dokazivanje kaznenih djela počinjenih u okvirima zločinačke organizacije i njihovih počinitelja, te da je vjerojatno da će XY dati svoj potpuni i okolnosni iskaz u kaznenom postupku, kao i da neće uskratiti obavijesti važne za otkrivanje drugih kaznenih djela i članova zločinačke organizacije, odnosno razjašnjenje okolnosti pod kojima su ona počinjena, to je pozivom na odredbu članka 34. ZUSKOK-a trebalo donijeti rješenje o prihvaćanju zahtjeva Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske.

Cijeneći da su ispunjeni svi zakonski uvjeti za prihvaćanje zahtjeva Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske da se XY u ovom kaznenom predmetu ispita kao krunski svjedok, valjalo je na temelju odredbe članka 34. točke 1. ZUSKOK-a riješiti kao pod točkom I. izreke ovoga rješenja.

Budući da se u spisu nalaze zapisnici o njegovom ispitivanju pred istražnim sucem kao okrivljenika, valjalo je sukladno odredbi članka 34. točka 2. ZUSKOK-a riješiti kao pod točkom II. izreke rješenja, dok je na temelju odredbe članka 33. ZUSKOK-a trebalo odlučiti kao pod točkom III. izreke rješenja da se s onog dijela glavne rasprave u kaznenom postupku

protiv pripadnika zločinačke organizacije u kojem se ispituje krunski svjedok isključivo javnost.

U _____, dana _____, godine

ZAPISNIČAR:

PREDSJEDNIK VIJEĆA:

UPUTA O PRAVNOM LIJEKU:

Protiv ovog rješenja dopuštena je žalba u roku od 3 (tri) dana od dana primitka ovjerenog prijepisa istog.

Žalba se podnosi u 3 (tri) primjerka putem ovog suda, a o žalbi odlučuje Vrhovni sud Republike Hrvatske u Zagrebu.

3. Izjava Glavnog državnog odvjetnika o odustanku od progona

REPUBLIKA HRVATSKA
DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO REPUBLIKE HRVATSKE

Broj: _____

Zagreb, _____

ŽUPANIJSKI SUD U _____

Istražni sudac Odjela za USKOK

Na broj: _____

Temeljem članka 176. Zakona o kaznenom postupku, a u svezi članka 45. stavka 3. Zakona o uredu o suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta ovim vas obavještavam da

Odustajem od daljnjeg kaznenog progona
protiv okrivljenog XY, podaci.....

O b r a z l o ž e n j e

Pravomoćnim rješenjem Županijskog suda u _____ poslovni broj _____ od _____ otvorena je istraga protiv _____ i dr., zbog kaznenih djela iz članka 173. stavak 2. i 3. i dr. KZ-a.

Navedenim rješenjem odlučeno je pored ostalog da će se provesti istraga protiv XY zbog postojanja osnovane sumnje da je počinio kazneno djelo iz članka 173. stavak 3. Kaznenog zakona, jer je kao pripadnik zločinačke organizacije, koju je osnovao _____, zajedno s drugim okrivljenicima sudjelovao i to u dužem vremenskom razdoblju u

krijumčarenju opojne droge _____, na koji način su prokrijumčarili ili pokušali prokrijumčariti količinu od najmanje _____ kilograma opojne droge _____ iz zemalja _____, a sve radi prodaje na ilegalnom tržištu Republike Hrvatske.

Rješenjem Županijskog suda u Rijeci broj _____ od _____. prihvaćen je zahtjev Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske pod brojem _____ od _____ te je dopušteno ispitivanje XY kao krunskog svjedoka u navedenom kaznenom postupku.

XY ispitan je u svojstvu krunskog svjedoka dana _____ pred istražnim sucem Županijskog suda u _____. U iskazu je okolnosno i detaljno opisao način rada ove zločinačke organizacije, ulogu pojedinih izvršitelja, a također je detaljno opisao svoju ulogu unutar same zločinačke organizacije i zadaće koje je izvršio, odnosno kaznena djela koja je počinio.

Iskaz XY potvrđen je obranama nekih od okrivljenika i to _____ kao i dokumentacijom pribavljenom putem međunarodne pravne pomoći od pravosudnih organa država _____. Time je očito da je njegov iskaz istinit i da nije prešutio ništa što mu je poznato u svezi kaznenih djela koja se stavljaju na teret ostalim pripadnicima zločinačke organizacije.

Kako je XY, kao pripadnik zločinačke organizacije ispitan kao krunski svjedok, pod uvjetima propisanim u Zakonu o uredu o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminaliteta dao iskaz važan za otkrivanje kaznenog djela i članova zločinačke organizacije, bez kojeg iskaza se kaznena djela ostalim članovima zločinačke organizacije ne bi mogla dokazati, to su dakle ispunjeni uvjeti iz članka 176. Zakona o kaznenom postupku.

Stoga je valjalo odustati od daljnjeg kaznenog progona protiv imenovanog.

U slučaju ovog odustanka oštećenik nema pravo nastaviti progon.

GLAVNI DRŽAVNI ODVJETNIK
REPUBLIKE HRVATSKE

ANEKS 2:
Ogledni primjeri
Republika Srbija

1. Sporazum o svjedočenju okrivljenog

Република Србија
ТУЖИЛАШТВО ЗА РАТНЕ
ЗЛОЧИНЕ
КТРЗ.бр.
СК.бр.
.године
Београд, Устаничка бр.29
/МС

Тужилаштво за ратне злочине и осумњичени _____, од оца _____ и мајке _____, дев. _____, рођен _____ године у _____, ЈМБГ _____, са пребивалиштем у _____, _____ улица бр. _____, у присуству браниоца адв. _____, дана _____ године у _____ часова, у просторијама Тужилаштва за ратне злочине на основу чл.321. ЗКП, закључују:

Споразум о сведочењу окривљеног

у вези са кривичним делом _____ из чл. _____ КЗЈ, за које се против осумњиченог _____ и других лица води истрага по наредби о спровођењу истраге КТРЗ.бр. _____ од _____ године.

Овај споразум о сведочењу окривљеног заснива се на потпуној сагласности Тужилаштва за ратне злочине и осумњиченог _____ и његовог браниоца о свим законом предвиђеним елементима за закључење споразума.

Члан 1.

Осумњичени _____ признаје да је:

Опис кривичних дела којима се терети.

- чиме би учинио кривично дело _____ из чл _____ КЗЈ.

Члан 2.

Осумњичени _____ овим споразумом се обавезује да ће на главном претресу дати исказ о свему што му је познато у вези са извршењем кривичног дела _____ из чл. _____ КЗЈ од стране _____. Истовремено се обавезује да ништа што му је познато неће прећутати, и изјашњава се да је приликом

закључења овог споразума упознат са својим дужностима као сведока из чл.95. ст.1. и чл.96. ЗКП, као и погодностима из чл.321 ст.3. ЗКП, те да је упозорен да се не може позивати на погодност ослобођења од дужности сведочења предвиђену чл.94. ст.1. ЗКП нити на ослобођење од дужности одговарања на поједина питања из чл.95. ст.2. ЗКП, и то још приликом састављања записника о исказу.

ПРИЛОГ: Записник о исказу

Члан 3.

Тужилаштво за ратне злочине се обавезује да ће одустати од кривичног гоњења осумњиченог _____ због кривичног дела _____ из чл. _____ КЗЈ у случају да окривљени на главном претресу да исказ у складу са обавезама које је преузео ставом 2 овог споразума.

Члан 4.

Тужилаштво за ратне злочине и осумњичени _____ су сагласни да Виши суд у Београду – Одељење за ратне злочине, као стварно и месно надлежан суд, осумњичени _____, по подигнутом оптужном акту због кривичног дела из чл. _____ КЗЈ овог споразума изрекне казну затвора у трајању од _____ године, у коју би му се урачунало време проведено у притвору у смислу чл.63. КЗ од дана лишења слободe /те изрекне на основу чл.231. ст.7. КЗ у вези са чл.87. КЗ меру безбедности Одузимања предмета – новца у износу од _____ хиљада евра, од чега се готов новац у износу од _____ хиљада евра налази на девизном рачуну окривљеног у „_____ банци“ А.Д. Београд број _____, док би се за осталих _____ хиљада евра обавезао да врати у року од 15 дана од дана правоснажности пресуде./

Члан 5.

Тужилаштво за ратне злочине и осумњичени постигли су договор да све трошкове кривичног поступка који су до сада настали у поступку сноси осумњичени _____, а ти трошкови састоје се у исплати трошкова вештаку _____ у износу од _____ хиљада динара на име вештачења урађеног у овом предмету. Ова средства окривљени ће уплатити на текући рачун вештака _____ број _____ у „_____ банци“ а.д. року од 30 (тридесет) дана од правоснажности пресуде.

Члан 6.

Тужилаштво за ратне злочине и осумњичени _____ сагласно се одричу права на жалбу против одлуке суда донесене на основу овог споразума.

Члан 7.

Овај споразум о сведочењу закључен је дана _____ године у _____ часова и сачињен у пет истоветних примерака од којих осумњичени задржава један

примерак, док преостале примерке задржава Тужилаштво за ратне злочине за потребе кривичног поступка.

ОСУМЊИЧЕНИ:

**ЗАМЕНИК ТУЖИОЦА ЗА
РАТНЕ ЗЛОЧИНЕ:**

БРАНИЛАЦ:

2. Sporazum o svedočenju osuđenog

Република Србија
ТУЖИЛАШТВО ЗА РАТНЕ
ЗЛОЧИНЕ
КТРЗ.бр.
СК.бр.
.године
Београд, Устаничка бр.29
/МС

Тужилаштво за ратне злочине и осуђени _____, од оца _____ и мајке _____, дев. _____, рођен _____ године у _____, ЈМБГ _____, са пребивалиштем у _____, _____ улица бр. _____, у присуству браниоца адв. _____, дана _____ године у _____ часова, у просторијама Тужилаштва за ратне злочине на основу чл.328. ЗКП, закључују:

Споразум о сведочењу осуђеног

у вези са кривичним делом _____ из чл. _____ КЗЈ, за које се против _____ води истрага по наредби о спровођењу истраге Тужилаштва за ратне злочине КТРЗ.бр. _____ од _____ године.

Овај споразум о сведочењу осуђеног _____ заснива се на потпуној сагласности Тужилаштва за ратне злочине и осуђеног _____ и његовог браниоца о свим законом предвиђеним елементима за закључење споразума.

Члан 1.

Против _____ води се истрага по наредби о спровођењу истраге Тужилаштва за ратне злочине КТРЗ.бр. _____ од _____ године да су:

Опис кривичног дела којим се терете.

чиме би учинили кривично дело _____ из чл. _____ КЗЈ.

Члан 2.

Осуђени _____ овим споразумом се обавезује да ће на главном претресу дати исказ о свему што му је познато о учешћу _____ у извршењу кривичног дела _____ из чл. _____ КЗЈ. Истовремено се обавезује да ништа што

му је познато неће прећутати, и изјашњава се да је приликом закључења овог споразума упознат са својим дужностима као сведока из чл.95. ст.1. и чл.96. ЗКП, као и да је упозорен да се не може позивати на погодност ослобођења од дужности сведочења предвиђене у чл.94. ст.1. ЗКП нити на ослобођење од дужности одговарања на поједина питања из чл.95. ст.2. ЗКП, приликом састављања овог споразума.

Члан 3.

Тужилаштво за ратне злочине и осуђени _____ су сагласни да Виши суд у Београду – Одељење за ратне злочине, као стварно и месно надлежан суд, осуђеном _____, по стављеном захтеву Тужилаштва за покретање поступка за ублажавање казне у смислу чл.557. ЗКП због кривичног дела _____ из чл. _____ КЗ на које је _____ осуђен правоснажном пресудом Вишег суда у _____ К. _____ од _____ године на казну затвора у трајању од _____ година, ублажи изречену казну затвора и изрекне му казну затвора у трајању од _____ године затвора.

Члан 4.

Тужилаштво за ратне злочине се обавезује да ће у року од 30 дана од дана правоснажног окончања поступка који се води против _____ због кривичног дела _____ из чл. _____ КЗЈ осуђујућом пресудом поднети захтев за покретање поступка за ублажавање казне сходно чл.557. ЗКП, у случају да окривљени на главном претресу да исказ у складу са обавезама које је преузео чланом 1 овог споразума.

Члан 5.

Тужилаштво за ратне злочине и осуђени сагласно се одричу права на жалбу против одлуке суда донесене на основу овог споразума.

Члан 6.

Овај споразум о сведочењу закључен је дана _____. године у _____ часова и сачињен у пет истоветних примерака од којих окривљени задржава један примерак, док преостале примерке задржава Тужилаштво за ратне злочине за потребе кривичног поступка.

ОСУМЊИЧЕНИ:

БРАНИЛАЦ:

**ЗАМЕНИК ТУЖИОЦА ЗА
РАТНЕ ЗЛОЧИНЕ:**

3. Sporazum o priznanju krivičnog djela

Република Србија
ТУЖИЛАШТВО ЗА РАТНЕ
ЗЛОЧИНЕ
КТРЗ.бр.
СК.бр.
.године
Београд, Устаничка бр.29
/МС

Тужилаштво за ратне злочине и осумњичени _____, од оца _____ и мајке _____, дев. _____, рођен _____ године у _____, ЈМБГ _____, са пребивалиштем у _____, Улица _____, у присуству браниоца адв. _____, дана _____ године у _____ часова, у просторијама Тужилаштва за ратне злочине на основу чл.314. ЗКП, закључују:

Споразум о признању кривичног дела

Због кривичног дела _____ КЗЈ, за које се против осумњиченог _____ води истрага по наредби о спровођењу истраге КТРЗ.бр. _____ од _____ године.

Овај споразум о признању кривице заснива се на потпуној сагласности Тужилаштва за ратне злочине и осумњиченог _____ и његовог браниоца о свим законом предвиђеним елементима за закључење споразума.

Члан 1.

Осумњичени _____ признаје да је:

Опис кривичног дела којим се терети.

- чиме би учинио кривично дело _____ из члана _____ КЗЈ.

ПРИЛОГ: Записник о признању кривице

Члан 2.

Тужилаштво за ратне злочине и осумњичени _____ су сагласни да Виши суд у Београду – Одељење за ратне злочине, као стварно и месно надлежан суд, осумњиченом _____, по подигнутом оптужном акту због кривичног дела из

чл. _____ КЗЈ овог споразума изрекне казну затвора у трајању од _____ година, у коју би му се урачунало време проведено у притвору у смислу чл. 63. КЗ од дана лишења слободе, /те изрекне на основу чл.231. ст.7. КЗ у вези са чл.87. КЗ меру безбедности Одузимања предмета – новца у износу од _____ хиљада евра, од чега се готов новац у износу од _____ хиљада евра налази на девизном рачуну окривљеног у „Банци _____“ А.Д. Београд број _____, док би се за осталих _____ хиљада евра осумњичени обавезао да врати у року од 15 дана од дана правоснажности пресуде./

Члан 3.

Тужилаштво за ратне злочине и окривљени постигли су договор да све трошкове кривичног поступка који су до сада настали у поступку сноси осумњичени _____, а ти трошкови састоје се у исплати трошкова вештаку _____ у износу од _____ динара на име вештачења урађеног у овом предмету. Ова средства окривљени ће уплатити на текући рачун вештака _____ број _____ у „_____ банци“ а.д. року од 30 (тридесет) дана од правоснажности пресуде.

Члан 4.

Тужилаштво за ратне злочине и окривљени сагласно се одричу права на жалбу против одлуке суда донесене на основу овог споразума.

Члан 5.

Овај споразум о признању кривичног дела закључен је дана _____. године у _____ часова и сачињен у пет истоветних примерака од којих осумњичени задржава један примерак, док преостале примерке задржава Тужилаштво за ратне злочине за потребе кривичног поступка.

ОСУМЊИЧЕНИ:

**ЗАМЕНИК ТУЖИОЦА ЗА
РАТНЕ ЗЛОЧИНЕ:**

БРАНИЛАЦ:

ANEKS 3:
Ogledni primjeri
Bosna i Hercegovina

1. Prijedlog Glavnom tužiocu za davanje imuniteta(ratni zločin)

Bosna i Hercegovina

Босна и Херцеговина

Tužilaštvo-Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine
Тужилаштво Босне и Херцеговине

Broj: KT RZ- _____
Sarajevo, _____

Glavnom tužitelju
Tužilaštva/Tužiteljstva BiH
O V D J E

U smislu odredbi člana 35. stav 2 tačka c) i člana 84. stav 3. Zakona o krivičnom postupku BiH, podnosim

Prijedlog za davanje imuniteta

Svjedoku:

XY, podaci _____

Koji imunitet će se odnositi na radnje počinjene dana _____ u vremenu od ____ do _____, u mjestu _____ općina _____, na lokalitetu zv. _____, a koje radnje bi mogle predstavljati radnje izvršenja krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom iz glave XVII KZ BiH, osim u slučaju da radnje koje je preduzimaio uključuju lišenje života druge osobe.

Образложење

Kod ovog tužilaštva u toku je istraga protiv:

A, B i 2 NN, podaci _____

Jer postoji osnov sumnje da su:

Za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini, suprotno odredbama člana 3. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba od 12. avgusta 1949. g., kao pripadnici jedinice _____, u sastavu _____, dana _____ u vremenu od _____ do _____ sati, u mjestu _____ općina _____, lišili života šest civila _____ nacionalnosti i to _____, tako što su ih, jednog po jednog, izveli iz njihovih kuća u selu _____ i utovarili u kombi kojim je upravljao neidentifikovani vojnik, a potom ih odvezli na lokalitet zv. _____, gdje su ih pucanjem iz vatrenog oružja lišili života, te su dana _____ njihovi posmrtni ostaci ekshumirani i identifikovani,

Čime da bi počinili krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c. KZ BiH.

U toku istrage, Tužilaštvo je saslušalo više svjedoka, među kojima i pripadnike jedinice _____, kojoj su pripadali i osumnjičeni. Svjedok XY je, nakon što je upoznat povodom kojeg krivičnog djela se vodi istraga, i nakon što je upoznat sa pravima i obavezama svjedoka u skladu sa odredbama ZKP BiH, izjavio da neće odgovarati na postavljena pitanja, budući da smatra da bi na taj način sebe izložio krivičnom gonjenju, te traži da mu se dodijeli imunitet.

XY je upoznat sa procedurom davanja imuniteta, te je izjavio da je spreman dati neformalnu izjavu o svojim saznanjima, na osnovu koje će se moći donijeti odluka o davanju imuniteta, a koja se neće moći koristiti protiv njega ukoliko ne dobije imunitet.

Iz neformalne izjave (u prilogu), proizilazi da je svjedok XY, dana _____ oko _____ sati, kao vozač kombija u jedinici _____, pozvan od strane osumnjičenog A koji mu je rekao da ih treba odvesti u selo _____ odakle će neke ljude trebati „pokupiti“ na ispitivanje. Nije mu to bilo čudno, jer su iz tog sela ljudi i ranije odvoženi na ispitivanje u komandu, te su obično nakon nekoliko dana puštani kućama, ali je zapazio da su iz komande bili puštani sa vidnim ozljedama. Tako je kamionom odveo A, B, C i D do ulaza u selo _____ gdje su ovi izašli, a on ostao da ih čeka, naglašavajući da je primjetio kako su sva četvorica bili pijani ili drogirani jer su se cijelim putem „luđački“ ponašali. Nakon izvjesnog vremena su se A, B, C i D pojavili, tjerajući 6 osoba sa rukama svezanim iza leđa, te ih utovarili u kombi, pa kada su mu rekli da vozi na lokalitet _____, to mu je bilo čudno, jer je očekivao da će ih voziti u komandu, ali kada je upitao zašto da ih vozi tamo, A je samo odgovorio da šuti i da radi šta mu se kaže. Po dolasku na lokalitet _____ su A, B, C i D istjerali ovu šestoricu iz kombija, a njemu rekli da pripazi i da ih obavijesti ako neko naiđe, a da će se oni brzo vratiti. XY je

vidio kako A,B,C i D ovu šesticu odvođe iza jedne štale, a odmah potom začuo rafalnu paljbu iz automatskog oružja. Tada je do kombija došao B i rekao mu da dođe pomoći, što je on i učinio. Vidio je mrtva tijela 6 osoba koje je prethodno dovezao, s ranama od vatrenog oružja, bačene u svježe iskopanu raku koja je po njegovom mišljenju bila ranije pripremljena, jer A,B C i D od izlaska iz kombija do njegovog dolaska, nisu imali vremena da je iskopaju. Tad mu je C dodao lopatu i rekao da im pomogne zatrpati tijela. Kad su završili, svi su se vratili u kombi i krenuli nazad prema gradu te su mu rekli da stane kod kafane____, a on je nastavio vožnju prema komandi, želeći što prije da o svemu obavijesti komandanta „Crnog“. Komandanta je zatekao u njegovoj kancelariji i kad mu je počeo pričati šta se desilo, ovaj ga je samo prekinuo i rekao da ne bude p....., jer „da nismo mi njih, oni bi nas“ navodeći da je imao informacije kako su ta šestorica počeli da organizuju ljude po selu i da su stupili u kontakt sa ljudima iz____ koji bi im preko ____ doturili oružje. „Crni“ je zaprijetio da o onome što je vidio nikom ne smije pričati, da ne bi i njega „mrak pojeo“, pa je XY bilo sasvim jasno da je sve urađeno po komandantovoj naredbi i uz njegovo znanje i odobrenje. Nikada o tome nije nikome pričao, te je poziv tužilaštva doživio kao priliku da „olakša dušu“ jer je znao šta će se desiti sa ovom šesticom civila, čim mu je rečeno da vozi na lokalitet____,te je na neki način i pomogao u sakrivanju tijela. Ako dobije imunitet, spreman je da svjedoči u postupku protiv A,B i C, a nakon što mu je pojašnjeno da na temelju informacija koje je dao, sada može da se otvori istraga i protiv komandanta „Crnog“, navodi da je spreman da svjedoči i protiv njega, te ne traži nikakve mjere zaštite.

Slijedom navedenog, smatram da je opravdano da se svjedoku XY da imunitet od krivičnog gonjenja u ograničenom obimu, kako je prethodno predloženo, budući da za sada ne postoje pouzdani podaci na osnovu kojih bi se moglo utvrditi da li je učešće svjedoka XY u izvršenju krivičnog djela onakvo kakvo opisuje u svojoj izjavi, ili on eventualno umanjuje svoju odgovornost.

Cijenim da je iskaz svjedoka XY od ključnog značaja za procesuiranje komandanta „Crnog“ za kojeg do sada nisu postojali direktni dokazi o umiješanosti u izvršenje konkretnog krivičnog djela, kao i za otkrivanje dvojice preostalih neposrednih izvršilaca, čiji identitet je do sada bio nepoznat.

S toga cijenim da bi davanje imuniteta svjedoku XY u konkretnom predmetu, postiglo mnogo značajniji cilj nego što bi to bilo u slučaju njegovog eventualnog procesuiranja u svojstvu pomagača, a posebno obzirom na činjenicu da isti nikada nije osuđivan, njegovo ime se ni u kom kontekstu ne pojavljuje u drugim predmetima koji se vode za ovo područje, da je

u vrijeme izvršenja predmetnog krivičnog djela bio vrlo mlad (19 godina), te da je prilikom razgovora sa postupajućim tužiocem pokazao iskreno kajanje. Također, dijelovi njegove izjave su potkrijepljeni drugim dokazima u spisu, te u njegovoj izjavi nema vidljivih nedosljednosti ili odstupanja u odnosu na do sada utvrđeno činjenično stanje, pa se njegova izjava može ocijeniti kao pouzdana.

Prilog: kao u tekstu

TUŽITELJ
TUŽILAŠTVA/TUŽITELJSTVA BIH

2. Odluka o imunitetu od krivičnog gonjenja (ratni zločin)

Bosna i Hercegovina

Босна и Херцеговина

Tužilaštvo-Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine
Тужилаштво Босне и Херцеговине

Broj:KT RZ- _____
Sarajevo, _____

Na osnovu člana 35. stav 2 tačka c) u vezi sa članom 84. stav 3. Zakona o krivičnom postupku BiH, d o n o s i m

ODLUKU

o imunitetu od krivičnog gonjenja

Svjedoku:

XY, podaci _____

Koji imunitet će se odnositi na radnje počinjene dana _____ u vremenu od ____ do _____, u mjestu ____ općina _____, na lokalitetu zv. _____, a koje radnje bi mogle predstavljati radnje izvršenja krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom iz glave XVII KZ BiH, osim u slučaju da radnje koje je preduzimaio uključuju lišenje života druge osobe.

Svjedok XY je dužan svjedočiti na sve okolnosti od značaja za rasvjetljavanje krivičnog djela i otkrivanje izvršilaca, odnosno, dati potpun i tačan odgovor na sva pitanja koja ga izlažu krivičnom gonjenju u obimu u kojem mu se daje imunitet od krivičnog gonjenja, i to kako na pitanja postavljena od strane postupajućeg tužioca tokom istrage, tako i na pitanja postavljena tokom glavnog pretresa pred Sudom BiH.

U slučaju da svjedok uskrati davanje iskaza, kao i u slučaju davanja lažnog iskaza, svjedok će se krivično goniti u smislu člana 84. stav 4. ZKP BiH.

Obrazloženje

Dana _____ postupajući tužilac u predmetu istrage broj _____ protiv _____, zbog krivičnog djela _____ podnio je prijedlog za davanje imuniteta svjedoku XY.

Nakon razmatranja prijedloga i priloga uz isti, te nakon uvida u cijeli spis, cijenim da je prijedlog osnovan.

Naime, svjedok XY je u svojoj izjavi naveo da je dana _____ oko _____ sati, kao vozač kombija u jedinici _____, pozvan od strane osumnjičenog A koji mu je rekao da ih treba odvesti u selo _____ odakle će neke ljude trebati „pokupiti“ na ispitivanje. Nije mu to bilo čudno, jer su iz tog sela ljudi i ranije odvoženi na ispitivanje u komandu, te su obično nakon nekoliko dana puštani kućama, ali je zapazio da su iz komande bili puštani sa vidnim ozljedama. Tako je kamionom odvezao A, B, C i D do ulaza u selo _____ gdje su ovi izašli, a on ostao da ih čeka, naglašavajući da je primjetio kako su sva četvorica bili pijani ili drogirani jer su se cijelim putem „luđački“ ponašali. Nakon izvjesnog vremena su se A, B, C i D pojavili, tjerajući 6 osoba sa rukama svezanim iza leđa, te ih utovarili u kombi, pa kada su mu rekli da vozi na lokalitet _____, to mu je bilo čudno, jer je očekivao da će ih voziti u komandu, ali kada je upitao zašto da ih vozi tamo, A je samo odgovorio da šuti i da radi šta mu se kaže. Po dolasku na lokalitet _____ su A, B, C i D istjerali ovu šestoricu iz kombija, a njemu rekli da pripazi i da ih obavijesti ako neko naiđe, a da će se oni brzo vratiti. XY je vidio kako A, B, C i D ovu šestoricu odvođe iza jedne štale, a odmah potom začuo rafalnu paljbu iz automatskog oružja. Tada je do kombija došao B i rekao mu da dođe pomoći, što je on i učinio. Vidio je mrtva tijela 6 osoba koje je prethodno dovezao, s ranama od vatrenog oružja, bačene u svježe iskopanu raku koja je po njegovom mišljenju bila ranije pripremljena, jer A, B, C i D od izlaska iz kombija do njegovog dolaska, nisu imali vremena da je iskopaju. Tad mu je C dodao lopatu i rekao da im pomogne zatrpati tijela. Kad su završili, svi su se vratili u kombi i krenuli nazad prema gradu te su mu rekli da stane kod kafane _____, a on je nastavio vožnju prema komandi, želeći što prije da o svemu obavijesti komandanta „Crnog“. Komandanta je zatekao u njegovoj kancelariji i kad mu je počeo pričati šta se desilo, ovaj ga je samo prekinuo i rekao da ne bude p..., jer „da nismo mi njih, oni bi nas“ navodeći da je imao informacije kako su ta šestorica počeli da organizuju ljude po selu i da su stupili u kontakt sa ljudima iz _____ koji bi im preko _____ doturili oružje. „Crni“ je zaprijetio da o onome što je vidio nikom ne smije pričati, da ne bi i njega „mrak pojeo“, pa je XY bilo sasvim jasno da je sve urađeno po komandantovoj naredbi i uz njegovo znanje i odobrenje.

Slijedom navedenog, proizilazi da bi iskaz svjedoka XY bio od ključnog značaja za procesuiranje komandanta „Crnog“ za kojeg do sada nisu postojali direktni dokazi o umiješanosti u izvršenje konkretnog krivičnog djela, kao i za otkrivanje dvojice preostalih neposrednih izvršilaca, čiji identitet je do sada bio nepoznat, te s toga smatram da je od javnog interesa da se svjedoku XY osigura imunitet od krivičnog gonjenja za naprijed opisane radnje.

Tužilaštvo BiH ovu odluku smatra izvanrednom mjerom, koja je opravdana okolnostima u konkretnom predmetu, te je do donošenja ove odluke došlo nakon pažljivog razmatranja slijedećih kriterija:

- 1) Činjenica u predmetu;
- 2) Težine radnji počinjenih od XY kao i prirode i razmjera umješnosti XY u izvršenju krivičnog djela koje se stavlja na teret osumnjičenima: _____;
- 3) Težine djela i posljedica radnji poduzetih od strane osumnjičenih: _____;
- 4) Značaja i pouzdanosti svjedočenja i saradnje koju pruža i za koju se očekuje da će biti pružena od strane svjedoka XY;
- 5) Zaštite javnog interesa;
- 6) Procjene mogućnosti za pribavljanje drugih dokaza protiv osumnjičenih;

kao i nakon uspostavljanja ravnoteže između opravdanih očekivanja žrtava s jedne strane, te potrebe da se počinioci dovedu pred lice pravde, s druge strane.

U navedenim okolnostima, davanje imuniteta za radnje čuvanja straže i pomaganja u sakrivanju tijela ubijenih žrtava cijenim opravdanim u skladu sa gore navedenim kriterijima.

Slijedom navedenog, a na osnovu člana 35. stav 2 tačka c) u vezi sa članom 84. stav 3. Zakona o krivičnom postupku BiH, odlučeno je kao u dispozitivu.

GLAVNI TUŽILAC
TUŽILAŠTVA/TUŽITELJSTVA BIH

3. Odluka o imunitetu od krivičnog gonjenja (organizirani kriminal)

Bosna i Hercegovina

Босна и Херцеговина

Tužilaštvo-Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine
Тужилаштво Босне и Херцеговине

Broj: _____
Sarajevo, _____

Na osnovu člana 35. stav 2. tačka c) a u vezi sa članom 84. stav 2. i 3. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, d o n o s i m,

ODLUKU

o imunitetu od krivičnog gonjenja

Svjedoku:

AB, podaci _____

Koji imunitet će se odnositi na radnje počinjene u periodu od ___ do ___ godine, u svojstvu pripadnika grupe za organizirani kriminal koju je, u navedenom periodu organizovao i njome rukovodio _____, i to:

- da je u mjesecima __, __, i __, ___ godine i mjesecima __, __, i __, ___ godine, nakon što bi prvoosumnjicheni _____, kao organizator grupe za organizirani kriminal, stupio u kontakt i kupio opojnu drogu herion od prodavaca sa područja države _____, te nakon što bi ova droga u količinama od 8 -10 kilograma po jednoj isporuci bila prevezena preko državne granice Bosne i Hercegovine od strane drugoosumnjichenog _____ i trećeosumnjichenog _____, kao članova grupe, i dovezena u mjesto _____, AB stavio na raspolaganje prostorije svog stana u ul. ___ br. __, ___ sprat, radi skladištenja opojne droge do njene preprodaje kupcima u državi _____, i radi povećanja njene mase miješanjem sa drugim sastojcima, u čemu je AB učestvovao skupa sa _____ prema uputama koje su dobivali od prvoosumnjichenog, da bi nakon toga prvoosumnjicheni _____ kao organizator

grupe, stupao u kontakt sa kupcima na području države____, nakon čega bi četvrtoosumnjičeni_____i petoosumnjičeni_____istu prevozili preko državne granice Bosne i Hercegovine u____, a nakon svake obavljene prodaje, prvoosumnjičeni isplaćivao dio zarade članovima grupe, prema njegovoj procjeni učešća u obavljanju zadataka koje im je dodjeljivao,

a koje radnje imaju obilježja krivičnog djela Organizovani kriminal iz člana 250. KZ BiH u vezi sa krivičnim djelom neovlašteni promet opojnim drogama iz člana 195. KZ BiH.

Svjedok AB je dužan svjedočiti na sve okolnosti od značaja za rasvjetljavanje krivičnog djela i otkrivanje izvršilaca, odnosno, dati potpun i tačan odgovor na sva pitanja koja ga izlažu krivičnom gonjenju u obimu u kojem mu se daje imunitet od krivičnog gonjenja, i to kako na pitanja postavljena od strane postupajućeg tužioca tokom istrage, tako i na pitanja postavljena tokom glavnog pretresa pred Sudom BiH.

U slučaju da svjedok uskrati davanje iskaza, kao i u slučaju davanja lažnog iskaza, svjedok će se krivično goniti u smislu člana 84. stav 4. ZKP BiH.

O b r a z l o ž e n j e

Dana_____ postupajući tužilac u predmetu istrage broj_____protiv_____, zbog krivičnog djela_____podnio je prijedlog za davanje imuniteta svjedoku AB.

Nakon razmatranja prijedloga i priloga uz isti, te nakon uvida u cijeli spis, cijenim da je prijedlog osnovan.

Naime, u predmetu istrage broj_____, protiv osumnjičenih 1., 2., 3., 4., 5., i 6., postupajući tužilac je ispitaio osumnjičene 1., 2., i 3. dana_____, a osumnjičene 4., 5., i 6. dana_____, te su svi osumnjičeni u svojim iskazima izjavili da će se braniti šutnjom. Nakon završenog ispitivanja osumnjičenog 6.(AB), isti je, u prisustvu svog branioca, advokata___iz____, zatražio neformalni razgovor sa tužiocem i izjavio da je voljan surađivati sa Tužilaštvom BiH, ukoliko ne bi bio izložen krivičnom gonjenju.

Nakon što je osumnjičeni upoznat da se imunitet od krivičnog gonjenja u skladu sa odredbama ZKP BiH može dati isključivo svjedoku, i nakon mu je pojašnjen postupak u vezi s tim, postupajući tužilac je izvršio razdvajanje predmeta broj_____, tako što je u odnosu na osumnjičenog AB otvoren poseban predmet pod brojem_____.

AB je dana _____ pozvan da u svojstvu svjedoka iznese sve što mu je poznato o izvršenju krivičnog djela i njegovih izvršilaca (1., 2., 3., 4. i 5.), u predmetu istrage koja se vodi pod brojem _____, te je isti, nakon pročitanih upozorenja iz ZKP BiH izjavio da neće odgovarati na pitanja čiji bi ga odgovor izložio krivičnom gonjenju te traži da mu se da imunitet kako bi odgovorio i na ta pitanja.

Iz neformalne izjave koju je svjedok AB dao postupajućem tužiocu radi odlučivanja i procjene opravdanosti davanja imuniteta, proizilazi da ovaj svjedok ima neposredna saznanja o organizatoru i pripadnicima grupe za organizirani kriminal, te o hijerarhiji i načinu djelovanja ove grupe. Imenovani detaljno opisuje uloge svakog pojedinog pripadnika grupe u vezi sa kupovinom i prodajom opojne droge heroin, te njenim prenošenjem preko državne granice BiH u najmanje šest navrata, te otkriva imena prodavaca opojne droge heroin iz države _____ sa kojima je organizator grupe bio u redovnom „poslovnom odnosu”, kao i imena nekih od kupaca opojne droge heroin, kojima je dalje preprodavana ova droga, što je i provjereno putem međunarodne pravne pomoći. Svjedok AB dalje otkriva imena ostalih članova grupe, ali i imena „vanjskih” saradnika koji su na različite načine pomagali i omogućavali nesmetano djelovanje grupe, među kojima je i _____, zaposlenik Granične policije BiH. Nadalje, svjedok daje podatke o krivičnom djelu iz člana _____, za koje je Tužilaštvo do sada samo posjedovalo indicije, ali ne i čvrste dokaze da je počinjeno od strane grupe za organizirani kriminal kojom rukovodi prvoosumnjčeni _____. U vezi s tim, svjedok AB je spreman otkriti i pokazati lokaciju na kojoj je sakriven novac koji potiče iz krivičnog djela razbojništva počinjenog dana _____ u _____ na štetu _____ kojom prilikom je otuđeno _____ KM, a poznato mu je i gdje je skriveno vozilo koje je poslužilo za izvršenje predmetnog krivičnog djela, naglašavajući da se u gepeku vozila nalaze maske, odijela i rukavice koje su prilikom upada u poslovnicu _____ banke u _____ nosili izvršioци _____ i _____, pripadnici grupe kojom rukovodi prvoosumnjčeni. Navodi da nije imao nikakvu ulogu u izvršenju ovog krivičnog djela, ali mu je jedne prilike prvoosumnjčeni pokazao gdje se nalazi predmetno vozilo navodeći da će ga uskoro poslati da isto preveze na drugu lokaciju, dok se „stvari malo stišaju”, a za mjesto gdje je sakriven novac mu je rekao _____ koji je učestvovao u izvršenju razbojništva kao vozač navedenog vozila, i koji mu je zet.

Na osnovu svih podataka u spisu, te analizirajući sve do sada prikupljene dokaze i podatke, postupajući tužilac je procijenio da je uloga svjedoka AB u poduzetim krivičnopravnim radnjama unutar predmetne grupe za organizovani kriminal manje značajna

u odnosu na podatke koje bi mogao pružiti svojim svjedočenjem protiv organizatora i drugih osumnjičenih u ovom predmetu, te da bez njegovog iskaza Tužilaštvo BiH ne bi bilo u mogućnosti da prikupi dovoljno čvrste dokaze protiv organizatora i pripadnika predmetne grupe za organizovani kriminal za sva krivična djela koja su predmet istrage.

Pored navedenog, prilikom donošenja ove odluke razmatrani su slijedeći uslovi:

- a. Da li je od javnog interesa da se svjedoku AB osigura imunitet od krivičnog gonjenja za radnje i propuste u vezi sa izvršenjem predmetnih krivičnih djela;
- b. Da li je ova izvanredna mjera opravdana posebnim okolnostima u ovome predmetu, koje uključuju: težinu radnji počinjenih od strane AB, prirodu i razmjer umještanosti AB u izvršenje krivičnih djela koja se stavljaju na teret osumnjičenima u predmetu broj: _____; težinu krivičnih djela, te broj osumnjičenih osoba i opseg teritorije na kojoj se protežu radnje izvršenja; kontinuitet djelovanja i posljedice radnji osumnjičenih u ovom predmetu; važnost i pouzdanost svjedočenja i saradnje koju pruži ili za koju se očekuje da će biti pružena od strane svjedoka AB, pouzdanost dokaza protiv osumnjičenih _____; stepen ugrožavanja sigurnosti građana BiH usljed djelovanja grupe za organizirani kriminal; i procjenu mogućnosti za pribavljanje drugih dokaza protiv osumnjičenih.

S obzirom na postavljene parametre za odlučivanje, cijenim da je davanje imuniteta od krivičnog gonjenja svjedoku AB opravdano iz sljedećih razloga:

- radi se o osobi koja svojom izjavom ukazuje na bitne činjenice, i identificira organizatora zločinačke organizacije, kao i osumnjičene _____;
- radi se o osobi koja svojom izjavom ukazuje na povezanost grupe za organizirani kriminal kojom rukovodi _____ sa grupama za organizirani kriminal koje djeluju na području države _____ i države _____;
- radi se o osobi koja svojom izjavom povezuje i znatno osnažuje dokaznu snagu drugih prikupljenih dokaza a posebno u pogledu povezanosti organizatora i pripadnika predmetne grupe za organizovani kriminal, hijerarhijskom ustrojstvu

grupe, vremenskom kontinuitetu djelovanja, izvršenim krivičnim djelima i njihovim izvršiocima, saizvršiocima, pomagačima i prikrivačima;

- radi se o osobi koja svojom izjavom na bitan način doprinosi istrazi i prikupljanju dokaza, te bi procesuiranje osumnjičenih - organizatora i pripadnika predmetne grupe za organizovani kriminal, bez njegove suradnje bilo znatno otežano ili nemoguće, obzirom da se radi o teškim krivičnim djelima organizovanog kriminala počinjenim od strane dobro organizovane grupe sastavljene od velikog broja osumnjičenih, među kojima postoji nepisani kodeks tj. „zavjet šutnje“.

Slijedom navedenog, davanje imuniteta za radnje koje je svjedok AB počinio u periodu, na mjestima, na način i u obimu kako je prethodno opisano, opravdano je u skladu sa gore navedenim kriterijima, zbog čega je odlučeno kao u dispozitivu na osnovu člana 35. stav 2. tačka c) a u vezi sa članom 84. stav 2. i 3. ZKP BiH.

GLAVNI TUŽILAC
TUŽILAŠTVA – TUŽITELJSTVA BiH

1. Sporazum o saradnji sa svjedokom "pod imunitetom" (organizirani kriminal)

Bosna i Hercegovina

Босна и Херцеговина

**Tužilaštvo-Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine
Тужилаштво Босне и Херцеговине**

Broj: _____

Sarajevo, _____

Na osnovu odluke Glavnog tužioca broj _____ od _____ o davanju imuniteta svjedoku _____, temeljem člana 35. stav 2. tačka c) u vezi člana 84. stav 2., 3., i 4. ZKP BiH, između Tužilaštva/Tužiteljstva BiH - tužioca _____ i svjedoka _____ (podaci), a u prisustvu savjetnika, advokata _____ iz _____, postavljenog na osnovu člana 84. stav 5. ZKP BiH Rješenjem Suda BiH broj _____ od _____, zaključuje se slijedeći:

**S P O R A Z U M
o saradnji sa svjedokom**

1. Svjedok _____ potvrđuje da je upoznat sa odlukom Glavnog Tužioca kojom mu se daje imunitet za radnje koje bi mogle predstavljati radnje izvršenja krivičnog djela Organizovani kriminal iz člana 250. KZ BiH u vezi sa krivičnim djelom Neovlašteni promet opojnih droga iz člana 195. KZ BiH, opisane u izjavi/ službenoj zabilješci broj _____ od _____, te se obavezuje:
 - a) Da će iskazati potpunu istinu o svemu što ga se pita i da neće sakriti, dodati ili promijeniti ništa od onoga što mu je poznato o stvarima o kojima bude pitan u obimu u kojem mu je dat imunitet od krivičnog gonjenja, i to kako prilikom svakog saslušanja u fazi istrage pred postupajućim tužiocem, tako i u fazi glavnog pretresa pred Sudom BiH;
 - b) Da će sa Tužilaštvom/Tužiteljstvom BiH ostvariti punu saradnju u pogledu davanja informacija i pribavljanja svih drugih dokaza, dokumenata ili predmeta u vezi sa izvršenjem krivičnog djela koje je predmet istrage

broj _____, i o kojima ima posredna ili neposredna saznanja, a u obimu u kojem mu je dat imunitet od krivičnog gonjenja.

- c) Da će iznijeti potpune i tačne informacije kojima raspolaže, a koje su u vezi sa krivično-pravnim radnjama osumnjičenog _____, kao organizatora grupe za organizovani kriminal, o krivično-pravnim radnjama osumnjičenih _____, kao članova grupe za organizovani kriminal, te o svim saizvršiocima, pomagačima, prikivačima o kojima Tužilaštvo/Tužiteljstvo BiH nema saznanja, ili su ta saznanja nepotpuna, a u obimu u kojem mu je dat imunitet.
 - d) Da će se odazvati na svaki poziv Tužilaštva/Tužiteljstva BiH, odnosno, Suda BiH, te da će o svakoj promjeni adrese ili namjeri da promijeni boravište obavijestiti Tužilaštvo, odnosno, Sud.
 - e) Da će držati u tajnosti, i ne otkrivati nikome bilo koji podatak o pitanjima koja mu je postavio postupajući tužilac ili ovlaštene službene osobe, kao i o odgovorima koja je dao na takva pitanja, a čime bi se otkrio tok istrage ili priroda i obim saznanja tužioca ili ovlaštenih službenih osoba o predmetu istrage broj _____. Ova obaveza se ne odnosi na razgovore sa savjetnikom postavljenim Rješenjem Suda BiH, niti na pitanja koja će mu eventualno biti postavljena od strane Suda BiH, ili branilaca osumnjičenih, tokom glavnog pretresa.
2. Tužilaštvo/Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine se obavezuje da iskaze koje svjedok _____ da na zapisnik u toku istrage, ili pred Sudom BiH, a u kojima sebe izlaže krivičnom gonjenju, neće koristiti kao dokaz protiv njega u skladu sa čl. 84. stav 4. ZKP BiH, odnosno, u skladu sa odredbama ovog Sporazuma, u bilo kojoj istrazi koju bude provodilo, a koja eventualno može biti povezana sa postojećom istragom, i to do obima u kojem je svjedoku dat imunitet u ovom krivičnom postupku.
3. Tužilaštvo/Tužiteljstvo BiH se obavezuje da će Sudu BiH podnijeti prijedlog za određivanje mjera zaštite svjedoku _____ u skladu sa odredbama čl. ___ Zakona o zaštiti

svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, tj. da će tražiti da identitet i lik svjedoka_____bude zaštićen od javnosti tokom glavnog pretresa.

4. Svjedok _____ izjavljuje da je obavezu Tužilaštva/Tužiteljstva BiH iz tačke 3. ovog Sporazuma u cijelosti razumio, te da je svjestan i razumije da kršenjem odredbi člana 84. stav 4. ZKP BiH, odnosno, kršenjem ovog Sporazuma, sebe izlaže krivičnom gonjenju ukoliko uskrati svjedočenje, odnosno, ukoliko da lažan iskaz, ili dijelove iskaza koji su lažni, u bilo kojoj fazi krivičnog postupka.
5. Svjedok _____ izjavljuje da je svjestan i da razumije da je zaštićen od krivičnog gonjenja samo u onom obimu koji mu je dat odlukom Glavnog tužioca, te da može biti krivično gonjen za druge krivično-pravne radnje koje je eventualno počinio bilo u vezi sa postojećom, ili nekom drugom istragom, a o čemu tužilac prikupi dokaze koji su neovisni i koji ne proističu iz njegovog svjedočenja u ovom krivičnom postupku.
6. Svjedok potvrđuje da mu izvan onoga što je navedeno u odluci Glavnog tužioca o davanju imuniteta, i izvan onoga što je navedeno u odredbama ovog Sporazuma, Tužilaštvo/Tužiteljstvo BiH nije dalo nikakva druga obećanja niti garancije.
7. Svjedok potvrđuje da u potpunosti razumije svoja prava i obaveze koje proističu iz člana 84. ZKP BiH, odnosno, iz ovog Sporazuma, i da nakon upoznavanja o svim posljedicama koje za njega mogu proisteći, potpisivanju Sporazuma pristupa dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem.
8. Ovaj Sporazum je sačinjen u 4 istovjetna primjerka od kojih se jedan uručuje svjedoku_____, 1 primjerak savjetniku-advokatu_____, a 2 primjerka se ulažu u spis broj_____.

SVJEDOK

TUŽILAC

SAVJETNIK-ADVOKAT:
